ARGEȘ

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă
■ Anul XIX (LIV) ■ Nr. 4 (442) ■ Aprilie 2019 ■ 4 lei ■

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

RĂSTIGNIREA LUI IISUS (Slujebnicul mitropolitului Ștefan al Ungrovlahiei (1648-1688), Editura Meridiane, București, 1974 (Dr. G. Popescu-Vîlcea)

Momente și schițe din actualitatea literară

Întoarcerea lui Urmuz

La 18 martie, deci la 136 de ani și o zi de la naștere, putem spune că Urmuz s-a întors acasă, la Curtea de Argeș. Pe locul unde era casa în care s-a născut celebrul scriitor, mai exact pe zidul unui magazin, s-a dezvelit o placă de granit cu un basorelief în bronz având chipul scriitorului. Inițiativa a fost a academicianului Gheorghe Păun, iar realizarea basoreliefului îi aparține sculptorului Radu Adrian, care a mai realizat cu un an în urmă și bustul lui Eminescu. Finanțarea proiectului a asigurat-o Primăria Curtea de Argeș și societatea RMR. Deși era o zi de luni la prânz, evenimentul s-a bucurat de o asistență pe cât de numeroasă, pe atât de selectă totuși: scriitori de la București, Pitești și din oraș, artiști din București, dar și din Europa, ziariști și iubitori de cultură, în general.

In memoriam Ion Horea

S-a stins din viață în dimineața zilei de 5 aprilie Ion Horea, unul dintre cei mai importanți poeți români postbelici. Născut la Petea, în județul Mureș, într-o familie de țărani, a fost admis la Liceul „Al. Papiu-Ilarian" din Târgu Mureș, în anii Dictatului de la Viena și ai războiului învățând la Aiud și Turda. A urmat Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu" din București, întrerupându-și studiile din cauza „dosarului" (părinții i-au fost declarați „chiaburi"). În 1951 va intra la Școala de Literatură „M. Eminescu", după ce debutase cu versuri în „Ardealul nou" și publicase în „Almanahul literar" de la Cluj, „Contemporanul" și „Flacăra" de la București. A fost redactor la „Viața Românească" (1952-1964), secretar al Uniunii Scriitorilor (1964-1968) și apoi redactor șef-adjunct la „România literară", până în 1990.

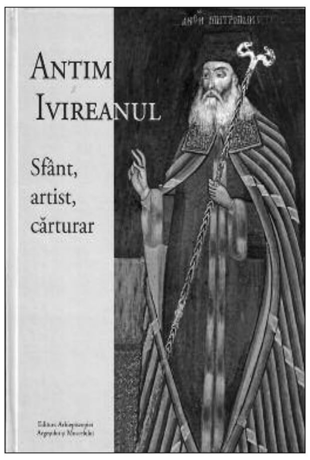
După debutul editorial, cu *Poezii* (1956), s-a impus cu volume precum *Coloană în amiază* (1961), *Umbra plopilor* (1965), *Calendar* (1969), *Încă nu* (1972), *Măslinul lui Platon* (1977), *Un cântec de dragoste pentru Transilvania* (1983), *Podul de vamă* (1986), *Cumpene* (1991), *Cartea sonetelor* (2001), *Până-ntr-o zi* (2017), recompensate cu Premiul Uniunii Scriitorilor (în mai multe rânduri) și Premiul Asociației Scriitorilor din București. În termenii lui Ion Pop, lirismul originalului poet este unul „elegiac, însă mereu echilibrat", contând în primul rând „acea supunere la Lege, la un ritm natural al existenței"; pentru Petru Poantă, poezia lui Ion Horea „readuce încrederea în stilul artist, într-o vreme în care lirica este invadată de prozaism".

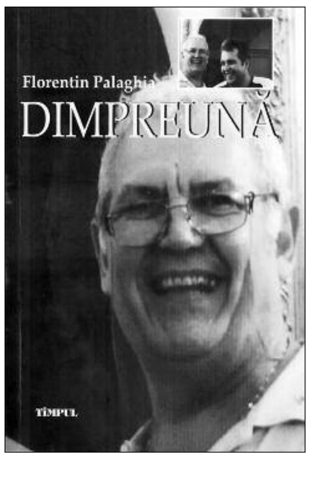
Prin dispariția lui Ion Horea, Uniunea Scriitorilor din România și întreaga noastră lume literară suferă o grea pierdere. (*Comunicat USR*)

Viața literară

În ziua de 21 martie 2019, în noul sediu al Centrului Cultural Pitești s-a desfășurat o întâlnire de lucru dintre membrii conducerii Uniunii Scriitorilor din România și scriitorii din Filiala Pitești. Dialogul, moderat de președintele filialei Nicolae Oprea, a fost deschis prin discursaul elevat al președintelui U. S. R., academician Nicolae Manolescu. Au participat apoi la discuțiile fructuoase: vicepreședintele Gabriel Chifu, directorul de Imagine Daniel Cristea-Enache, directorul de Programe Interne Sorin Lavric și directorul economic Stela Pahonțu – din partea conducerii; iar dintre membrii filialei: Mihai Barbu, Domnița Neaga, ÎPS Calinic Argeșeanu ș.a. (**sursa foto:** contul de facebook al Uniunii Scriitorilor din România - Filiala Pitești)

Carte nouă

■ *Antim Ivireanul. Sfânt, artist, cărturar* (Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului). Avem în față un album de o rară valoare, editat de Mănăstirea Aninoasa, cu viața și opera de scriitor, de ierarh ortodox destoinic, de tipograf etc. la trei secole de la Martiriul Mitropolitului Antim Ivireanul. 350 de pagini în policromie cu grafică și fotografii din Bibliotecile Academiei, Națională a României, Academiei din Kiev, din Muzeul Municipiului București, din Arhiva Mănăstirii Aninoasa, acestea însoțind texte sintetice reținute dintr-o bibliografie foarte bogată. Un portet empatic îi face Înalt Prea Sfințitul Calinic lui Antim Ivireanul în *Argument*-ul introductiv: „Venit pe meleagurile românești la chemarea domnitorului Constantin Brâncoveanu, își va însuși obiceiul și limba poporului nostru. La început, știa limba lui de acasă, gruzina și învățase turca, greaca veche și pe cea nouă. Pe lângă română, se va deprinde și cu slavona. Mâinile care poate brodaseră la Constantinopol năframe și ilice, însăilând pe ele motive armene și gruzine, foi, flori, păsări și inorogi, au săpat în piatră în Țara Românească acanții și capitelurile coloanelor de la Mănăstirea Tuturor Sfinților, făcând să prindă contur sculpturile ajurate din șirul de rozete circulare al registrului superior al locașului. Aceleași mâini vor fi desăvârșit ușile în două canaturi ale ctitoriei sale bucureștene, sfeșnice asemenea celor de la Mănăstirea Aninoasa și de la biserica din Jupânești, ori ușa bisericii din Coșești-Argeș. Aceleași degete care se împreunau treimic pentru închinare sau binecuvântare, conturau în lemn de păr frontispicii, tablete și ornamentații, vignete minunat alcătuite pentru tipăriturile vremii. Vegheat de umbra sălciilor și de răcoarea apei de la Snagov, el turna literele alfabetului arab. Zămislea miniaturi din cerneluri, picta chipurile Sfinților îndrăgiți, amestecând în scoică vechile culori de apă, fiind *singurul Vlădică de mai multe ori artist*".

Volumul acesta album, prin bogăția fotografiilor de cărți vechi bisericești, de manuscrise îndeobște necunoscute publicului larg, prin textele sintetice și deplin lămuritoare care însoțesc ilustrațiile, dar și prin caracterul său exhaustiv, reprezintă o lucrare de referință pentru cunoașterea vieții unuia din marii cărturari și sfinți români.

■ Florentin Palaghia / Eduard Filip Palaghia - *Dimpreună* (Editura Timpul, Iași). Florentin Palaghia este un cunoscut poet al generației 80, debutând editorial în 1981 și publicând de atunci mai multe volume. Recent, a publicat volumul *Dimpreună* (Editura Timpul, Iași), un volum în două părți, ca să zicem așa: jumătate aparținându-i lui, jumătate fiului său Eduard Filip Palaghia. Este un fel de mesaj de transmitere a talentului din tată-n fiu, a talentului doar, pentru că altfel fiecare are timbru propriu, stil inconfundabil, după cum vom vedea.

Florentin Palaghia uzează, în general, de tot inventarul liricii și antiliricii optzeciștilor, de ironie, intertextualitate, exploatarea cotidianului, accente epice etc. Dar, în volumul de față, el scrie în mai ales o poezie „frumoasă", în stil clasic, cu toate ale ei, precum această *Primăvară fragilă*, poezie antologică: „Fără mâini, fără gură,/poeții ocupă regatul/și Limba Română.//E ora înfrângerii,/în aerul fetid/colcăie îngerii.//Pe câmp ies cu pluguri/să are țărâna/armate de muguri.//Și fete plăpânde/se-mbracă cu ii/de metafore blânde".

Surprinzător, tânărul Eduard Filip Palaghia scrie poezie cu ritm și rimă, însușindu-și foarte bine lecția clasicilor, a lui Arghezi, de pildă: „Încreștinat ca Iuda-n remușcare/stau răstignit între pământ și mare/cu munții-nfipți în palmele-asudate/și ape gâlgâinde-n somn și șoapte..." Iar în poeziile erotice este ludic și dezinvolt, asemeni lui Emil Brumaru: „Și parcă nici n-aveai aceste forme ritunjite,/și nici mirosul cald, iconoclast, flamand,/n-aveai în ochi sticlirea de George Sand/și aerul iubirii ne-mplinite.//Lipsea acel ceva de care azi ești plină,/ca o leoaică tânără pe perne moi,/lipsea mirosul dulce de trifoi./Și coapsei îi lipsea o serpentină..."

Florentin Palaghia confirmă încă o dată vocația de poet important al generației sale, iar fiul promite, cum se zice, și e demn de urmărit în continuare.

Sic!

● „Talentu-i ca țâțele. Dacă-l cultivi, crește și crește. Curând nici n-o să mai fie nevoie di talent. Cine vrea să creieze, o să creieze pe Internet. Cumperi programu, di ezcemplu pentru roman erotic, și-l croiești ca pi-o fustî..." (Rodiana din romanul *Bursa de iluzii* de Magda Ursache). ● „Colectivitatea poate însemna mai multă putere fizică. Brută, bineînțeles. Dar nu și mai multă forță spirituală, ca să nu zicem – grad de înțelepciune. Forța spirituală și înțelepciunea sunt categorii ce țin de individualitate, ca și arta. Pentru că demult lumea e deja într-o zonă (...iremediabil!) postfolclorică, postcolectivistă" (Leo Butnaru – *Prima carte a leologismelor*, Junimea, 2019). ● „Cum urlă destinul pe străzi rănit ca o fiară" (*Poem* de Radu Ulmeanu, *Nord literar*, nr. 2 (189)/februarie 2019) ● „Vai de țările bântuite de protestatarii de profesie" (Lucian Paraschivescu – *Caligraf*, nr. 201/febr. 2019). ● „La ieșirea din Găiești, șes cât vezi cu ochii, dar și satul cu nume semeț, Picior de munte" (Ștefan Lavu – *Acolada* nr. 2 (135)/februarie 2019). ● La 1898 ca la 2019: „Să vedem ce a încolțit în țară din toate discursurile noastre și toate nemaipomenitele neghiobii ale ministrului prezident Sturdza (veșnica accentuare a șefiei sale, insistența indiscretă că are încrederea Coroanei, atacul contra aurelianiștilor – drapeliști, insultarea fostului mitropolit Ghenadie, alianța cu socialiștii, refuzul de a plăti Bisericei Sf. Nicolae și gimnaziului din Brașov cei 37.000 lei anuali prevăzuți în 2 legi speciale)" (Titu Maiorescu, *Jurnal*, *Convorbiri literare*, nr. 2 (278)/februarie 2019). ● „S-ar putea scrie oricând un eseu despre rolul cârciumii în literatură" (Vasile Ghica, *Spații culturale*, nr. 63/martie-aprilie 2019).

Pagină realizată de DAD

Gheorghe Grigurcu

„Idolatria propriei persoane”

■ La mijlocul lui octombrie, temperatura unei zile de august. Așezat pe o bancă de la marginea pădurii, privesc vîrfurile arămii ale arborilor din față-mi, proiectate pe o boltă de un albastru atît de intens încît pare dureros. Contrast, într-un fel. Dar atitudinea făpturilor vegetale în raport cu cerul nu e nici prosternare nici sumețire, nici geamăt nici proslăvire, nici inhibiție nici zbucium. O așezare firească, alături. Lecție?

■ Atît de taciturn încît pare un om bun.

■ „Nu-ți destăinui propria-ți fericire unui om mai puțin fericit decît tine” (Pitagora).

■ Așteptarea, marea așteptare se cuvine a fi fără finalitate, extatic plină doar de sine însăși, aidoma poeziei pure. Ceea ce folclorul a numit dorul dor...

■ „Cum ceea ce caută un bărbat în plăceri este un infinit, și cum nimeni n-ar renunța niciodată la speranța de-a ajunge la acest infinit, urmează deci că *toate* plăcerile se sfîrșesc prin dezgust. E o descoperire a Naturii pentru a ne detașa de ea cu violență” (Cesare Pavese).

■ A. E. : „Îmi spui că erosul nu are acces la transcendență. Dar dacă totuși...?”

■ „După cum armata iezuiților ucide orice gînd de libertate, tot astfel evreii care fură bogățiile lumii înăbușă dorința de eliberare a celor exploatați (...). Faptul că evreii au devenit atît de puternici, încît au ajuns să pună în primejdie viața lumii, ne determină să le dezvăluim organizația și adevăratul lor scop, astfel încît duhoarea pe care o emană să incite la luptă împotriva lor pe muncitorii din întreaga lume, care să extirpe o astfel de cangrenă” (Marx).

■ Aflu că a murit vîrstnicul poet hunedorean Eugen Evu (puțin mai tînăr decît mine). Neîmplinit, se pare, cu toate că a fost virtual, vorba Maiorescului, un „poet în toată puterea cuvîntului”, ce-ar putea duce *dincolo* decît suferința acestei neajungeri? Aidoma unui arhitect care înfățișează Creatorului planul unei construcții originale, nepuse însă în lucrare.

■ „Actorul, pensionat de curînd («jignit în Ființa sa»), este de părere că, așa cum a dispărut *duelul*, ca mijloc de a rezolva diferendele de onoare, va dispare curînd și *dialogul*, ca mijloc de a dezbate diferențele de opinie. «De altfel, argumentează el, trăgîndu-mă furios de revere, nu ai observat? Noi, românii, spunem *părere* la *opinie*. Or, *părere* vine de la *a părea*, un fel de iluzie, de vis, de moft relativ și trecător. Dialogul se face în doi, pricepi!? Și acest fatal „în doi” la noi a dat naștere la două verbe ce se confundă adeseori: *a îndoi* și *a te îndoi*. Îndoiala și îndoirea fiind antagoniste, dialogul va pieri odată cu îndoiala. Prin îndoire»” (Ion D. Sîrbu).

■ Credința este pentru tine consolidată nu neapărat prin lectura unui text religios nu o dată redundant, cu o risipă de vorbe ce vor a îndupleca nonverbalul, ci mai curînd în contact cu ateismul declarat. Te dai la o parte din fața acestuia cum din fața unui vehicul care vine cu viteză, credința manifestîndu-se în acest caz asemenea unui instinct moral de conservare.

■ „Cu privire la noi, Dumnezeu consimte să ne facă cele mai umile și neașteptate servicii, cu condiția ca El să fie cunoscut și recunoscut ca Unul care le îndeplinește din iubire” (Monseniorul Ghika).

■ Aidoma copiilor, bătrînii nu cunosc decît rareori starea de plictis, dizolvată la aceștia de copleșitorul lux al amintirilor, așteptări învinse ce redevin în chip mirabil așteptări.

■ Nu lucrurile cu aparență solidă, durabilă ne îndreaptă mai curînd conștiința spre Dumnezeu, ci cele fragile, evanescente: frunzele care cad, zăpada care se topește, roua. A. E.: „Dar ele nu evocă mai curînd bicisnica soartă omenească?” Tocmai acest fapt, cutez a crede, relevă misterul dramaticei relații dintre eternitatea divină și efemerul uman, legămîntul egal dureros al ambelor părți. Ne reflectăm durerea în chipul lui Dumnezeu ca-ntr-o oglindă, Dumnezeu își reflectă durerea în chipul nostru ca-ntr-o oglindă. „Iată încercarea: să devii creștin și să stărui în a rămîne creștin: e o suferință căreia nici o altă durere omenească nu-i poate opune boldul și frămîntările ei. Și totuși, nu creștinismul e crud, nu Hristos e crud. Hristosul este în Sinea Sa blîndețe și dragoste; cruzimea provine din faptul că în această lume trebuie creștinul să-și petreacă viața și în ea trebuie să-și exprime condiția sa de creștin, deoarece Hristos *nu-i chiar atît de blînd*, adică atît *de slab*, ca să-l scoată din ea” (Kierkegaard).

■ Frumusețea femeii e un soi de trufie a naturii, din care pricină comportarea trufașă a celei ce are darul de a o poseda întristează precum orice exces.

■ Răutate productivă? Dispoziția scriptorului stimulat de prea evidentele slăbiciuni ale scriptorului de alături...

■ Dacă ai uitat o propoziție, inventează alta care cuprinde inclusiv sacrificiul uitării celei dintîi.

■ „O prietenie neobișnuită! Așa poate fi catalogată relația dintre Ingo, ciobănescul Malinois, și puiul de bufniță Poldi. Ingo este copilul de suflet al fotografei Tanja Brandt, din Germania. În urmă doar cu cîteva săptămîni Tanja a descoperit în parc un pui de bufniță și l-a adoptat. Ingo și-a intrat rapid în rol în postura de părinte adoptiv și a început să vegheze puiul fără încetare. La plimbare ies numai împreună, mănîncă împreună și se joacă non stop, spre deliciul stăpînei care le face fotografii la foc continuu. După ce a publicat pozele, cele două creaturi au devenit vedete internaționale” (**Click**, 2018).

■ 22 noiembrie 2018. Un senator la un post de radio: „Gropile sunt de trei feluri: gropi periculoase, gropi nepericuloase și gropi municipale”.

■ Există o legătură între fosta propagandă totalitară, cea atît de sufocantă, și marasmul actual al reclamelor care ne copleșesc „din toate pozițiile”? Încă Talleyrand ne avertiza: „Tot ce este exagerat devine insignifiant”.

■ Oare surogatele calității nu sunt mai jenante decît absența pur și simplu a acesteia?

■ Bucuriile au aerul de a-ți unifica existența, durerile îți dau simțămîntul disjungerii sale în momente contrastante. Caracterul *diabolic* al durerii prin acest atentat la unitatea ființei cu ajutorul dublurii în cauză.

■ Teroarea originalității: „Catherina Lauren (SUA), în vîrstă de 25 de ani, are un singur vis: să arate ca o păpușă sexuală. Ea a cheltuit pînă acum 40.000 de dolari pe operații estetice în acest scop. Și-a făcut deja trei intervenții chirurgicale pentru mărirea sînilor, însă tot nu e mulțumită. (...) A încercat să-și remodeleze și fundul, dar operația nu a reușit. De asemenea, Catherina Lauren și-a operat nasul, singura schimbare care i se pare fără cusur. În rest, crede că va continua să se remodeleze pînă ce va căpăta aspectul de «păpușă sexuală perfectă»” (**Click**, 2018).

■ Nașterea, o dificultate care nu o dată se ascunde, moartea, dificultatea cea mai fățișă dintre toate.

■ Să reprezinte comicul o despărțire atît de real cît și de spirit, o fantă a Neantului? „Rîsul este un afect ce derivă dintr-o bruscă trecere a unei încordate așteptări înspre nimic” (Kant).

■ Comentariul: umbra obiectului său care nu dispune de-o omnipotentă lumină în sine.

■ Alain Delon, mare iubitor de animale. Are în grijă cinci adăposturi de cîini, iar în preajma casei sale din Elveția sunt înmormîntați toți cîinii pe care i-a avut în decursul vieții. Acolo dorește să se afle și propriul său loc de veci. „Socotesc, a spus celebrul actor, că un cîine a cărui durată de viață e adesea de 14-15 ani trebuie socotit aidoma unui copil bolnav de care avem o firească grijă”.

■ Teroarea originalității: „Tran Ngoc Phuc, de 36 de ani, din Vietnam, e obsedat de aur și nu iese din casă fără să poarte 13 kg. de bijuterii de aur! Din această cauză umblă numai cu cel puțin 5 bodyguarzi după el, ca să nu fie jefuit. Bărbatul e convins că aurul mult pe care îl poartă pe el îi aduce prosperitate și noroc” (**Click**, 2018).

■ Suspinul: un plîns economic.

■ Nu o dată bunul gust e sadomasochist.

■ „Trăiam ca o prizonieră, nu mergeam nicăieri, nu vedeam pe nimeni în afara audiențelor oficiale, nu aveam tovarăși, nu mi se îngăduiau prietene, aveam un soț care era îndrăgostit de-a dreptul violent de mine, din punct de vedere fizic, dar care nu avea cu mine nici o legătură sufletească”. Ca și: „Barbu rămîne cu credință alături de Nando, îndrumîndu-i fiecare pas. Nando nu se descurcă fără el. Este ceva înduioșător și patetic în felul în care Nando se agață de el. Mulțumesc lui Dumnezeu, el este destul de loial și cinstit, dar are de jucat un rol foarte greu”. Ca și: „Ne-a ajutat să construim România Mare, împreună am dus luptele și am luptat și am mers înainte... Dar aici scriu clar în cuvinte hotărîte: Nando și cu mine nu am fi unde suntem dacă Barbu Știrbey nu ar fi stat alături de noi, așa cum a fost: devotat, atent, inteligent, plin de tact, lipsit de egoism” (Regina Maria).

■ A. E.: „La urma urmei, rațiunea e latura utilitară a existenței ridicată la rang aristocratic. Ca și cum un meșteșugar de ispravă ar primi un titlu de noblețe”.

■ Senectute. Are și acum dorința de a se prezenta „bine” la un examen, nu neapărat pentru a obține un calificativ, ci pentru a simți empatia profului examinator.

■ Revelație îmbălsămată prin ceremonialul repetitiv.

■ 10 decembrie 2018. Călin Popescu Tăriceanu, la un post tv: „Deci prin urmare în concluzie cred că...”.

■ Idolatria propriei persoane făcută publică prin mijloace mult dubioase precum cărțile înțesate cu fotografii personale ca și ale rudelor, prietenilor, cunoștințelor acesteia, minuțioase contabilizări ale celor mai insignifiante fapte din viață, bibliografii la fel etc. Un soi de infantilism pervertit. Cu o greu de explicat credulitate cel în cauză își imaginează că își poate astfel impune silnic propria prezumată valoare în conștiința celorlalți, ignorînd duritatea efectului opus. A. E.: „E ca și cum – iartă-mi comparația – i-ar invita la o masă la care le-ar oferi boluri de mîncare masticată în prealabil în propria-i gură”.

■ „Nu fenomenele naturii chinuie pe oameni, ci părerile lor despre ele” (Epictet).

■ Jocul își asumă din capul locului un risc enorm, cel al neîmplinirii. N-ar putea fi socotit o parodie a Destinului?

■ „Poate v-ați întrebat cîte cuvinte trebuie să știm ca să vorbim bine o limbă străină. BBC a făcut acest lucru și a consultat mai mulți lingviști. Concluziile: elevii care au studiat în cadru tradițional au în medie un bagaj de 2000 de cuvinte. Putem înțelege 75 % dintr-o conversație anglofonă dacă știm 800 de leme (familii de cuvinte) foarte utilizate. Pe de altă parte, este nevoie să știm 3000 de cuvinte pentru a urmări un dialog și 8000 pentru a citi un roman sau un articol de ziar” (**Dilema veche**, 2018).

■ Forța omobloviană a indeciziei. Ai amînat scandalos, luni și chiar ani, lucruri extrem de simple, ca și cum în acest răstimp ți-ar fi fost lehamite pînă și să treci pe celălalt trotuar din fața locuinței tale.

■ Iubești obiectele pentru a putea iubi mai intens ființele. A. E.: „Nu și invers?” Poate că da.

■ A iubi, doar a privi în urmă.

■ Numărul anual al turiștilor care vizitează Veneția se ridică la 34 de milioane, iar al celor care vizitează Barcelona la 30 de milioane.

■ „Werther al lui Goethe piere pentru că s-a lăsat prins de rătăcirea lui individuală, rupînd ordinea socială. Un Werther de azi ar fi omul care ar ceda rătăcirii sociale excesive, rupînd ordinea lui individuală. Sinuciderea lui Maiakovski sau a lui Esenin, după o încercare sinceră și pasionată de a servi cauza sovietică, e replica modernă și inversă a gestului făcut de Werther” (Denis de Rougemont).

■ Dacă nu te poți feri de banalitate, măcar prefă-te că ți-e indiferentă. Avînd complexe în fața ei, riști a-i face jocul.

■ „Nu pot citi cartea lui Orwell, **1984**. Nu mă interesează (chiar dacă mă privește). E despre neființă, despre ce nu este, e minciună ca în **Sofistul** lui Platon. Dacă lucrurile *nu* stau ca în descrierea de acolo, atunci cartea lui Orwell este din plin minciună. Iar dacă *stau* ca acolo, sau vor sta, atunci încă este despre ceva ce nu este, ce se impune, se căznește să fie și nu ia chip de realitate”. (Noica).

■ Trecutul ia naștere dintr-un alt trecut, aidoma ființei dintr-o altă ființă.

■ Persoană anostă, cu un scris iremediabil mediocru, însă cu un veritabil cult pentru un predecesor de excepție, de curînd decedată. Cum s-o iei? Cu o iubitoare tresărire pentru acest unic fascicul luminos de care s-a învrednicit.

■ Viața ca un vis, fie, dar tu *exiști*, vai, *exiști*, atît în real cît și în vis.

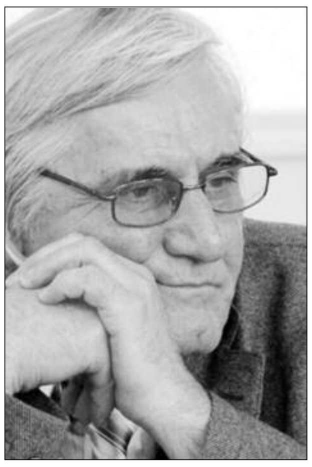
■ Privești în gol atunci cînd ai văzut prea puține ori, dimpotrivă, cînd ai văzut prea multe.

■ Să fie caracteristică pentru francezi o elegantă eludare a morții, amestec de mondenitate și „diplomație”? „Moartea e prea certă, s-o uităm, așadar” (Balzac), „Moartea nu e mare lucru, durerea contează” (Malraux).

Bucuriile au aerul de a-ți unifica existența, durerile îți dau simțămîntul disjungerii sale în momente contrastante. Caracterul diabolic al durerii prin acest atentat la unitatea ființei cu ajutorul dublurii în cauză.

aforisme

Nicolae Oprea

Discursul lui Petre Gheorghe Bârlea din *Traduceri și traducători*, de mare acuratețe științifică – cu rare înclinații spre formula didactică de uz universitar – se caracterizează prin simbioza organică dintre teorie și analiză în explorarea textelor. Pentru autorul tratatului, cum menționează în prefață, „traducerile au reprezentat un pretext pentru rememorarea unor fapte de cultură datorate unor personalități definitorii pentru identitatea noastră spirituală.”

cronici

Cronica întârziată

Un tratat de traductologie

Critic și istoric literar de structură academică, cu orientare spre semantică și stilistică, Petre Gheorghe Bârlea manifestă preocupări multiple în studiile sale riguros științifice; de la viața și opera lui Grigore Alexandrescu (*Grigore Alexandrescu – un clasic printre romantici*; *Pe urmele lui*...), la lingvistică, mitologie și folclor (*Ana cea Bună. Lingvistică și mitologie*; *Limba poveștilor populare românești*) apoi *Multilingvism și interculturalitate* ș.a. De această dată, a elaborat o lucrare de sinteză asupra traducerii unor opere fundamentale din literatura universală în limba română și integrarea lor în fenomenul literar/cultural românesc. În prima parte a tomului *Traduceri și traducători* (cu subtitlul *Pagini din istoria culturii române*, ed. îngrijită de Sorin Goia, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași), universitarul constănțeano - târgoviștean urmărește fenomenul în istoria culturii vechi, în capitole bine fundamentate: *Româna literară în fața poemelor homerice, Traducerea sintagmei* o theós zelotēs *în versiunile veterotestamentare românești, Despre așa-zisele traduceri ale Diaconului Coresi și despre rolul lor în făurirea limbii române literare, Udriște Năsturel, între latină, slavonă și română, Latina, castiliana și evoluția românei literare.* A doua parte privește literatura clasică și modernă, începând cu *Traducerile lui M. Eminescu*, urmărind apoi, analitic și teoretic: *Rolul traducerilor din clasicii latini în formarea limbii române literare*, *Teorie și practică în traducerile lui E. Lovinescu din clasicii greco-latini*, *Versiune și retroversiune în opera Elenei Văcărescu* și *Traduceri din Jules Verne în limba română*. Un fel de epilog aplicativ personal, rezultat al traducerii autorului din Schopenhauer, încheie culegerea unitară de studii: *Retorica lui Arthur Schopenhauer și dificultățile traducerii*.

Tratatul se deschide cu un amplu capitol despre specificul limbii române literare „în fața poemelor homerice”, definind ceea ce apare *local și universal* în textele homerice și *autohtonizarea* acestora în limbajul traducerii. În alt subcapitol substanțial, *Încreștinarea lumii homerice*, Petre Bârlea distinge modalitățile des folosite în perioada interbelică în acest sens (epitetele de basm autohton, titlurile ierarhice ori supranumele) care nu reprezintă decât „un *soi de localizare forțată* a conceptelor denumite astfel”. Sunt analizate în sprijinul demonstrației versiunile lui George Coșbuc și, mai ales, ale lui E. Lovinescu, care „a adaptat textul homeric la ceea ce considera el că reprezintă specificul sensibilității naționale a epocii”. Capitolul se încheie cu *o analiză diacronică* a versiunilor transpunerii în românește din opera lui Homer, urmărind arta cuvântului, mărturiile textuale, grafia și fonetismul, creativitatea lexicală și semantica; afirmând conclusiv: „ceea ce oferă aceste poeme nu este doar matricea unei culturi și civilizații pe care se întemeiază lumea modernă, ci și modelul făuririi unor limbi naționale de înaltă ținută filosofică și artistică.”

În *Traducerile lui M. Eminescu*, cercetătorul riguros trece în revistă primele traduceri cvasi-necunoscute făcute direct din germană (învățată la Gimnaziul din Cernăuți) sau prin intermediar german până la *Critica rațiunii pure* a lui I. Kant. Dar un accent aparte pune în comentariu pe traducerile de *ucenic la clasici* din scriitorii antici latini și greci. Astfel, comentează comparativ traducerile fragmentare din *Odele* și *Epistolele* lui Horațiu sau din *Iliada* și *Odiseea* lui Homer. În acest context, analizează versiunile eminesciene în raport cu ale altor traducători uitați din epocă. Și reliefează influența creatoare a lui Homer și Horațiu (dar și a lui Shakespeare ca intermediar), argumentând că: „Locul lui Homer în dezvoltarea simțului artistic al lui Eminescu și în geneza *Luceafărului* este comparabil cu cel ocupat în scrierile oricărui alt mare creator, căci în toate capodoperele literaturii universale, filologii clasici au detectat și inventariat „homerisme” din care se alcătuiesc liste întregi.” Se remarcă, mai cu seamă, ecourile fertile din opera celor doi clasici în *Luceafărul* și *Odă (în metru antic)*, conchizând că opera eminesciană „în frunte cu *Luceafărul*, în care tehnicile și expresiile antice sclipesc ca stelele pe bolta înaltă a spiritului românesc, reprezintă un triumf al artei antice în limba noastră.”

Consecvent în principii și metode de lucru, Petre Gheorghe Bârlea nu renunță în nici unul din studii la perspectiva diacronică și aplică fidel metoda contrastiv - tipologică, urmărind obiectivul – mărturisi în *Cuvânt lămuritor* – de a stabili „impactul acestor acte de receptare și traducere asupra limbii române literare și,

implicit, asupra mentalității românești, asupra culturii naționale din epoca respectivă și de după aceasta.” Astfel procedează și în al doilea capitol al tratatului despre traducerea textelor sacre în românește, analizând textual diverse versiuni ale *Bibliei*. În studiul consacrat lui Coresi reconstituie, din diverse surse, biografia și activitatea de tipograf și tălmăcitor ale acestui precursor. Prin exemplificările de „limba română în tipăriturile coresiene” argumentează rolul lui Coresi în formarea limbii române literare. Apoi, analizează contribuția lui Udriște Năsturel din prima jumătatea secolului al XVII-lea – „un spirit care și-a depășit veacul” – prin tălmăcirile în trepte (din română în slavonă și ulterior direct în limba română), în triplă ipostază de *exeget religios, poet și traducător* (titlul unei secvențe).

Înaintând spre perioada modernă și (chiar) contemporană, exegetul subliniază prin analize minuțioase „rolul traducerilor din clasicii latini în formarea limbii române literare” din perioada Școlii Ardelene, a Epocii Pașoptiste și a Epocii marilor clasici. Apoi, discerne conlucrarea dintre teorie și practică în traducerile lovinesciene din clasicii greco-latini, analizând diferențiat *Concepția lui E. Lovinescu despre locul clasicismului în învățământul românesc* și activitatea sa multiplă de autor de manuale școlare, traducător din clasicii greco-latini și editor de texte latinești. În cazul Elenei Văcărescu, stabilită finalmente la Paris, distinge traducerile bilaterale româno-franceze și remarcă dualitatea acesteia în calitatea de scriitor („patria din suflet și patria din grai”). Iar în penultimul capitol dedicat traducerilor din Jules Verne demonstrează că receptarea operei prolificului prozator francez pe tărâm românesc se face în etape care corespund periodizării literaturii române în evoluția sa. Deduce importanța textelor lui Verne (“au constituit materie de studiu atât pentru lingviști, pentru traductologi, cât și pentru istorici, antropologi,etc.”), menționând că epoca postcomunistă „este cea mai bogată în ediții românești din Jules Verne.”

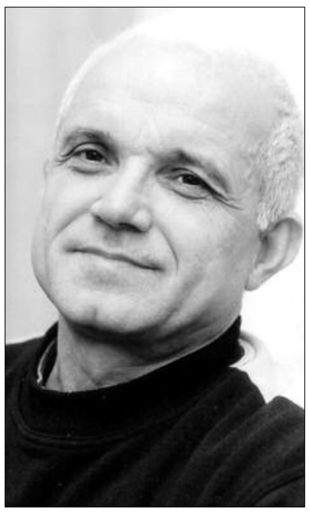
În epilogul tratatului alcătuit din secvențe demonstrative, traductologul se aliază cu traducătorul. Mai precis, Petre Gheorghe Bârlea a tradus un mic tratat de retorică din opera postumă a lui Schopenhauer, *Dialectica eristică sau arta de a avea întotdeauna dreptate*, care a fost la origine un curs universitar susținut în anul de studii 1830-1831 la Universitatea din Berlin. În *Retorica lui Arthur Schopenhauer*...sunt evidențiate dificultățile întâmpinate în timpul traducerii: stilul neconvențional și „vocabularul colorat”; frazele arborescente și utilizarea frecventă a anacolutului; alternarea formelor verbale personale și impersonale; și, în genere, folosirea „într-o manieră personală” a figurilor de stil, de la metaforă și metonimie până la comparație și repetiție. Autorul traducerii fiind nevoit să recunoască: „Traducerea oricărui text scris de Schopenhauer reprezintă o probă grea pentru cel ce își asumă această sarcină, din motive arătate mai sus: gândirea îndrăzneață a autorului se exprimă în structuri lingvistice extrem de complicate și de necanonice față de regulile academice.” Și motivează temeiul traducătorului: „Orice om al condeiului simte imboldul confruntării cu marii creatori ai lumii, traducerile reprezintă o școală a cuvântului foarte aspră, căci îl obligă pe cel care le practică să pătrundă în arcanele ambelor limbi în discuție găsind virtuțile compensatorii în toate segmentele limbii – fonetică, lexic și semantică, morfologie, sintaxă, stilistică.”

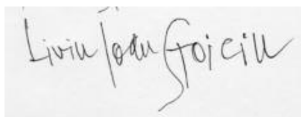
Discursul lui Petre Gheorghe Bârlea din *Traduceri și traducători*, de mare acuratețe științifică – cu rare înclinații spre formula didactică de uz universitar – se caracterizează prin simbioza organică dintre teorie și analiză în explorarea textelor. Pentru autorul tratatului, cum menționează în prefață, „traducerile au reprezentat un pretext pentru rememorarea unor fapte de cultură datorate unor personalități definitorii pentru identitatea noastră spirituală.”

Biblioraft:

Gheorghe Izbășescu, *Râsul galben din adânc*, vol. postum, Ed. Junimea, Iași, 2018;
Gellu Dorian, *Cealaltă viață*, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018;
Radu Cange, *Lumina condorului*, Ed. Tracus Arte, București, 2019;
Radu Ulmeanu, *Sonete*, pref. de C. D. Zeletin, Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2018;
Mircea Petean, *Amintirea Luminii/ Die Erinnerung an das Licht*, ant. și trad. de Herbert-Werner Mûhlroth, Editurile Limes și Dyonisos, 2019;
Ioan Vintilă Fintiș, *Marele rege clown*, Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2019;
Ioan Barb, *Imnul frumoasei Olivetti*, Ed. Cartea Românească, 2018;
Calistrat Costin, *Ce-ar mai fi de spus*, Ed. Ateneul scriitorilor, Bacău, 2018; idem, *De unde altă lume!?*, Ed. Ateneul scriitorilor, Bacău, 2019;
Carmen-Maria Mecu, *Trotinetă pentru adulți*, versuri, Ed. Art Creativ, București, 2018; *Colți de lună*, Ed. Tracus Arte, București, 2017; *Mintea care povestește. Scheme de cititor, scheme de autor*, Ed. Muzeul Literaturii Române, București, 2016; *Nichita Stănescu prin lentile de psiholog*, Ed. Tracus Arte, București, 2016;
Mihaela Aionesei, *Sisifa,* versuri, Ed. Rafet, Râmnicu Sărat, 2018; *Insomniile bufniței - antologie de autor -,* Ed. Tipo Moldova, Iași, 2018;
Domnița Neaga, *Cândva, în Arcadia*, versuri, Ed. Neuma, Cluj, 2019;
Ion C. Ștefan, *Floare de colț – iubirea*, Ed. Arefeana, București, 2018;
Viorel Dinescu, *Poeme alese*, Ed. Detectiv literar, București, 2017;
Cristian Gabriel Moraru, *Un popas în vremuri grele*, Ed. Națiunea, București, 2018;
George Achim, *Captiv în libertate*, Ed. Proșcoala, Râmnicu Vâlcea, 2018;
Calinic Argeșeanul, *Mai citește o dată!*, Ed. Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, 2018;
Barbu Cioculescu, *Litere, litere*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2018;
Ion Lazu, *Nu putem pleca toți din România*, eLiteratura, București, 2018;

Liviu Ioan Stoiciu

Aventura continuă, își merită soarta

Aventura continuă, ura! Medical, își merită soarta. Boala i-a minimalizat totul în jur, mintea nu-i mai funcționează decât în regim personal, numai ce i se întâmplă lui contează. S-a suspendat, nu crede că mai e cale de întoarcere la normal. Citește știri, când citește, de undeva de sus. Strâmbă din nas când aude de politică. Sigur, se miră că, la cât e de detestat public, Liviu Dragnea, „dictatorul PSD" (care cică a crescut salariile minime să înmulțească până la cer salariile bugetarilor „aleși"; bașca „pensiile speciale") nu e încă în pușcărie, de pildă. Sau că e într-atât de iubit președintele Klaus Johannis, fiindcă îi înjură pe cei de la PSD-ALDE... Nu-l mai enervează nici măcar faptul că fraierul de „machedon" Gigi Becali, care le dă salarii de 15-20.000 de euro fotbaliștilor lui, e pe locul 3 (și are ocazia să coboare până pe 6) în Liga 1. Sau că Simona Halep, din lumea machedonilor și ea, milionară demult în euro, s-a învățat să ia și bătaie și-i oftică pe românii care o admiră pe terenul de tenis. Nu-l mai interesează nimic. Nici pe literatură, slăbiciunea lui, nu se mai poate baza, de când a intrat în gura dușmanilor (de care habar nu avea că există). I se pare că întreaga Românie e bolnavă...

Săracul Ioan, nu-și plânge de milă, fiindcă e convins că așa i-a fost lui scris *acum și aici*, să o pățească. O tot repetă că-i ajunge cât a trăit, deși nu se împacă nicicum cu situația în care se află. S-a întors la spital la Urgențe Tractorul Brașov cu analiza PSA – avea peste 18 (când maximum e 4), mai rea decât la prima internare! Motiv să fie întins pe un pat de doctorul Scârneciu pentru „tușeu rectal", i-a pipăit prostata și i-a spus că e suspect de tumoare / tumoră, are un nodul... N-a căzut cerul pe el, se aștepta, tatăl lui s-a operat de adenom de prostată ăhă, demult, când avea 60 de ani, „în vremea comuniștilor" (e adevărat, tatăl lui, cu cancer subcutanat ocular, a murit la 90 de ani). Mai grav însă e că toți frații tatălui lui (au fost șapte băieți și două fete; au fost 11 de toți, dar doi frați au dispărut în Rusia, în al doilea război mondial) au avut cancer, și că e obligatoriu să aibă și el cancer. Doctorul i-a cerut asistentei-șefe să-l programeze pe Ioan la RMN („rezonanță magnetică nucleară"), la Spitalul de Urgențe Județean, unde e coadă de săptămâni. Era în 1 martie. Veniți să vă internați în spital pe 11 martie, pentru RMN... A mulțumit îndatorat, învins. S-a întors acasă cu coada între picioare, dacă e vorba de tumoare, cu el nu mai are nimeni ce să discute. S-a dat alarma în familie. Ioan s-a supărat pe el însuși, a renunțat la rugăciuni (îi reproșa lui Doamne-Doamne că și așa nu i le ascultă), n-a mai avut răbdare să răspundă la telefon nici rudeniilor, soția a încercat să salveze aparențele. Îi repede pe prieteni dacă-l întreabă ce mai face. Pe Ioan îl sâcâie la culme faptul că n-are un loc de veci (deși e Cetățean de Onoare la Adjud, la Petroșani, la Cărbunești și Botoșani, nu i-a propus nimeni să-i dea un loc de veci; lasă că și Bucureștiul are obligații, fiind medaliat cu *Ordinul Meritul Cultural în grad de Ofițer, categoria A "Literatură")*. A rămas să-și scrie Testamentul, dar până azi nu s-a apucat...

Luni, 11 martie, Ioan s-a prezentat ca-n armată, la ordin, la Spitalul Tractorul, fix la ora 8.30 (cu un rucsac), intrarea era supraaglomerată, a luat seama că iar nu știe ce are de făcut, pe cine să întrebe? Ioan e un personaj. I s-a cerut să vină cu analize la uree și creatinină, le avea la el, ambele erau cu cifrele depășite față de maximum acceptat. Avea dureri de testicul stâng, care îl enervau și-l umileau. A dat telefon doctorului rezident, Bănuță, nu i-a răspuns la telefon, i-a scris un SMS că nu are idee încotro să o ia, o dată ajuns aici, n-a primit nici un semn. A stat ca prostul și a așteptat să înțeleagă pe ce lume e. A văzut-o ieșind din lift pe asistenta-șefă de la Urologie, care a fost imediat înconjurată de marea de oameni... Nesperat, și-a auzit la un moment dat numele, slavă cerului: i s-au înmânat hârtii oficiale, a venit la biroul de internări, a completat declarații. Și-a lăsat hainele mari la garderobă, a intrat în pijamalele și papucii aduși de acasă, a urcat pe scări cu rucsacul în spate. A fost repartizat la Salonul 2 (cu șase paturi), dar n-avea pat liber, a fost invitat să aștepte până la prânz pe un scaun. I s-a pus branulă, i s-a luat sânge. S-a eliberat un pat la Salonul 4, e anunțat, mergeți acolo (nu-i venea să creadă, erau numai două paturi; un pat era ocupat de un tânăr internat pentru a i se face... circumcizie; avea diabet și nu mai putea să facă dragoste cu soția lui fiindcă avea infecție la penis), Ioan era bucuros că va avea numai un coleg de cameră care va sforăi. Va sta patru nopți și cinci zile aici, va pleca vineri acasă. La ora 12, luni, Ioan a fost luat de un șofer de ambulanță pentru „transport pacienți", așa cum era, în pijamale și papuci, și dus de la Spitalul Tractorul la Spitalul Județean Brașov (e o distanță), l-a lăsat să facă RMN, era al patrulea la rând, fiecare stătea „în aparat" câte 45 de minute, *investigații de rezonanță magnetică nucleară*, el era diagnosticat cu *suspiciune ANKp* (s-a uitat pe internet, pe mobil, ANKp înseamnă adenom de prostată canceros). „RMN-ul tradițional este format dintr-un tunel sau *gantry* cu formă cilindrică de dimensiuni mari înconjurat de un magnet circular. Pacientul stă întins pe masa de examinare mobilă, care se glisează spre centrul magnetului". Ioan făcea prima oară o asemenea investigație, trei ore a stat aici. A fost pus să semneze iar că n-are metale în organism și că nu are claustrofobie. Ioan are claustrofobie (căpătată din 2007 de la operația la genunchi, când era să-și piardă piciorul stâng, înnegrit, și coagularea sângelui îl trimitea pe lumea cealaltă), dar a strâns din dinți, când era închis în tunel a făcut tot posibilul să nu deschidă ochii și să-și imagineze că doarme; casca pusă pe urechi cu un radio brașovean împotriva zgomotelor teribile ale aparatului l-a salvat... A fost adus înapoi la Urologie Tractorul. Soția i-a adus de mâncare și apă minerală, dar și mâncarea servită în spital era gustoasă. I s-a făcut acum și EKG (electrocardiogramă). Doctorul Scârneciu (prea scump la vorbă) i-a spus că așteaptă rezultatul de la RMN a doua zi, marți, să stea în spital în continuare, că-l va pregăti pentru biopsie, dacă se confirmă la RMN tumoarea... Ioan avea adusă cu el o carte apărută în 2003 la Paris (tradusă la noi în 2014), intitulată „Împărăteasa", scrisă de o chinezoaică născută la Beijing în 1972, stabilită în Franța în 1990, Shan Sa (pe numele adevărat Yan Ni), romanul ăsta îi va ține de urât (vorba vine; îi va provoca de la un moment dat coșmaruri, cu execuții îi stil asiatic, de o cruzime fără seamăn). Îl durea în continuare testiculul stâng, era negru de supărare că doctorii îi ignorau durerea, îi repetau că n-are nici o legătură cu tumoarea și că se va vedea în rezultatul RMN dacă are ceva. A doua zi, marți, s-a așteptat rezultatul de la RMN, care n-a venit! În a treia zi dimineața, doctorul Scârneciu i-a spus că poate să plece acasă și să se întoarcă la spital a doua zi, era bucuros că va face un duș acasă și se va bărbieri. Numai că, atunci când își făcea bagajele și externarea, a sosit rezultatul de la RMN: „în lobul lateral stâng posterior se evidențiază un nodul de aproximativ 14/19 mm... ce depășește capsula prostatei, extinzându-se în vezicula seminală stângă" (semnează medicul primar radiolog Maria Cârstea)... Ioan a rămas și miercuri în spital. Seara, și joi dimineață – clismă „de dinaintea biopsiei" (avea o amintire neplăcută legată de clismă de la operația la genunchi), resemnat s-a supus, e convins că la el toate se complică. Nu a mâncat nimic la trezire, joi. A fost bărbierit „jos". A mers pe picioare la blocul operator, de la etajul 3 de la Spitalul Tractorul (care l-a lăsat cu gura căscată, e ca în filme, cu intrare cu cod și aparatură la zi, cu computere). Doctorul Scârneciu era pe picior de plecare la un congres internațional. I s-au luat lui Ioan mai mult „pe viu" 14 probe din tumoră („recoltarea a 14 fragmente țesut prostatic"), anestezia a fost locală, parcă auzea un pistol (seringa avea 25 de centimetri, cu ecograf), a suferit strângând din pumni, i se părea că nu se mai termină și se temea să nu leșine de durere... I s-a pus pansament, i-a curs sânge. A fost adus pe un scaun pe rotile la Salonul 4, între timp a apărut un tânăr cu piatră la rinichi, care va ocupa celălalt pat. A stat și joi în spital, să fie siguri doctorii că nu apare o infecție, i s-a făcut injecție în fesa dreaptă cu antibiotic și antiinflamator. Stupefiat, Ioan descoperă acum pe hol (unde întâlnea bărbați cu sonde pline de urină, mergeau năuci, la întâmplare), când se plimba să nu se anchilozeze, pe profesorul de matematică brașovean care la anterioara lui internare i-a dat adresa și numele unui doctor urolog bun să-l opereze la București, unde s-a operat el (în Panduri). Acestui profesor i se rupsese operația și plecaseră cheaguri de sânge care i-au înfundat canalul urinar, a fost adus la urgențe aici, la Tractorul și chiuretat „pe viu". Era un accident, era fericit că a scăpat de prostată... Numai că profesorul de matematică întâlnit joi, la distanță de mai mult de o lună, era de nerecunoscut, distrus, se repetase povestea cu blocarea canalului urinar cu cheaguri de sânge și iar i se făcuse chiuretaj „pe viu", doctorii l-au trimis la tomograf la Spitalul de Urgențe Județean și aștepta acum rezultatul, i-a spus lui Ioan să uite de recomandarea făcută cu operația la București, că medicul care l-a lăsat fără prostată nu mai răspunde la telefon, poate fi acuzat de malpraxis... Tot acum primește un telefon: că poetul Marin Ifrim din Buzău, prieten discret vechi, a murit la 64 de ani în spital la București, nu-i venea să creadă, nu știa că e atât de bolnav: *Mama ei de viață!* A doua zi, Ioan a fost externat cu diagnosticul: „Tumoră prostată cu evoluție imprevizibilă și necunoscută" (cu PSA ajuns la 27,26 ng/ml de la 18, când maximum admis e 4). I s-a spus să revină după rezultatul la biopsie pe 5 aprilie. Va pune punct?

23 martie 2019. BV

Aventura continuă, ura! Medical, își merită soarta. Boala i-a minimalizat totul în jur, mintea nu-i mai funcționează decât în regim personal, numai ce i se întâmplă lui contează. S-a suspendat, nu crede că mai e cale de întoarcere la normal. Citește știri, când citește, de undeva de sus. Strâmbă din nas când aude de politică.

Mihaela Aionesei

Rai împrumutat

Las cuvintele în grija poeților cu tâmpla înălțată până la stele.
Eu doar mă joc din când în când cu ele ca și cum aș amesteca piese lego în râu.

Numai ei știu mângâia sânul nopții până simt cum li se zbate sub degete
o inimă de fluture. Cum în taină bătăile ei alunecă pe o coapsă de femeie
ușoară la fel ca aripa ce-o acoperă. Numai ei știu cum să îmbrace
cerșetoarea de la colțul străzii în falduri străvezii s-o prezinte în zorii zilei zeiță.
Să se dea de ceasul morții pentru a înnădi din fire de păianjeni
cele mai grozave povești. Să le urce pe cel mai înalt vârf
din Carul Mare și-apoi să le lase să cadă stârnind fiori în ninsori.
Gustul de fructă mălăiață va cuprinde și râurile
neatinse de vreo poamă zemoasă.
Aromele vor înnebuni pădurile de mesteceni.
Aerul va fi străbătut de un murmur de păsări.
Candele vor părea că se aprind din piepturile lor
în timp ce căprioarele vor aduce
primăverile mai aproape.
Da. Poeții știu primeni cu sufletul lor stelele, luna, femeile...
Chiar și lumea de vor o pot schimba într-un fagure uriaș
din care mierea ar curge neîncetat ca un rai împrumutat.

Rezemată de garduri durerea adună în clepsidre
umbrele celor care trec mereu.

Eu stau mirată pe buza mormântului meu. Ierburile cresc
dar mă încăpățânez să învăț un greiere să cânte
în timp ce mută un munte de cenușă în inima mea.

Banalul luminii de a fi

Seninul paște stele din fântâni
Dumnezeu însingurat rătăcește printre cruci
o bufniță plânge pe umărul unui nuc
amurgul se zburlește ca o coamă de leu
lumea – un cortegiu de orbi
îngroapă în fiecare seară lumina
fără să-i fi înțeles strălucirea.

Moartea rânjește în pantoful roz

Lumea a devenit un pantof mare și roz
prietenii în care am crezut lustruiesc de zor
cu sufletul lor devenit un fluture de tinichea
peste noapte,

în stânga și în dreapta munți de noroaie
munți de aripi retezate și urme hidoase de șarpe.

O ceată de îngeri livizi
dau mormane de arginți deoparte
alta mână înspre cer o turmă de miei
cu inima însângerată.
mai adâncă decât Groapa Marianelor
îmi pare viața îmbrăcată
într-o mantie strălucitoare de paiață,
moartea pe cruce mult mai înaltă.

Mă strecor tăcută ca un cadavru
moartea rânjește în pantoful roz
prietenii în care am crezut
lustruiesc de zor..

Mâinile

Mâinile acestea trudite
pe trupuri de arme zălude și reci
miros a flori și-a moarte miros.
A hohot potolit de sfinți
când îi atinge-n treacăt
o lacrimă urcată-n cer
de inima ca un cărbune aprins
în care arde un foc nebun
și cad mereu
cad să mă adun
din straturi negre
de păreri de rău.

Acolo mama m-așteaptă
chircită într-un surâs
cu dorul răsucit pe-un fus.
Acolo-i și tata ca un soare
prea grabnic apus.
Iubirile nu-s cruci
ci-s liniști albe
veșnicii
păzite de-un bătrân cu plete argintii
sub care nu pot fi
de dor
ucis.

Nu mai am mult

Înțeleg, rabd și nu mă plâng.
Ultimele bătăi de inimă
se încăpățânează să scrie
pe fruntea ultimului cocor
un poem.

În lacrima lui sunt înaltă
atât de înaltă încât abia pot atinge
praful de pe tălpile
ultimul rob condamnat
să învârtă cheia în veșnicia
acestei clipe în care mă tot arunc
sărutând cenușa fierbinte a lutului care sunt.

Magda Grigore

În numele poemului

(cântec de leagăn)

***27 aprilie 2013**

nani, nani, puișor,
fluture ușor...

iar vine seara, înger mic, iar vine,
la geam se-adună umbre viclene și silvine
și glasul mamei tremură ușor
tu dormi, încetișor...
aș vrea să-ți cânt un cântec cu fluturi colorați
la geam ascultă însă demoni blestemați
și inima îngheață-n pieptul mamei
înger mic, hai, nani...
îmi amintesc acum un cântec fără seamăn
pus de mămica mea demult în leagăn
îl iau din brazda timpului cel reavăn
nani, înger geamăn...
e despre lumea noastră, ca un vis
în care demonii din umbră au învins
suflet cu suflet, dor de dor cernit,
înger înflorit...
ți-am pregătit cu grijă pătuțul de culcare
pe pled ai sori și stele sclipitoare
în noapte le văd stele căzătoare
nani, puiul mamei...
târziu e-acum și nu știu ce-am cântat
că ochii mici în lume mi-au plecat
să-ți caute iar taine și minuni
înger din genuni...
să își ridice ziduri de-apărare
să alunge umbrele în depărtare
și somnul tău să fie liniștit
fluture iubit...
adânc în noapte cântecul meu tace
când umbre mișcătoare nu-mi dau pace –

până Isus își lasă din icoană ochii-n jos...
înger luminos !

Coborârea lui Iisus de pe cruce

poesis

Simona-Grazia Dima

Agapă la periferie

Acel zâmbet, spre mine,
din mijlocul unei neştiinţe-adânci,
al unui chip înghesuit în pliuri
de stofă cadrilată,
strângerea noastră de mâini
în plin caraghioslâc,
în însuşi caliciul istoriei trădătoare,
cu fel de fel de flori crescându-ne din pardesie,
încât nu mai ştim cum să stăm,
ce zid să căutăm pentru sprijin,
apoi, în miezul casei de la margine, uitate,
fiinţe îndemânatice, deşi „abia ieşite din sălbăticie”,
cum preciza antropologul în studiul prăfuit,
aduc gustări neomologate, fabuloase.
Iată, apocrife delicii vin acum
după un îndelung răstimp de paragină
a curteniei de la centru, sub cerul plumburiu.
Aburii se ridică din mâncarea pură, barbară,
ieşi în aerul rece şi murmuri, abrupt:
„Am trăit totul, am cunoscut suprema fericire!”
Imemorialii tăi dragi continuă să vorbească prin tine,
gândurile tale sunt toate întregi. Ai ţinut steagul sus.
N-a fost deloc o întâmplare cina aceasta reunită,
când ne tot împingeam pe creştet şepci nepotrivite
şi-abia puteam îngăima, de emoţie, ceva.
Sărbătoream tacit, îmbujoraţi, străvechea tinereţe,
şi, graţie nouă, spuse dintotdeauna goneau eliberate
spre zarea nemişcată – câini imperiali, discreţi.

Continuum

Ah, poetul, tot tânăr,
tot neinstruit, incorigibil.
Când toată lumea scrie
pe ecran, pe hârtie,
el zgârie pe stânci,
când toţi mănâncă
tandre sufleuri, el îşi
rostogoleşte pe gâtlej
nisip din genunea oceanelor.
Printre împovăraţi se strecoară
în palmă numai cu un pui
de pasăre căzut din cuib.
În faţa celor mici se-nclină
cu gesturi largi, elaborate,
trece stângaci printre cei mari
şi-i face fără voie să cadă.
Când vorbitoru-n frac
îşi drege vocea, iar muzica stă
să înceapă, el scoate din coşuleţul
nedespărţit de sine o vietate
multiubită şi-o priveşte-atent.
Iar dacă se prăbuşeşte cerul şi cad
schije de stele, el nu dispare-n
patru vânturi, ci-aşteaptă,
în cuvenitele ere de somn,
să se lase la fund drojdiile zilelor,
şi zâna zâmbitoare cu bagheta de electrum
s-arate, de pe scenă, viaţa.

Reverie la munte

Neluminat
de jarul cuvântului,
exultă râul,
vin necunoscut,
neprins sub cepuri,
gata să dăruiască
o cale infinită.
Poruncile
dispar în vârtejuri.
Doar scâncetul
pruncului
se-aude-n poiană.
Bucuroşi lasă părinţii lui
cartea pe ape,
să dea lăstari departe,
în alte locuri,
în neînrudite timpuri,
şi, iată, seara aduce miros
de vreascuri arse,
iar fumul vine, doar surâs

Pumnal

Păsări de sus, din tării,
toarnă toarnă veninuri.
De trecerea lor
nu te poţi ascunde
şi nici de ziua când, roşu-nflorite,
aripile lor
te vor îngropa de viu
în fulger,
iar cu pumnal străvechi
îţi vor străpunge ochii.
Ce pace e aceea
care nu ştie
să lupte să râdă să lupte
în plină diluvială prefacere,
prin aşchii şi clocot de sulfuri,
să vadă fără-a clipi
cum crinii-nvechiţi
fierb în spirale şi pier?
Despre învârtejirea lor,
agonici, dacă vei spune
doar să îndure,
nu vei fi nemilos.
Miresme triste vor isca
bolile grele-ale înţelepciunii,
dar nu vei oscila în ploile de foc,
buruieni uriaşe pornite
dinspre pământ
ori din înalturi,
ele bolborosesc,
dar tot ce zic nimica nu-nseamnă.
În calpa lor incandescenţă prizonier,
nu te-ndoi:
cosaşi de gheaţă
vor răpune iarba aprinsă, trufaşă,
atavica nebunie a verii.

Libaţie

Te plimbi prin sit, dar canionul
tăiat în lutul roşu al istoriei
nu-i decât apa râului visat de Heraclit,
alta mereu, strânsă în stive mai asimetrice
şi inegale pe an ce trece. Din fiecare vraf
de valuri închegate lucesc tigreşte ochii
unui nedomolit imperiu – şi câte-au curs,
ca să se poată pescui din ele, mileniul următor,
câte o frază zgribulită. Coloşii-aceştia
de piatră îngheţată, părelnic calmi,
s-au zvârcolit ca astăzi câmpul subţire
de sub ei să-şi spună mărturia. Şi înţelegem
c-a fost vorba de un teren simbolic,
un teatru, libaţia de ornamente pentru defilarea
unei idei! Când treci domol pe lângă curţi
cu iarba smulsă şi ţeste lucii de făpturi decapitate,
să ştii că eşti pe locul cunoaşterii şi-al jertfei,
închină-te în lacrimi, vâltoarea iminentă va duce,
în trombe nisipoase, demonstraţia, mai departe.

Număr

Sfătuitorul, numai număr, ieşi
dintr-un hăţiş şi te-ndemnă
s-o iei înspre scânteietoarele structuri
din zare. Zis şi făcut. După un an de mers,
cum ai zărit palatul de-aproape,
el se făcu un nor de aur
şi tu-ai cristalizat până la genunchi.
Te-ai smuls apoi din legătură,
iar ai pornit la drum. Un alt potrivnic tainic,
apărut pe cale, îţi arătă la orizont
un nou castel, încă mai cizelat,
pe-un soclu-abrupt, între lacuri şi munţi.
Pios drumeţ, ai ajuns acolo după un secol,
ca să fii martor la pieirea lui prin foc,
când unda pală a serii l-a trăznit. Al treilea
ştiutor s-a desprins pe dată din ruine, suspect
de elocvent. Scuipătura sa de dragon arăta
spre al treilea palat, mai somptuos încă,
desăvârşirea însăşi. Se scutura de râs.
De data asta n-ai răspuns, ai stat pe loc.
Simţeai castele cum ţi se nasc, depline,
în luciul orbitor al mării interioare,
prind viaţă fără nicio osteneală,
parcă ţi-ar fi copii. Aproape orb,
spoliat de raze, ai priceput cum singur
din tine-ai smuls puterea, himerelor
le-ai dat-o, iar ea s-a-ntors asupră-ţi,
o armă a terorii, născocită,
ameninţând cu spectrul depărtării.

Împăraţi

Înfloreşte sub brazde albastre
o glorie a nimănui, în pala
unui suflu de monarh suind
prin ape de departe. Frunţi cenuşii,
înţelepte, se pleacă peste răsadul de fum,
să nu dispară. Sunt împăraţii suri,
pudraţi pe tiară cu cenuşă.
Necunoscuţi, neschimbători, străbat şi câmpul,
şi-oraşul cu afişe. Ei recunosc oriunde
această glorie fără nume.
În ţinuta lor de mare gală şi-atenţie,
tresar când îi disting, prin zidul
cuvântului, lucirea neatinsă,
geneza de abur, necontenit în floare.

Fericit

Dacă te poţi vedea
în chip de bătrân vulcan –
înverzit de iarba ce-a cutezat
să-l năpădească, ageră,
ori de con mut, abia vizibil
între râurile înţesate de peşti,
destul de îndrăzneţe
încât să-l ia în braţe reci,
de munte-martor cu platourile de zgură
prefăcute-n joviale terenuri pline de jucători
absorbiţi să bată o minge de lavă,
brăzdată de amintiri, mai mult decât de flăcări,
dacă te poţi schimba din cărbune aprins,
găsind puterea de a-ţi pierde
seducţia şi nimbul şi de-a vorbi deodată pe limba apei,
captiv în veselă călătorie de nor peste oraşe,
spre-a dărui ce-ai adunat, iubit de neamuri
pentru ploaia nesfârşită de culori revărsată,
apoi de-a te-ntoarce la loc şi-a redeveni
vulcanul smerit, atunci vom înţelege de ce leii
se duc paşnic să bea apă la brâul tău de valuri,
iar tu, cu creştetul în ceţuri tandre,
eşti, neîndoielnic, fericit!

Dezgheţ

O iau pe drumul dintre plopi, flancat la dreapta
şi la stânga de juvaiere-n teancuri. E-o zi
de iarnă uimitoare, când crengi cuprinse-n sfere
şi batoane alburii zvâcnesc sub soarele-n urcuş.
Atâtea capodopere sticloase pier, de peste tot
plonjează cu zgomot – ce mitraliere sub cer!
Aterizează rând pe rând trei portocale de gheaţă
pe-o capotă roşie, se dezmorţeşte copac după copac:
pinii-exaltaţi, de-un verde nobil, apoi platanii
şi scundele tufişuri. Ajung şi preţ de-o oră
zăbovesc într-o clădire înaltă citind poeme.
La-ntoarcere, coroanele răsfrânte de vizavi
aruncă surcele străvezii, din faţa clădirilor
onirice, spre noi, călătorii pitiţi pe sub streşini,
în staţie, pe strada Mircea Vulcănescu.
Se prăvălesc găteje translucide, fistichii, topite iute,
una cu apa se grăbesc să fie toţi spinii cristalini
de sus şi clipoceşte balta cu o dulceaţă
răscolitoare, de negrăit. Îmi vine-n gând maestrul tutelar,
copilul, exuberant în adăpostul său – el animă întreaga privelişte.
Se dezghioacă peisajul, virează-ntr-un nou mister,
eu ştiu, schimbarea vremii în inima mea se petrece,
în transparenta plăcere nevăzută, care-mi dictează
şi să ţâşnesc în autobuzul multaşteptat, sosit, în fine,
şi să contemplu picioruşele copilului,
forfecând extatic, în aşteptarea mea.

Ah, poetul, tot tânăr, tot neinstruit, incorigibil. Când toată lumea scrie pe ecran, pe hârtie, el zgârie pe stânci, când toţi mănâncă tandre sufleuri, el îşi rostogoleşte pe gâtlej nisip din genunea oceanelor.

poesis

Leo Butnaru

Jurnal de Serbia (V)

Punctul culminant, vârful Trem, e de peste 900 de metri spre cer. Pe aici cresc arbori și plante care nu se mai întâlnesc în alte părți ale Europei. Izvoare termale, diverse roci, inclusiv marmoră. Noi urcăm pe masivul Bojanine vode (860 de metri altitudine), unde se află un turn de observație, din care admirăm împrejurimile montane.

21.IX.

Organizatorii s-au gândit că, după câteva zile de colectare a impresiilor, de incitante conversații, participanții la întrunire ar avea nevoie și de ceva timp pentru a-și nota ideile, iar în cel mai bun și fericit caz – de a scrie poeme, astfel că azi am reintrat în program (adânc) după-amiază, la ora 17.00. Mi-am propus să fac un tur prin preajma locului nostru de aflare, sus, pe coama dealului dinspre sud, descoperind monumentul unui tânăr avântat într-o confruntare, cu pieptul dezgolit, fără armă, dar hotărât de a învinge sau de a muri. E o imagine ca și predestinată a istorie Serbiei, monumentul fiind dedicat celor căzuți în cele două războaie mondiale. Chiar pe zidul clădirii din fața pragului sediului taberei se văd urmele, se citesc ecourile luptelor de partizani care, în al doilea război mondial, au fost atât de aprige în Serbia, mai ales prin munții greu de controlat de inamic. O lozincă amplă, scrisă apăsat, cu cărbune: „Не плачи мала што ми младост партизан тит мене”... Mai e și o pată-două de var, textul nu e lizibil în totalitate, ceea ce era cât pe ce să mă ducă în eroare, că s-ar referi la partizanii luptelor de demult. Mai ales că lângă perete, sub înscris, e plasat un mare ghiveci cu crizanteme de toamnă. În fine, Zoran mă dumirește că aici ar fi vorba nu de partizanii de cândva, ci despre partizanii... clubului de fotbal „Partizan”. Iar mesajul e unul care începe ca pe timpul războiului: „Nu plânge micuțo că tinerețea mea se veștezește. Titlul pentru mine îl va câștiga Partizan...” Colegii sârbi fac pronosticuri: peste trei sau patru zile e marea confruntare fotbalistică, derbiul celor două renumite cluburi belgrădene, „Partizan” și „Crvena zvezda”. Cei mai mulți sunt suporterii primului din ele.

Dat fiind că azi programul e unul mai lejer, aseară, până târziu în noapte, colegii sârbi au tot discutat, au cântat melodiile partizanilor, de mai multe ori reluând celebrul șlagăr de luptă italian, ajunsă internațional, „Bella ciao”: „O partigiano portami via,/ O bella ciao, bella ciao, bella ciao, ciao, ciao,/ O partigiano portami via,/ Ché mi sento di morir//...E seppellire lassù in montagna,/ O bella ciao, bella ciao,/ bella ciao, ciao, ciao,/ E seppellire lassù in montagna/ Sotto l'ombra di un bel fior" = „Oh, partizane, ia-mă cu tine,/ Ah frumoasa mea, adio, adio,/ Oh, partizane, ia-mă cu tine/ Pentru că simt că mor.//...Să mă îngropi pe culmi de munte,/ Ah frumoasa mea, adio, adio,/ Să mă îngropi pe culmi de munte/ Sub umbra unei flori frumoase”.

După-amiază, în Galeria Centrului Cultural din Niš, este prezentată monografia „Stefan Prvovenèani în istoriografie și ediții”, omagiu adus primului rege al Serbiei (1217–1228) din dinastia Nemanjic. E trecută în revistă și activitatea editurii „Повеље” („Cartea”). De aici încolo, suntem împărțiți în grupuri, eu, împreună cu Atanas Kapralov din Bulgaria, Semion Hanin din Letonia și Alen Bašic întâlnindu-ne cu elevii din clasele mari ale gimnaziului „Svetozar Markovic”. Adolescenți uimitor de disciplinați în Serbia temperamentală! Alen citește din versurile mele în sârbește, eu, pentru ca tinerii să simtă dulceața, melodicitatea limbii române, le spun versuri din Eminescu, citesc și din poemele mele. Dat fiind că cei trei colegi mi-au pasat eterna întrebare, „Ce puteți spune despre inspirație?”, am răspuns oarecum extins, însă într-un ritm verbal accelerat, despre – cum înțeleg eu – revelația spontană, bruscă, imprevizibilă și benefică, precum un șoc al intimității omului. Scriind, ieșim din sinele nostru și încercăm (aplatizat deja) șocul exteriorității. Nu doar lumea, ci întregul univers în inimaginabila sa extindere la infinit este chiar șocul exteriorității pe care îl simte și îl resimte ființa umană, chiar dacă acest șoc, cu timpul, se atenuează, devine ceva „inefabil”, familiar omului. Dar, în mare, inspirația e de natură supra-inteligibilă, cum ar veni. Adică, ne-inteligibilă la nivel teluric, cotidian, ordinar. Ține de *Magnum Misterium* cosmic, probabil...

Pentru scriitorii autohtoni, la Tabăra Sicevo se acordă premiul „Ramonda serbica”. Se știe din timp câștigătorul, anunțat în program, anul acesta el fiind Zvonko Karanovic, poet și prozator din Belgrad, născut însă la Niš. Ceremonia a avut loc la primăria orașului. Iar *Ramonda serbica* este o plantă/ o floare descoperită de botanistul Josif Panèiè în 1874 în împrejurimile orașului Niš, ca vestigiu... viu al florei subtropicale a Europei și Orientului Mijlociu.

Zvonko e un scriitor merituos, personalitate carismatică, de un umor ușor posomorât, poate că... trist. A luptat 72 de zile în Războiul din Kosovo, acea experiență tragică stând la baza romanului său „Trei ipostaze ale victoriei”. Un alt roman – „Jurnalul unui dezertor”. Iar poetul Karanovic spune: „Principala temă a poeziei mele este căutarea libertății”. Zvonko menționează că, în generalitatea poeziei sârbe contemporane, în care tinerii experimentează, ca pretutindeni, se simte o influență a poetului sloven Tomaž Šalamun (1941–2014).

Dat fiind că, azi, mai totdeauna și pretutindeni există Vi Fi, am tot ilustrat și ilustrez pe facebook prezența scriitoricească la tabăra din Sicevo, trimit în lume priveliști montane și arhitecturale neordinare.

Ieri, spuneam unele lucruri despre necesitatea unui practicism al celui care face-desface bagaje. Azi, dau de un comentariu pe FB al unei doamne din Focșani. O spun din capul locului: nu l-aș fi reprodus, dacă în el nu ar fi vorba, mai mult decât de mine, despre neobositul, cândva, comentator de la radio „Europa liberă”, pe care l-am ascultat de nenumărate ori în obscuritatea din așa-numitul lagăr socialist. Îmi amintesc limpede de unele emisiuni ale sale din ciclurile „Tinerama” și „Cvartet duminical”. Astfel că ce spune doamna vrânceană e un omagiu adus celebrului ziarist: „...felicitări pentru culorile grozave în care te îmbraci. Asta îmi amintește de regretatul Max Bănuș de la BBC care, după Revoluția din 1989, s-a întors în România într-o vizită. Avea pe el un sacou galben trăsnet. Toată lumea s-a uitat mirată la el și la sacou. Ai noștri erau cu negru, maro și ici colo gri. Atunci ne-a ținut o lecție cum să alegem culorile când ne îmbrăcăm pentru a nu părea mereu triști. Din acest punct de vedere tu meriți sa fii premiat. Alături de premiile pentru literatură. Felicitări”. Să vezi, cei de la aeroportul „Henri Coandă” și colegii lor de la aeroportul „Nikola Tesla” mi-au făcut un deserviciu: rătăcindu-mi bagajul, pe care mi l-au adus abia azi, ei m-au privat de unele complimente pe care puteam să le aud încă acum 3-4 zile... Dar, Slavă Domnului, tabăra mai are răbdare, mai continuă...

La întoarcerea în Sicevo, sărbătorim evenimentele de peste zi, discuții, căutări de cuvinte în diverse limbi pentru a ne înțelege cât mai bine, și din nou – „Bella ciao, bella ciao!...”

22.IX.

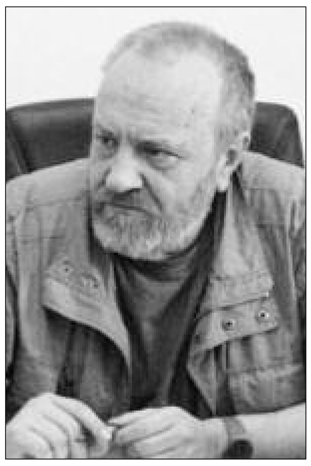
Dimineața, pe la ora 10.00, plecăm spre Munții Secetoși, care se întind de la nord-vest spre sud-est pe o lungime de 45 și lățime de 15 kilometri. Punctul culminant, vârful Trem, e de peste 900 de metri spre cer. Pe aici cresc arbori și plante care nu se mai întâlnesc în alte părți ale Europei. Izvoare termale, diverse roci, inclusiv marmoră. Noi urcăm pe masivul Bojanine vode (860 de metri altitudine), unde se află un turn de observație, din care admirăm împrejurimile montane. Fantastice! Sunt pe aici pârtii de schiat. Iarna, firește. O casă a studenților, însă nepopulată. Poposim în curtea ei și ne recuperăm din puteri cu gustări și licori luată de la... baza literară din Sicevo. În fine, cred că, dacă am fi fost însoțiți de un ghid, vedeam mai multe, ne alegeam și cu alte impresii. Dar e bine cum a fost...

Călătorim pe drumuri înguste, pe care nu pot trece unul pe lângă altul două automobile. De se întâlnesc, unul trebuie să se retragă în... tufiș, să-i facă loc de înaintare celuilalt. Așa e și pe zigzagatul drum ce duce spre Sicevo, la curbe fiind instalate oglinzi mari, prin care șoferii să vadă dacă este sau ba deschisă calea. Ba chiar aseară ni s-a întâmplat un incident, un nu prea mare accident cu microbuzul în care pornisem spre Niš. La o curbă, în pantă, se făcuse un mic ambuteiaj. Oricum, nu se putea înainta, problema fiind că, din jos, urca un camion uriaș. „Odată în an se întâmplă așa ceva și, uite, trebuia să ne prindă tocmai pe noi”, zice cineva necăjit. Automobilele dau îndărăt, să facă drum namilei. Dă înapoi și șoferul nostru, numai că o face cu ghinion, lovind într-un automobil ce staționase mai sus. Tratative între păgubit și „agresor”. În fine, se ajunge la o înțelegere amiabilă, plătindu-se despăgubiri 65 de euro (află și spune cineva).

Iar seara de rămas bun o petrecem la pivnițele Malca (подрум Малча), cu degustări de vinuri și *auzite din bătrâni* povestiri despre podgoriile și cramele de pe aici. Vinăria are câteva secții de producere și păstrare a vinurilor – amfore (cea antică, romană), butoaie de stejar (evul mediu) și cea a inoxului contemporan. E de menționat că amforele sunt comandate în Gruzia, unul din puținele locuri unde s-a mai păstrat meșteșugul (arta) fabricării amforelor, dintr-o argilă specială. Vezi pe ecran întregul proces care, bineînțeles, intrigă prin ineditul și exotismul său, amforele fiind, unele, cam de doi metri și ceva înălțime, cu capacitatea de sute de litri.

La Malca sunt orânduite patru săli de degustare, fiecare cu specificul ei – „Nemanjica”, „Casa Sârbă, secolul XX”, „Modern” și cea mai veche din ele, „Casă romană” (acesta amintind că, pe aici, fabricarea vinului a început încă pe vremurile latinilor). Iar degustarea ne-o încheiem (triumfal, pot spune!) în „Hanul pe drumul vinului”, unul din restaurante. Al doilea se numește „Casa română”, unde, de altfel, a avut loc o scurtă ceremonie de înmânare a premiului „Cupa lui Mikin” autorului care a scris cel mai bun text inspirat de Clisura Sicevo. Câștigător a ieșit iranianul-germanul Ali Abdollahi. Distincția e un semn de cinstire a memoriei fondatorului Taberei literare, a scriitorului Mihail Ignjatovic (1937-2002).

proză de **Marian Ilea**

ILEA de Bârgău și Ieud

Nordul lui Ilea

Canetti & Levay

În Mittelstadt, până-n anul omienouăsuteşaizecişinouă, a trăit bătrânul domn Canetti, cu doamna lui subţirică, îmbrăcată în rochii, fuste, bluze şi pulovere, taioare. Toată îmbrăcămintea era decorată cu cipcă. Doamna Canetti îşi făcea hainele de una singură. Altădată îşi cumpărase îmbrăcămintea din magazinele budapestene. Alea de lux. O dată la şase luni, mergea cu domnul Canetti să vadă Dunărea şi să privească noile modele de fuste, pulovere, rochii, taioare. Toate aveau modele cu cipcă. Doamna Canetti era specialistă în cipcă. Îl ajutase pe domnul Canetti să-şi facă făbricuţa de medicamente într-o casă peste drum de fostul Centru Minier Imperial. Medicamentele domnului Canetti din Mittelstadt luau drumul Budapestei. Din anul omienouăsutepatruzecişişase, domnul Canetti vindea produsele la Zalău, apoi la Cluj şi, începând cu anul omienouăsuteşaizecişicinci, numai în Bucureşti. Budapesta devenise o amintire ca o noapte plină de lumini, cu mirajul Dunării ce-ţi oxigena creierul.

„Fără oxigen ne tulburăm, ne uscăm, putrezim, murim, dragă”, îi spunea domnul Canetti doamnei lui. „Poveştile tale vânătoreşti, Canetti”, îi răspundea doamna, preocupată cu cipca, „O să trăieşti la bătrâneţe din cipca asta, Canetti”, încheia doamna cu năduf.

Domnul Canetti tăcea. Comuniştii îi cereau medicamente. Le producea. Angajase doi ucenici. Domnul Canetti înghiţea zilnic praf de medicamente. Lua pe calea-i nazală pentru toate bolile.

Ieşea la o poveste cu domnul Levay, fost maistru la mină, care chehăluia prin parcul din centru până i-au spus doctorii că-l mănâncă din interior racul. Levay era vânător, organiza ieşirile de duminică la care domnul Canetti era nelipsit.

Când s-a întors în Mittelstadt ca să moară, după ce-l găuriseră la vene, după ce-i bătuseră cu dornul şi ciocanul găuri în buci ca să-i scoată infecţiile ce se generalizau, l-au aruncat pe uşile batante afară din spital. Levay a plecat cu bucuria celui care scapă de cazne de neimaginat. „Du-te să mori, Levay. Gata. Ne-ai chinuit destul”. Aşa i-a spus asistenta medicală. Dus a fost.

Domnul Canetti se topea pe picioare duminica. Levay nu-şi găsise înlocuitor pentru organizarea vânătorii şi singurei bucurii a domnului Canetti. „Norocul a făcut că l-am vizitat pe cel mai bun amic al meu, dragă”, îi spunea domnul Canetti doamnei Canetti, care se încrunta deasupra cipcii.

„Ascultă-mă, Levay, opreşte toate medicamentele, nu mai lua nimic, îţi aduc eu în fiecare zi întăritoare pentru sănătatea pe care n-o ai, dar să nu respire nimic”.

Timp de şase luni, Levay lua dimineaţă, la amiază şi seara câte un canceu mic, cu două lămâi stoarse, trei picături de clor industrial şi o linguriţă de brozie, toate amestecate de domnul Canetti.

După un an de la primul canceu băut, Levay organiza prima vânătoare de după marele lui necaz. Bucile găurite de medici îl dureau din adâncuri către suprafaţa pielii. Levay spunea prietenilor din Mittelstadt că s-a tratat cu chimicalele doctorilor şi s-a făcut bine. „Nu spui nimic la nimeni, Levay. Dacă află cine nu trebuie, am zburat”, şoptea domnul Canetti.

„La cancer, părţi din trup nu se mai oxigenează, Levay, acolo apare boala, pe lipsa de oxigen, tu ai luat şase luni cel mai puternic medicament natural de oxigenare. Noi îl ştim de mult, dar îl folosim pentru noi şi ai noştri, pentru alţii facem terapiile cu chimicale. De aia, să pui batista pe ţambal, Levay”.

După ce domnul Canetti i-a spus secretul vindecării, Levay a simţit brusc că e fericit. Că domnul Canetti merită organizarea unei vânători numai pentru acela şi, că el, Levay, cu asta se va ocupa.

Aplecată deasupra cipcii, doamna Canetti n-a aflat nimic, n-a bănuit nimic şi domnul Canetti nu i-a suflat niciun cuvinţel.

Mihai Merticaru

RONDELUL ÎNVIERII

Lumină sacră s-aprinde de Paște,
Minune,-n veci, sortită să rămână
Alături de apă vie-n fântână,
Să simți mereu că sufletu-ți renaște.

În loc de haos și ceață păgână,
Duioasă, dulce cântare se naște,
S-aprinde lumină sacră de Paște,
Minune,-n veci, sortită să rămână.

Norocul, azi, pe toți ne recunoaște,
În mănăstiri, acasă ori la stână,
Duhul Sfânt spre mntuire ne mână,
Milostivirea Domnului ne paște,

Lumină sacră s-aprinde de Paște.

RONDELUL PLOII

Ne cântă ploaia pe strune de argint,
În timp ce ne udă până la piele,
Și bate toba-n vechile zăbrele,
Luminându-ne c-un fulger, drept alint.

Sub ceru-nnegurat, mii de andrele
Par că tricotează-n continuu sprint
Când cântă ploaia pe strune de argint
Şi, hohotind, ne udă până la piele.

Şuvoiul trece ca un excurs succint,
Un meteor luminos printre stele,
Atât cât, de belele, să ne spele,
Un fel de închipuiri care ne mint

Când cântă ploaia pe strune de argint.

RONDELUL CONSTRUCȚIEI DURABILE

Tot ce clădim se spulberă în vânt
Dacă iubirea nu e fundație,
Dacă lipsește din ecuație
Onoarea, superb acoperământ.

În orice proces de creație,
Trebuie să faci cu muza legământ,
Altfel, tot ce clădim se spulberă-n vânt
Dacă iubirea nu e fundație.

Nu călca în picioare tot ce-i sfânt,
Cu eonii intră-n vibrație
Ca să-ți insufle inspirație,
Să nu trăiești degeaba pe pământ,

Tot ce clădim să nu se spulbere-n vânt.

RONDELUL UNEI GRĂDINI

Pătruns-am în grădina clipei tale,
De miresme, prins în mreje, și culori,
Zăbovind acolo pân-la cântători,
Fermecat de-aurore boreale.

Mi-ai luminat ziua cu-n alai de sori,
Sărbătoare cu surle și chimvale,
Când am văzut grădina clipei tale,
De miresme, prins în mreje, și culori.

Doar tu știi cum să faci munți din vale,
Bucurie și-ncântare din orori,
Păsările tristeții să le dobori,
Sublim, să creezi din fapte banale

Când pătrund în grădina clipei tale.

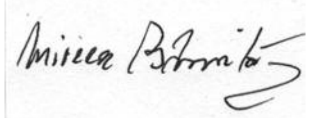

Cina cea de taină

litere

Mircea Bârsilă

Un roman cu mai multe fațete

Romanul **Ilenei Popescu Bâldea** intitulat *Păsări și umbre* (Editura Eikon, 2019) este alcătuit din două părți distincte. În prima parte, epicul este manevrat, modern (chiar experimental), în așa fel încât să permită inserarea (înșiruirea) unor viziuni al căror lirism este dependent de evaziunile în oniric, în fantastic, în visul suprarealist și în descrieri amănunțite, din categoria pastelului psihologic, ce atrag atenția prin jocul detaliilor infinitezimale și,totodată, prin impresia de ansamblu: aceea de hipersensibilitate revărsată „în valuri". În urma unui accident rutier, naratorul (doctorița Iulia Manoliu) se retrage în „turnul de fildeș", refuzând, în consecință, comunicarea verbală. Singurul mijloc de comunicare pe care îl acceptă este cel *în scris*. Textele fixate pe hârtie sunt niște monologuri interioare cu un conținut „deformator", aparent evaziv, din care doctorul care o îngrijește nu înțelege aproape nimic și pe care le consideră niște confesiuni delirante.Deși își revine, pacienta nu renunță la refuzul de a vorbi, preferând comunicarea „liberă" sub protecția măștii.Uneori, autoarea romanului transcrie și gândurile Iuliei Manoliu, caracterizate la fel ca straniile viziuni, prin același amestec de lirism și analiză psihologică, amintind, până la un punct, de primele scrieri ale Hortensiei Papadat-Bengescu.

Textele Iuliei Manoliu conțin reverii nefirești, gânduri alambicate, coșmaruri, aspirații ce susțin un exotism tulbure (spațial și temporal), senzații ciudate și emoții obscure susceptibile de un narcisism ce colorează misteriosul psihologism feminin. Respectivele pagini sunt, deopotrivă, exerciții de sustragere din realitatea profană, „transcripție autenticistă a faptelor de conștiință", adică „documente sufletești" aparținând, prin natura lor, jurnalului intim (unele cu destinatar, altele fără „adrisant") și, în sens larg, așa-numitului *discurs al interiorității*. Scopul acelor *scrieri epistolare* constă, pe de o parte, în dezvăluirea lirică a unor secrete sufletești ale naratorului, iar pe de alta, în etalarea disponibilităților lirice ale autoarei (Ileana Popescu Bâldea): „cât aș vrea să nu am inimă de poet.iar dacă am să fie gonflabilă.ușor de vulcanizat în cataclisme și ușor de înlocuit.să o pot cumpăra de la drogherie.pe doi bani și-un zâmbet tâmp.atât cât să fiu vie.și nimeni să nu-mi măsoare durerea sau tristețea în kilograme" (p11). Iată un fragment dntr-o scrisoare către misteriosul DM (alături de care ar fi dorit să evadeze pe o planetă îndepărtată și fictivă numită Iledortuana...), în care viziunea este trăită într-o stare de somnolență. Se făcea,așadar, că este în visul unei păsări. Și pasărea: „îmi arăta zborul spre adânc.mă învăța să scriu pe curcubeu,cu aripile mele trase spre un fel de apus.uneori soarele răsărea fără lumină/.../într-o noapte am coborât în mijlocul pământului.marea alunecase pe plajă.plaja din genune.m-a învățat să înot cu o aripă.dar a venit un val în urma ei care m-a amestecat cu nisipul.am strigat.i-am văzut doar ochii adânci de spaimă.spaima de a alege.m-am prefăcut moartă, să îi fie mai ușoară depărtarea.priveam peste umăr cum mângâia trecutul, cum îl lua de coamă.un dans de cuvinte, un oftat și câteva lacrimi goale mi-au adus urma la țărm.și-am auzit, multă vreme, strigătul acela după un fel ciudat de singurătate" (p. 21). La paginile 18 și 20 se află două poezii, ultima, aparținându-i doctorului Emil, se încheie cu versul „hai, du-te, poeto! vopsește-ți aripile cu viața mea!".

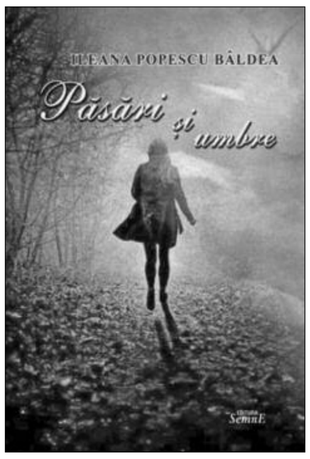
Pline de lirism sunt și „scrisorile" către Hany, iubitul Iuliei și, peste puțin timp, și soțul său, scrisori pe care compozitorul Hanny, adept al comunicării normale, denotative, le ia drept idioțenii pe care nu le înțelege: „E noapte.O altă noapte.Tastele negre par înghețate./Îți scriu cu întunericul dintre sunete.E tot ce mai aud./Cuvintele le-am rătăcit prin rădăcini.Copacul din spatele casei e un haiku./Iar frunzele...câteva litere modificate genetic pentru frig ". Sau: „Uneori visez un tren lung, fiecare vagon fiind format dintr-un om. Și-mi văd ,aievea, degetele mele lungi agățate de tălpile unui necunoscut.Simt durerea aceea nefirească a prinderii de ceva străin, prindere care înseamnă mersul meu înainte, către o destinație necunoscută" (p.41).Semnificativ în ceea ce privește atât sensibilitatea, cât vulnerabilitatea Iuliei este și coșmarul povestit, în zadar, lui Hanny: „Se făcea că în seara aceea m-am deșirat toată.Am rămas doar un abur rotindu-se către tavan.Cineva a lipit firul lung din mine, pe toți pereții.Mă priveam cum stăteam așa, pictură naivă, discret colorată. De fapt nu era una.Ci toate ipostazele vieții mele.Vorbeau în același timp,ca și cum voiau să-mi comunice ceva, dar eu nu înțelegeam.Nu aveam cum.Părea totul un vacarm perfect./.../La un moment dat, cuvintele au început să cadă de pe pereți.Unele se cățărau pe geam, altele s-au transformat în scaun. Câteva s-au făcut colivie, au rupt o bucată de tencuială, au pus-o înăuntru și i-au dat foc. Ciudat cât de calm ardea./.../Deodată am auzit un zgomot surzitor.Tavanul s-a deschis și din cer ploua cu oameni....". Dizlocăm din contextele din care fac parte câteva structuri lexicale de o incontestabilă poeticitate: „copacul din față îmi dictează memoriile"; „tabla veche a unui acoperiș în care se reflectă cerul supărat pe durerile pământului"; „înverzește-mi sângele. du-mi răsăritul la adăpat/.../mângâie coama mânzului din mine și dă-i bice spre alt suflet"/.../ între mine și mine/un străin rătăcește/cu o gară-n valiză/și-o cărare-ntre șine".

Cum ușor se poate constata, Iulia Manoliu - cea care aude mereu vocile celor o sută de poeți care trăiesc în inima ei și autoare a paginilor realizate în *spirit biografic* - devine personaj al propriei „literaturi" izvorâte, în primul rând, dintr-un prea-plin sufletesc, ce ambiguizează raportul dintre real (realul detestat și în care se simte „în afara sa") și imaginarul în interiorul căruia este liberă, sinceră și adevărată: „Am învățat să fiu în mine cu două vieți. una, dobândită, care mă ajuta să exist și alta...un fel de lumină care aluneca precum tăcerea.tăcerea moale și dureroasă, spre acolo unde suntem cu adevărat. pentru că niciunde nu este mai rău ca *în afara ta* și niciun timp nu trece mai greu ca nemărginirea" (p. 21, s.n.).

O importanță deosebită o are, în roman, dialogul – un dialog cu statut *metatextual* - dintre Iulia, care susține principiul sincerității artistice, și Hany, adept al disimulării în creația artistică: „opera unora - [susține Hanny] - nu seamănă cu omul în sine...pentru că eu în melodie pun și un vis.Visul nu seamănă cu mine, iubito!/.../ E ca și cum îți dorești o femeie frumoasă.Este un fel de vis.Dar asta nu înseamnă că preiau din frumusetea ei dacă tânjesc după ea./.../Melodia este o stare ca și o compoziție literară.Este un fel de ieșire frumoasă, din mine, către sublim.Apoi revin în matca mea, pe coloana mea. - Adică ai mințit, adică ți-ai pus masca creației tale, asta vrei să spui! - Nu este mască, sunt tot eu în altă ipostază" (p. 42).

Dacă în prima parte a sa romanul oglindește frământările intime ale unui „suflet poetic", în formula unui *colaj* de registre literare, în cea de a doua parte acțiunea se desfășoară în stilul clasic al literaturii realiste.Iulia moștenește din partea unei mătușe o vilă unde se mută împreună cu soțul ei. Lipsit de simț practic și chiar și de elementarul bun simț, pianistul Hanny „se leagă la cap" cu o tânără vulgară pe care o aduce, fără scrupule, în vila Iuliei. Jignită de situația în care a fost pusă, ea, stăpâna, părăsește vila, spre a trăi într-o locuință închiriată și pentru a nu-i lăsa pe drumuri pe cei doi amorezi.Singurii ei prieteni sunt, acum, doctorul Emil și romanul la care scrie în fiecare noapte cu o sârguință exemplară. Din acest unghi, *Păsări și umbre* este și un *roman* al *elaborării unui roman*. Însuși doctorul scrie o carte (un roman) din care, la un moment dat, Iulia reproduce, cu admirație, începutul primului capitol. La fel ca Pașadia, personajul din *Craii de Curtea-Veche*, Iulia nu divulgă nimic despre ceea ce scrie, păstrându-și lucrarea literară sub pecetea tainei. În compensație, autoarea utilizează o *strategie* a cărei subtilitate constă într-o „deghizare", cititorul bănuind că acel lung citat din romanul doctorului este chiar începutul romanului la care lucrează Iulia. Strategia este la fel de modernă cum dialogurile cu poeții din inima Iuliei: în fapt niște *adjuvanți* al căror prototip este daimonul lui Socrate - și ale căror voci sunt auzite, uneori, și de cei aflați în apropierea protagonistei. Romanul Ilenei Popescu Bâldea nu desfășoară liniar, simplist, din punct de vedere diegetic, autoarea gestionând cu precizie, *în tehnica surprizei amânate*, înălțarea și decăderea personajelor sale. Lucrurile se complică la nivelul mai multor paliere. „Țiitoarea" lui Hanny se îmbată frecvent, consumă droguri și, în cele din urmă, îl părăsește, înhăitându-se cu cineva de teapa ei. Hanny – cel care trăiește convins că iubirea nu-i decât o ficțiune, o chestiune subiectivă și atât - se îmbolnăvește, ratându-se ca muzician, în timp ce doctorul, ajutat de Iulia, definitivează o cercetare medicală de răsunet european. Din păcate, se îmbolnăvește și el, ajungând, alături de Hanny, în vila Iuliei, transformată, între timp, într-un azil de lux pentru bolnavii de Alzheimer. Concomitent, Iulia și doctorul sunt hărțuiți de Anica – înfiată, când era mică, de părinții Iuliei și care pretinde că este soră de pe tată cu doctorul și, respectiv, de pe mamă, cu Iulia, spre a benificia de partea cuvenită din averea fraților. Ea nutrește convingerea că a fost înfiată chiar de mama ei naturală, care, înainte de căsătorie, fusese „prietena" unui doctor: tatăl lui Emil. Se măritase, așadar, deja însărcinată cu altcineva... Lucrurile se limpezesc abia după efectuarea testelor cu ADN. În acest punct, romanul se deschide spre o temă balzaciană: aceea a moștenirii. Cele două „caractere", Anica și Ela, asemănătoare prin răutate, urâțenie sufletească și vulgaritate – în comportament, în cuget și, implicit, și în limbaj - sunt creionate cu mâhnire și, respectiv, cu abilitate de caricaturist. Supuse unei firești progresii psihologice, personajele acestui remarcabil roman – al cărui titlu sugerează relația dintre „înaltele" realități sufletești intime și cele cotidiene – devin, de la o pagină la alta, tot mai verosimile. Libertatea barocă a imaginației, din prima parte a romanului – în care întâmplările se petrec într-o *vacanță* a doctoriței Iulia Manoliu – se restrânge treptat în portativul acelui „în afară" de care depinde, cum spune Iulia, „metafora numită viață". Dacă durata acelei vacanțe – echivalentă cu o scurtă ieșire din burta leviatanului social - are valențe *simbolice*, continuarea romanului se înscrie, *contrapunctic*, în paradigma romanului realist cu încordate resorturi psihologice.

Romanul Ilenei Popescu Bâldea nu desfășoară liniar, simplist, din punct de vedere diegetic, autoarea gestionând cu precizie, în *tehnica surprizei amânate*, înălțarea și decăderea personajelor sale.

Dumitru Augustin Doman

Cititorul de roman

Numărul 10

Rezidenți în Casa Visurilor (Hyperliteratura, 2018) reprezintă cel de-al zecelea roman al lui Radu Aldulescu. Așadar, romancierul exclusiv și prin excelență Radu Aldulescu, el nescriind nuvele sau povestiri, ci doar construcții romanești ample, își rotunjește opera cu acest roman. În general, cărțile lui amintesc de sintagma *barbaria concretului* a lui Victor Petrini din *Cel mai iubit dintre pământeni*. Periferia societății contemporane, mahalaua, cartierul mărginaș reprezintă cadrul ideal al creației acestui scriitor. Arta descrierii promiscuității, a nedreptăților sociale, a sufletelor bolnave atinge aici apogeul. Neorealismul italian e floare la ureche, e parfum de mai și cais în floare pe lângă textele din *Îngerul încălecat, Amantul Colivăresei* sau din *Proorocii Ierusalimului*, pe care le cred cele mai bune romane aldulesciene și în această ordine. Personajele în general abjecte din romanele lui nu sunt, de fapt, imorale în esența lor, ele sunt victime ale societății, pervertite de o realitate vitregă și apoi ele chiar își ispășesc păcatele prin viața de calvar pe care o duc și prin sfârșitul lor de cele mai multe ori violent.

În *Rezident în Casa Visurilor*, ostracizatul de serviciu este Grigore, Grig, un fel de jurnalist cu ...ziua, plătit execrabil și pe sponci la o foaie obscură, aflat în preajma vârstei de 50 de ani, locuind cu părinții pensionari și bolnavi, foști ziariști, la rândul lor, pe vremea cealaltă, a socialismului biruitor. Părinții mor pe rând, la scurt timp unul de altul, iar Grig speră să rămână în apartamentul lor, apartament altfel insalubru, o „casă a morților", pentru el însă o „casă a visurilor", împreună cu iubita lui Argentina, o sportivă ratată. Dar, manevrele surorii sale din Canada dimpreună cu un avocat rapace, în strictă concordanță cu ce se întâmplă frecvent la noi, îl scot în stradă pe Grig, și asta la scurt timp după ce iubita lui fusese ucisă în mod bestial de un psihopat. Ca și în celelalte romane, fauna de aici este una deprimantă: ziariști ratați și alcoolici, scriitori trăind în mizerie, interlopi infiltrați peste tot, politicieni îmbogățiți rapid din afaceri oneroase și tenebroase... Un fel de *Crimă și pedeapsă* a începutului de mileniu III în România.

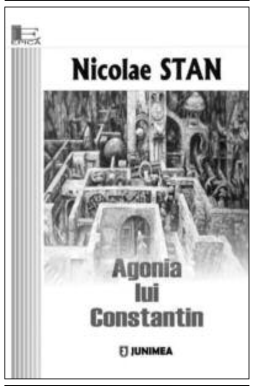
Deși nu atinge nivelul celor trei romane pomenite mai sus, *Rezident în Casa Visurilor* reprezintă închiderea unui cerc de creație absolut prodigios. Chiar de nu va mai scrie nimic, Radu Aldulescu rămâne poate cel mai important romancier al ultimelor două decenii, el radiografiind cât se poate de fidel societatea românească postdecembristă de la bază, a oropsiților, amărâților , a celor care nu luptă pentru o viață mai bună, cum se zice, ci luptă în fiecare moment pentru existență pur și simplu.

Orașul secret

Romanul Vioricăi Răduță *Orașul închis* (POLIROM, 2017) este unul polifonic, unul de ficțiune, dar uzând de numeroase date socio-politice și istorice, autoarea folosindu-se de arte conexe: filmul, fotografia, arhitectura etc. ca grile de citire. Orașul Râmnicu Sărat este prezentat în viziunea unui Mihăiță melancolic, „nebun", dar, de fapt, poate cel mai lucid om al locului. Râmnicu Sărat – „cel mai oribil loc de detenție pe care l-au inventat comuniștii" (apud Corneliu Coposu) – este prezentat în degradarea lui continuă după instaurarea regimului comunist, geografic și istoric el devenind în „obsedantul deceniu" un fel de anexă a teribilei închisori politice. Comandantul închisorii este Vișinoiu, trimitere străvezie la celebrul torționar care „era mai tare decât Dumnezeu. Un Dumnezeu care mai are alți dumnezei înainte și înapoi". Imaginile cu tortura de la închisoare este pe muchie între realitate și coșmar: „Unii cu bâte și clești, doar te întind pe masă și se-apucă să scoată din tine ca chirurgii. Bine că e în vis. Poate i-or fi dus la autopsie, poți să știi? Autopsie pe naiba! (...) Era ca într-o sală de operații, umblau în carnea și oasele de pe masă ca la abator..." Dar, nu este detaliată doar tortura la general, ci sunt evocate și personajele politice reale (Corneliu Coposu, Al. Paleologu, Ion Mihalache...), victimele regimului: „Păi, nu supraveghetorii intrau în celule de dimineață? Nu ei băteau la Mihalache până a plecat duhul din om? Zic că ar fi fost ordinul Comandantului, iar ordinul Comnadantului a fost ordinu' de sus. Că deținutu' s-a exprimat contra partidului comunist chiar și când aruncau cu găleata de apă pe el în decembrie, dujmanu'! Scrie în caracterizare. Duhul lui Mihalache bântuie prin Râmnic și se uită prin cele șase guri de la ușă că e putredă groapa..."

Cartea este un monolog continuu în stilul indirect liber și așternut în capitole scurte și bine structurate în întreg. Viorica Răduță a găsit o formulă insolită de narațiune romanescă, calchiind peste orașul real, cu clădirile sale istorice sau cu oamenii locului, calchiind deci peste acestea un oraș transformat, în „evoluția" lui istorică, un oraș închis, suficient sieși, un oraș secret înconjurând ca o orbită o închisoare politică asemenea unui nucleu sinistru, un oraș devastat fizic, dar mai ales moral, și totul prin intermediul unui personaj aparent buimac preumblându-se în transă pe străzi, totul căpătând uneori aspecte suprarealiste: „Mihăiță aleargă după trăsura lui Carabelea ca să urce în spate. Caii o iau la trap. Un balcon se uită, cu o fată în el, peste atelierul de reparații Solidaritatea..."

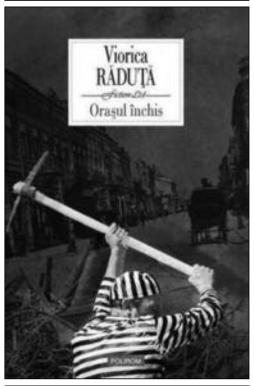

Un personaj unicat

Nicolae Stan este unul din prozatorii optzeciști temeinici, „clocind" mult la un roman, dar rezultatul fiind unul remarcabil, de fiecare dată aducând ceva nou, nerepetându-se nici în teme, nici în tehnica narativă. Nu face excepție nici cu cel mai recent roman: *Agonia lui Constantin* (Editura Junimea, Iași – 2017). Trebuie spus de la început că e vorba de o narațiune țesută în jurul unui personaj de excepție, unic în literatura română, un geniu, am putea spune, al cărui destin e urmărit dinainte de naștere până la sfârșitul său violent în lumea noastră de astăzi, un personaj mitologic, în fond, trimițând la mai multe mitologii, dar și la *Geneza* din *Vechiul Testament*. Acesta este arhitectul Constantin Constantinescu, analizat foarte bine în prefață de criticul Ioan Holban. Celelalte personaje – deși individualizate și bine portretizate – au roluri de figuranți în cadrul misiunii mai deloc mundane a personajului central. Constantin are încă de copil „o forță magnetică (ce) arde totul în jur", e un „revoluționar", la 10 ani decretând: „Nu eu mă voi învârti după lume, auziți? ci lumea se va învârti după mine!" Găsim, în alcătuirea personajului, dimensiunea existențialistă, ca la Sartre, fără ateism, însă, Constantin fiind totuși „fiul lui Adam", însă el nici nu se revoltă, nici nu se resemnează de ceea ce i se întâmplă, asumându-și libertatea vieții prin el însuși: „Ca norii albi pe cer trece viața ta, omule. Dar nu vei face niciun pas înapoi. Nu te vei plânge și nu te vei jeli. Te vei afunda fără întoarcere pe cărăruia faptelor aflate înaintea ta. Le vei împlini cu mâinile tale de lut, cu mintea ta de lut, cu libertatea ta de lut..." El hotărăște și asupra vieții, dar și asupra sfârșitului tragic, neluând totul ca pe un dat, ca pe un blestem, contrazicând pe Blaga („Nu trebuie să tindem neapărat și într-adins spre o existență tragică. Natura s-a îngrijit ea însăși să ne răstignească ființa, carnea și destinul pe-o cruce de oase").

Dincolo de problematica profundă și mereu speculativă (autorul este doctor în filosofie), romanul se citește fără sincope, vocile narative fiind clare, iar discursul epic cursiv. În plus, lectura e facilitată și de plasarea acțiunii în România zilelelor noastre, deși ea putea fi oriunde și în orice timp. Cu toate acestea textura este una densă și fină. Narațiunea alternează persoana întâi cu persoana a doua, dar aceasta din urmă nu are același rol, de substitut al persoanei întâi, ca la Michel Butor, de pildă, ci servește mai ales textelor care trimit adecvat la poemul în proză al agoniei.

Romanul *Agonia lui Constantin* este unul cu totul remarcabil și ar fi fost de așteptat să beneficieze de mai multe comentarii și de premii importante.

Un roman de dragoste și „război"

Firiță Carp este un gazetar și un scriitor popular în branșă/branșe, mai ales prin tabletele sale în care scrie cu aplicată empatie despre prietenii săi mulți. I-am prezentat cu ceva vreme în urmă o asemenea carte. Dar, el este și romancier și încă unul de luat în seamă. *Cel mai aproape de fericire* (Editura Militară, București) este o dovadă în acest sens.

Naratorul Ștefan Moldoveanu este un ofițer de grăniceri pe Clisura Dunării în anii '90, când contrabanda cu benzină în Serbia, peste Dunăre, era un fenomen în plină ascensiune. Într-o acțiune de contracarare a contrabandiștilor, tânărul locotenent este rănit. După operație, este trimis la recuperare medicală în Sicilia. Pe malul Mediteranei cunoaște pe Giulia, o italiancă blondă și fermecătoare cu care are o frumoasă poveste de dragoste. Jocurile erotice sunt descrise subtil, cu discreție, fără nimic strident sau vulgar.

Revenit în țară, abătut și îndurerat de despărțirea de italiancă, găsește mari schimbări în unitatea de grăniceri. El însuși a fost avansat în lipsă la gradul de căpitan și numit șef de detașament. A doua jumătate a romanului se petrece în miezul evenimentelor din clisură, în lupta cu contrabandiștii, dar și în complicitatea unor ofițeri cu răufăcătorii, unii prieteni de-ai săi. Îmbogățirea contrabandiștilor este sărbătorită noapte de noapte în cârciumi din sate. Când cititorul tocmai constată că romanul este rupt în două, în prima parte – povestea de dragoste româno- italiană, în cea de-a doua – povestea războiului de pe granița româno-sârbă, Firiță Carp vine cu un final care rotunjește volumul cum nu se poate mai abil. Ștefan Moldoveanu e chemat la Ambasada Italiei din București unde îl așteaptă o surpriză uriașă: e întâmpinat de Giulia care-i aduce vestea că e însărcinată cu copilul lui. Ultima frază a romanului dezvăluie și ideea centrală a cărții, ca la Marin Preda din *Cel mai iubit dintre pământeni*, aceea a fericirii prin iubire: „Am impresia că sunt atât de aproape de fericire încât e suficient să întind mâna și va fi toată, toată a mea".

Romanul este scris într-un stil simplu, limpede, fără sofisticării textuale etc. Este respectată, în general, cronologia narațiunii, cu rare flashback-uri, desigur. Și mai trebuie menționat că Firiță Carp este și un foarte bun portretist, lucru esențial pentru un romancier. Doi bețivi în tren, bând din sticlă, sughițând și pupându-se și iar bând amintesc de proza rusă de ieri și de azi.

cronici

Adrian Alui Gheorghe

Caleidoscopul poetic al lui Ion Popescu-Brădiceni

Cuplat la fervori și tensiuni maxime, Ion Popescu-Brădiceni este unul dintre poeții care trăiesc poezia în timp ce o scriu, iar ”transliteralitatea” critică pe care o cultivă în eseurile sale se traduce, de fapt, printr-o transă poetică care subliniază demonia limbajului eliberat din tiparele prestabilite.

Ioan Popescu-Brădiceni este un poet cu totul special, deopotrivă cititor entuziast al confraților dar și scriitor de texte care combină fără ostentație onticul și ontologicul, gesticulația cotidiană și sondarea unor abisuri presimțite. Unul din ultimile sale volume de poezie, ”Manuscrisul lui Ieronim Contemporanul. Cenuși arhetipale” (Editura Tipo Moldova, 2018) este un adevărat spectacol de ”subtext și pretext”, o ”devălmășie” poetică din care iese învingător (și în viață) cititorul care are (și) proprietatea ”transmodernismului poetic”, o teorie critică promovată chiar de autorul în discuție.

Modalitatea de scriere pare a fi dicteul automat, visul dă peste margine dintr-un preaplin vulcanic, sunt invocate dublete fundamentale de genul clar-obscur, plin-gol, prezent-viitor într-o tentativă de îmblânzire a contrariilor: ”Din când în când/ mă plictisesc de propria-mi/ biografie./ Și o reinventez/ din hârtie./ În apropriere e o cârciumă/ sordidă, unde consum o/ bere și o cafea./ Abuzez de telefonul celular./ Îmi sun cunoscuții,/ punându-i pe jar,/ pe piste greșite./ Fabulez cu o nonșalanță/ de zile mari. Ies din cotidian/ transgresând imaginarul cu eu-mi erou./ Mă instalez confortabil/ în el și bântui printre/ fantasme. Acestea mă/ înnebunesc, cu al lor bolerou/ dar eu rezist/ din ce în ce mai/ trist într-o singurătate stranie./ Astfel că din când în când/ mă urc într-un tren fantomatic. Cobor/ în gări închipuite./ Căci viața/ un mit e./ Iar rarele ei aventuri/ sunt aceste/ evadări pe un tărâm/ al nimănui, antimimetic,/ Londra, Paris, Viena,/ Chișinău, Ștefan cel Mare,/ străzi cu nume inexistente./ Convorbiri în delir,/ soția/ disperată să mă salveze/ de mine însumi, dimpreună/ cu un bun prieten, și drag,/ bat gările în lung/ și în lat, dar, firește,/ eu stau nemișcat în/ localul mizer, precum o dihanie/ Și desigur/ îmi rescriu Existența de altfel/ una de doi bani./ Mă substitui unor/ sultani și nimeni nu/ sesizează adevărul, adică/ faptul că mă aflu (pur și simplu)/ într-o ficțiune./ Aici totul e posibil/ absolut totul, absurdul însuși./ Umbra mea cu plânsu-și./ Până vine Moartea/ și-ți dă mirosul ei/ îngrozitor, o duhoare/ insuportabilă, un tremur/ interior, ca și cum/ o să pierzi bătălia/ cândva într-un/ viitor, vai, aproape/ prezent,/ în corpul meu/ putrezind.../ ca și inexistent./ din clipă în clipă...” *(O aventură în imaginar).*

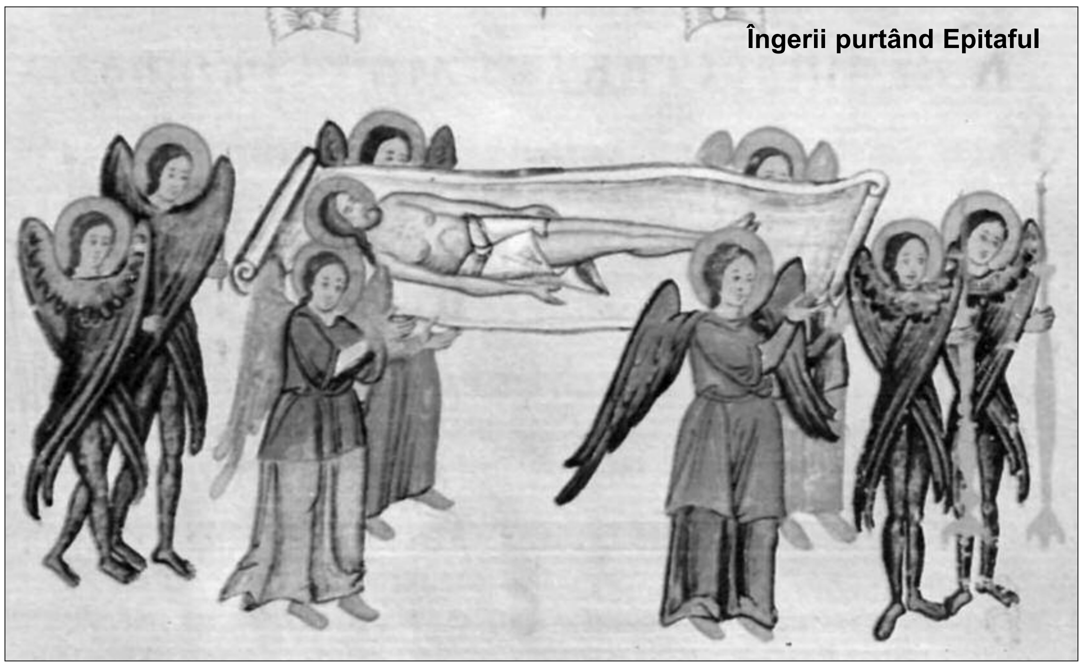
Ne aflăm în fața unui univers-sinteză, construcție orgolioasă a travaliului poetic, căreia mimesis-ul nu-i furnizează decât materialele brute. Suprafața vizibilă a lumii și empiria sunt doar puncte de plecare pentru călătorii abisale. Ironic și melancolic, evocator și persiflant, poetul sondează, temerar, insondabilul. Natura trebuie înțeleasă ca o fuziune omogenă de organic și divin: ”Ce flăcări dorm în fructe? O, ce flăcări/ au marea îndrăzneală de-a fi sîmburi/ în miezul dulce, fraged? Și ce mîini/ le vor culege fără remușcare,/ din iarba otăvită? Ramuri tandre/ devin idei în ultima-ncercare/ de-a nu-și lăsa făpturile să curgă/ sub pietre-n nemișcare și sub cercuri/ albastre, de o aspră claritate,/ sub brazde, precum cupele de crini/ la streașina cetății. O, ce flăcări/ în fructe dorm ...!” *(Flăcările din fructe).*

Energia cuvintelor este pusă la treabă, realul este suport pentru magic, trăim în fabulos, elementarul accede la metafizic, corpul la transparență. Textul poetic e ca o apă lustrală care spală conturile realității fizice: ”E plin de maci pe linia ferată./ Eu te iubesc și azi ca altădată.// Maci roșii ca și sângele de sus/ din rănile mărețului Iisus// Hristos. E plin de maci și de nisip:/ ei parc-ar fi ieșiți din arhetip// de-a dreptul, dintr-a sufletului lavă/ însângerată. Dulcea lor otravă,// parfumul lor chiar ne-ar putea ucide./ Și câmpul tot, și grâul contopit e// cu macii-n pâlcuri calea împânzind./ În tren e ca-n oglinda de argint// Iubirile-s acum doar amintiri:/ maci dezvrăjiți, grădini de trandafiri.// De i-om culege, vor păli în vaze/ de porțelan: decapitate raze.// De i-om lăsa, s-or scutura în zgură/ căci viața lor și-a noastră-i aventură// cum n-a mai fost și nici n-o să mai fie./ E plin de maci sublimi în reverie// pancosmică, eliberați sub cer/ de-al facerii îmbogățit mister.” *(Macii în reverie pancosmică).*

dar nu-i posibil./ Zac rănit/ de moarte-n/ tot ce din/ piața/ socratică/ mi s-a vădit:/ semnifica(n)tu-i/ transfinit.”

Prețiozitățile de limbaj, parte a teoriilor pomenite mai sus, par atitudini auto-ironice, descompunerea stărilor în cuvinte se face fără dureri, tensiunea metafizică este expresia unui caleidoscop verbal extrem de variat: ”Îmi reamintesc protopărinții CASEI. Degajez/ calm Grădina de(-)mentă de limbajul abstract și îl reinstitui/ pe cel al evenimentelor. O, parcă și-acum arderea/ focului mediază între suflet și trup, iar sub/ ficțiune – ce patimă cruntă – mult râvnita/ cucerire a zeului. Bistrița curge, pietrele/ rostesc propozițiile fundamentale ale însuflețirii./ Eu intru în apodemia cu destinație unică.” *(Apodemia cu destinație unică)*

Există și un personaj în carte, Ieronim Contemporanul, care rostește ”ritos” toate versurile în momentele sale de inspirație,

Îngerii purtând Epitaful

Ion Popescu-Brădiceni operează cu metafora și parabola, sonoritatea este decantată, textele capătă limpidități care pun în valoare starea pură în care evoluează eul poetic: ”Și, dacă vine iarba să-mi aducă/ iar chipul tău, în candide nervuri,/ mi se dilată ochiul: o nălucă/ în verzi meduze de scafandri puri.// Și, dacă vine cântul să mă soarbă/ în sfera lui de liniște, frumos,/ vreau să te-aud, iubita mea cea oarbă,/ cum treci plângând prin văi de abanos.// Și, dacă vin deodată nopți uitate/ la malul firii ancorând ca-n port,/ o, trupul meu: corăbii scufundate/ de nimeni și de visul ce-l mai port// stând la taifas cu Dumnezeu în Cort./ Și viu./ Și mort.” *(În Cort, cu Dumnezeu).*

O secțiune a volumului se numește ”Poezii din viitor”, o curajoasă citire a temelor și motivelor din viitorul presimțit al poeziei, un pariu cu tonalitățile care vor supraviețui actului expunerii poetice. O supraordonare a realului și o adevărată artă poetică ”din viitor”, parte a teoriei ”transpoeziei” propusă critic de către ”universitarul” Ion Popescu-Brădiceni, poate fi poemul ”Transfinitudine”, expresie a vechiului dicton despre relația dintre viața noastră scurtă și infinitudinea artei: ”Să scrii mai scurt/ ca însăși viața/ căci scriitura-i/ joc vrăjit.// Căci scriitura-i/ dimineața/ și execuția/ la zid.// Scriindu-mă,/ consum dulceața/ împuținată./ S-au rărit// metodele/ prin care ceața/ ne-nvăluia/ în răsărit.// Eu te-aș numi/ -n curând/ postfața/ ultimei cărți// ce-am zămislit;/

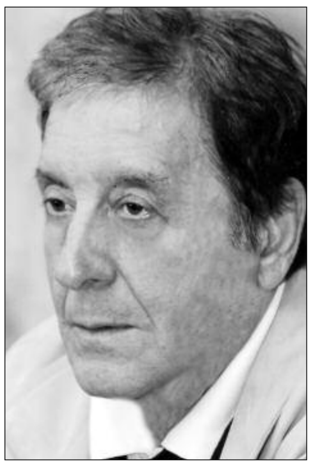
după care o sfârșește destul de abrupt, tăindu-și venele din care curge sângele artei, firește. În fond, fiecare poem este un testament, poezia este adevărată numai dacă are culoarea sângelui sau măcar culoarea vinului roșu îndoit cu puțină apă prelinsă de pe aripa vreunui înger care umblă fără rost prin lume, scăpat din vreun rai în derivă: ”Acestea câteva pagini țin, în cazul lui Ieronim Contemporanul, loc de indicații patrimoniale postume. Probabil că pătimise teribil, că se zbătuse într-o mocirlă etică dantescă. Probabil că orgolioasa-i *devenință* se pulverizase la contactul cu frigiditatea vreunei efemere judecătoare inclemente, ea însăși rezidentă într-o (i)realitate funestă. Probabil că renunțase, de la un moment dat încolo, la orice luptă. Bănuiesc că se blazase, uluit, de a-i fi fost ferecată orice ușă înspre fericire în lanțuri cu grele lacăte între verigi. Fusese strivit de-o akedia implacabilă. Drept urmare s-a sinucis tăindu-și venele ca Socrate și Petronius în baie, apa caldă înroșindu-se ca un vin ținut prea mult pe boască.” *(”Spovedania unui om învins”).*

Cuplat la fervori și tensiuni maxime, Ion Popescu-Brădiceni este unul dintre poeții care trăiesc poezia în timp ce o scriu, iar ”transliteralitatea” critică pe care o cultivă în eseurile sale se traduce, de fapt, printr-o transă poetică care subliniază demonia limbajului eliberat din tiparele prestabilite.

Piatra Neamț, 4 aprilie, 2019

Constantin Trandafir

Gheorghe Grigurcu, romanul de idei

Gheorghe Grigurcu impresionează cât de prolific este, totodată dotat cu adâncime ideatică şi cu scriitură de o specială expresivitate. Să produci foarte mult şi foarte bine e o raritate, căreia cu greu îi poţi găsi, prin apropiere, asemănare. *Jurnalul* său a ajuns la volumul al treilea (514 p.) şi pentru cine îl cunoaşte pe autor e previzibil să se aştepte la alte volume din această serie diaristic – aforistică. Până acum, editorial, sunt aproximativ 1500 de pagini. Între personajele numeroase ale acestui roman autobiografic şi de idei se află şi un A. E., alter-ego, cu care mai schimbă o vorbă despre sine sau despre alte subiecte, în duet. Un exemplu: acesta, semenul îi (îşi) induce autorului încântarea subsecventă faţă de coincidenţa naşterii sale în aprilie 1936 şi apariţia *Spaţiului mioritic* în aceeaşi lună şi în acelaşi an.

Noţiunea de jurnal e încărcată cu mai multe conotaţii, filosofice şi moraliste într-o continuă convorbire a înţeleptului cu lumea, ceea ce implică un climat popular pe înălţimi specifice. Analogia cu Montaigne şi cu La Rochefoucauld nu vrea să spună decât că, aidoma, spiritul confesiv e prins de obicei în maxime, iar către Jules Renard trimite polemica temperată şi către Amiel îndemnul de a viza modul meticulos şi subtil al vieţii interioare. Foarte frecvent e adus în scenă Monseniorul Ghika, meditativ, „gânditor pentru zilele ce vin" . Mai conversativ se arată cu Tolstoi, Mark Twain, G. B. Shaw, Nietzsche, Kirkegaard, Virginia Woolf, Cesare Pavese, Borges, G. Călinescu, Cioran, Mircea Eliade, Petre Pandrea etc. şi cu foarte mulţi comilitoni din generaţia încă în viaţă. Inclusiv cu informaţii din gazete de tipul *Dilema veche*, *Adevărul*, *Click*. Aceste „întâlniri" sunt cordiale, căci, altminteri, Gheorghe Grigurcu are o voce inconfundabilă în desluşirea coabitării dintre lumesc şi spirit. Mai bine zis, puterea lui de gândire şi de creaţie, exprimate oricât de simplu şi narativ, respinge orice confuzie.

Am crezut o vreme că poetul, criticul şi jurnalistul e mai mult sobru, uşor mizantrop şi destul de rezervat, ca să fim acum definitiv convinşi că avem de-a face cu o fire sociabilă şi chiar volubilă, atâta cât trebuie. Să „dialoghezi" mult şi fără senzaţia de supraîncărcare e totuşi o performanţă. („Orice viaţă spirituală este în esenţa ei un dialog" - Gabriel Marcel). Am putea spune că-i o fecunditate bună, care îngăduie contemplarea vieţii de toate zilele, biograficul, sondarea interioară, ideaticul, viaţa spirituală, care pune în mişcare amintirea şi memoria. Bineînţeles, acestea din urmă nu sunt sinonime, deşi uneori se întâlnesc. („Instrumentarea memoriei prin mobilizarea sa opresivă, instrumentarea amintirii printr-o uitare selectivă"). Memoria aparţine de istorie, amintirea de mitologie. Ca stare de excepţie este hyperthimezia (hipermemoria), amintirea fiecărui detaliu din întreaga viaţă, aşa de rară că intră în domeniul maladivului. Dar ca ciudăţenie o amintim, că eruditul nostru, artist în esenţă, are plăcerea ludică pentru curiozităţi. Câteva dintr-o sumedenie: „Când un pinguin mascul are grijă de ouăle pe care le-a lăsat femela, poate sta înfometat şi patru luni"; „Chinezii folosesc anual 45 de miliarde de beţişoare pentru mâncat. Din acest motiv, ei taie 25 de milioane de copaci în fiecare an"; „Aproape două treimi din populaţia lumii nu a văzut niciodată zăpada"; „Girafa nu are coarde vocale, pe când pisica are 100 de coarde vocale"; „"Trei sferturi din tot răul făcut pe lume se petrece din cauza fricii" (Nietzsche). Într-un loc el face mărturisirea că plimbările zilnice îi reglează spaţiul, aşa cum ceasul îi reglează timpul. Din biografie, unele secvenţe reţin amintiri din copilărie, cum ar fi iritaţia produsă de frazele „triste", sentimentale, apoi, experienţa din liceu e resimţită ca opresivă, fiindcă a fost nevoit să urmeze secţia reală în absenţa uneia umaniste etc. Cea mai mare parte a biograficului se plasează în actualitate, dar subiectele cad sub incidenţa permanenţei: iubirea, senectutea, creaţia. Ritmul şi fineţea sunt ale unui maestru.

Mai mult decât oricând, e de înţeles, tema bătrâneţii e acum o preocupare mai repetabilă: „Un Destin glorios te conciliază moralmente cu bătrâneţea. Un destin al

Punerea lui Iisus în mormânt. Iniţiala B.

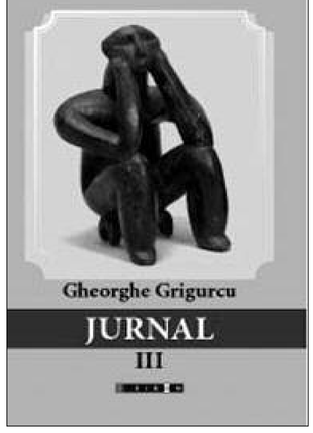
neîmplinirilor te împiedică să îmbătrâneşti lăuntric". Aerul de resemnare al fiinţei reiese din o mai evidentă desprindere de experienţa colectivă în favoarea experienţei proprii. Îmbătrânesc până şi imaginile realului, deoarece ochiul interior depune asupra lor o valoare a duratei care ne depărtează de ele inclusiv în plan moral. Bătrâneţea nu intensifică neapărat cunoaşterea de sine, mai curând fiind obişnuinţa cu sine, care sporeşte dubiile: „Drama vârstei: până şi iubirea poate îmbătrâni. Nu cumva dintr-un secret impuls caritabil al său faţă de fiinţă?". Protagonistul este autorul, iar centrul de referinţă este fiinţa. Cu toate ale ei, dintre care să selectăm câtva mai mult luate în atenţie: iluzia, „un paradox senzorial al perceperii realului", cu care soarta se împodobeşte; fantezia care deţine o forţă formidabilă – irealizabilul; fericirea, clipa rarisimă a existenţei în afara ta, în Dumnezeu; narcisismul, un sentimentalism estet al oglinzii; cinismul, rodul iraţiunii uneori poznaşe a lucrurilor în derivă; invidia o stare aparte de neîncredere în tine, un puseu de scepticism, reflectându-se iritat în sine însuşi; ironia – o armă „suficient de tăioasă", căreia i se poate contrapune (cel puţin în spaţiul literaţilor) o tăcere siderată menită a-i exclude din real. Câteva cuvinte în plus despre *frică*. Şi să preluăm citatul din Jean Delumeau: „Teama, spaima, groaza, teroarea aparţin mai degrabă *fricii*; neliniştea, anxietatea, melancolia, mai degrabă *angoasei*. prima se integrează în domeniul cunoscutului, ca de-a doua în cel al necunoscutului. Frica are un obiect determinat căruia îi putem face faţă. Angoasa n-are, şi este trăită ca o aşteptare dureroasă în faţa unei primejdii cu atât mai redutabilă cu cât nu e clar identificată: este un sentiment global de insecuritate. În consecinţă, mai greu de îndurat decât frica". Despre moarte, mai puţin.

Gheorghe Grigurcu n-a prea scris despre iubire decât puţin în poeziile sale. Făcând o paranteză, iubirea a fost şi este mana cerească a poeţilor. Dar foarte puţini izbutesc să valorifice pozitiv tema. Cei mai mulţi cad în sentimentalism care ucide poezia. Ei cred că tema în sine este poetică şi dau drumul la robinetul erotic de unde curge apă murdară. Ieşind din paranteză, în *Jurnalul* de faţă iubirii i se acordă, parcă, un interes mai mare, de cele mai mult ori elogios din perspectiva senectuţii. „Iubirea: o dependenţă sublimă de Celălalt, fiindcă e totodată şi o dependenţă sublimă de tine însuţi": „Erosul: sărbătoarea nupţială a ţărânii, unindu-se cu ea însăşi". Imnic, deci şi poetic: „cea mai intensă emoţie telurică de care putem avea parte (...) E aidoma unei flori superbe ale cărei petale se întorc iremediabil în ţărână"; „Scenariul nu o dată zbuciumat în care apar situate iubirile noastre, dovadă a circumstanţei că inima are nevoie de concretul unui epos"; „A iubi inconştient, adică a-ţi înnobila obişnuinţa". „Calorica iubire" anulează deosebirile glaciale de oriunde ar fi ele: „Nu «egalitarism» liberal, ternă «democraţie», ci divină transfigurare". În fine, nu poţi avea decât o singură mare iubire şi prietenie aşa cum ai o singură mamă şi un singur tată.

Era de aşteptat, creaţia, cu semnificaţiile ei multiple, se situează pe locul întâi în paginile *Jurnalului*. Corelaţia cu iubirea se impune de la început, ca fruct al solitudinii şi apogeu al legăturii cu Celălalt: „simetria unei cumpăniri divine". Complementare sunt şi emoţia estetică şi experienţa mistică, fiindcă ambele impersonalizează personalizându-ne. Autorii care ajung la un succes facil negreşit suferă de inflaţie textuală, asemenea celor care au stat prea mult în picioare, protocolar, spre a primi aplauzele adresate. Şi mai e un coşmar, al celor care îşi închipuie că n-au scris niciodată nimic care să merite atenţie. Aici se poate invoca şi tristul merit al excesului autocritic? În slujba scrisului şi timpul pare a face o favoare, oprindu-se pe loc şi acordând un cadru eleat. Pentru copii, capabili de o inocenţă paradisiacă, obiectul percepţiei este ineditul, la fel şi actul creator „nu se poate produce decât pe fulguraţiile unei candori care se converteşte mirabil în stil". Condiţia poetului este de a se depăşi prin cuvânt, „dar şi cuvântul se cuvine a se depăşi pe sine" Şi încă, „poetul nu trebuie să fie prea obedient cu sine însuşi, un anumit glas de revoltă împotriva propriei fiinţe e binevenit pentru a-i aviva creaţia". Accentul grav în domeniul creaţiei cade, se înţelege, asupra poeziei. „În poezie obiectele sunt de fapt antropomorfe". Poezia realului e de fapt poezia indusă realului. Poezia e sâmburele mitului, cu caracter proteic, aflat în obiecte, ea trebuie să ţâşnească în vid căci vidul este aşteptarea virginală a receptorului. Dar cu veleitarii ce ne facem? Începătorii îl indispun, vârstnicii îl dezgustă ca un aliment alterat.

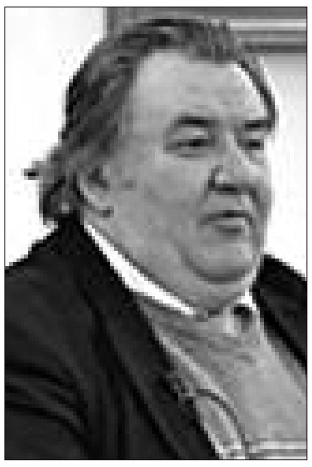
Gheorghe Grigurcu scrie aşa de eclatant încât eşti tentat într-un comentariu să-l citezi integral.

Gheorghe Grigurcu impresionează cât de prolific este, totodată dotat cu adâncime ideatică şi cu scriitură de o specială expresivitate. Să produci foarte mult şi foarte bine e o raritate, căreia cu greu îi poţi găsi, prin apropiere, asemănare.

cronici

N. Georgescu

DIN TAINELE SCRISULUI ROMÂNESC

CUM L-AM EDITAT PE EMINESCU

...Mi-e în gând să împărtășesc publicului cititor de la noi câteva din frământările prin care am trecut ediția Eminescu pe care am scos-o în 2012 (și pe care mult mai doresc s-o reiau într-un tiraj mai larg, pentru că a avut, mari și late, 130 de exemplare); încerc să fiu cât mai explicit, dar despre limitarea exemplelor nu poate fi vorba pentru că sunt enorm de multe și nu pot face o ierarhie a lor. Aceste frământări țin de vreo douăzeci de ani, dar îl rog pe bunul cititor să nu creadă că vin cu „marfă veche", pentru că sunt ca și necunoscute – și pentru că le-am adus la o formă dialogală actuală; chiar acolo unde a trebuit să datez unele fragmente, ca fiind polemici consumate, deci personalizate în timp, am redus totul la idee.

PUȚINISMUL CA STARE DE SPIRIT. Această reformă ortografică de la 1953, pe care noi o discutăm, în fond, cu atâta patimă extrinsecă chestiunii, a născut două fenomene mai importante: puținismul și conformismul. Puținismul – instaurat prin *Micul dicționar...* reluat în ediții succesive și devenit, la un moment dat, DOOM fără a fi, prin asta, „mare" dicționar) - a derivat în titluri și preocupări precum *Puțină gramatică* , *Puțină aritmetică, Puțină etimologie* – neapărat câte puțin și obligatoriu „pentru toți". Acest puținism ca stare de spirit a tăiat orice elan către sinteză, către tratat. Astfel se întâmplă că noi, la ora de față, după consumarea energiei a două generații de puținiști, nu avem tratatele fundamentale de susținere a ortografiei, a definiției limbii literare etc. Nu avem nici bibliografiile, adică informația: cele existente sunt parțiale și tendențioase. Același puținism a dus, apoi, la tabuizarea unor teme – de obicei, a celor foarte fierbinți. Un distins filolog semnala, mai anii trecuți, că în revistele noastre de specialitate nu s-a publicat, între 1953-1989, decât un singur articol despre jargonul hoților, nici unul despre înjurături, inscripții triviale, limbajul secret al pușcăriașilor, etc. Pot atesta că despre apostrof abia dacă am găsit un articol sau două, de prin anii '60, fără consistență însă. Sunt goluri de informație, de gândire, de practică – iar acum, că încercăm să punem întrebarea despre aceste chestiuni dinspre cultură, așadar de alături dar din afara științei propriuzise, suntem, iată, aspru admonestați de către .... Ei bine, chiar de către acești „puținiști" ce se reazemă în principiul minimului efort și propovăduiesc un iluminism de tot hazul. Este o criză de creștere, nu de sistem – adică eu cred că se poate depăși din mers dar numai cu aport cultural, adică în mod maiorescian. (Mentorul *Junimii* considera că orice se poate regenera prin cultură, acesta era crezul în care și politicul și științificul se pot reforma.)

Ca instituție, acest curent a creat acel miceliu gros, autogenerator, al corectorilor împânziți în toate vasele capilare ale organismului social, politic și cultural – asigurând, cu mândrie și devotament, corrrectitudinea scrisului, de la discursul politic de orice grad sau nivel până la articol de ziar, roman, nuvelă sau poem ... Nu insist. Cât despre acest al doilea efect al reformei din 1953 ar trebui să se țină cont de un lucru simplu: orice convenție este supusă istorismului. Ceva natural nu are istorie, nu poți face istoria firului de iarbă sau a curgerii unui râu – dar ce se pune prin convenție pe malul râului nici nu poate exista fără istorie „fie și numai pentru că" (iată ce tic verbal gingaș am preluat din această polemică) altfel s-ar putea suprapune, n-ar fi loc pentru fiecare lucru în parte dacă nu i s-ar defini locul, deci împrejurările, deci... istoria. După 1953, însă, în lingvistica românească s-a instaurat acest tip de „convenții care trebuie respectate" fără a se mai cerceta de ce. Mai mult chiar: după cum vedem din exemplul dezbătut aici, sunt lingviști care se dispensează de istoria convențiilor, de istoria limbii – a ortografiei, în mod special – de bibliografia problemei lor – devenind interesați numai și numai de aducerea unor argumente tot mai teoretice și tot mai noi pentru păstrarea acestor convenții... tot mai vechi.

Și toate acestea în timp ce, după cum vedem din luările de cuvânt publice, sunt și alți lingviști, care, odată ieșiți la pensie sau despărțiți într-un mod oarecare de instituții, iau pe cont propriu chestiunile care țin de limba română – scriere ori interpretare – și le dezbat în deplină libertate, cu angajare sinceră, plenară. Vedem, astfel, cum numele de popoare (și de limbi) încep să apară tipărite, deci în public, cu majusculă, vedem cum se accentuează în litera publică de tipar *și* atunci când este adverb (la textele D-nei Profesoare Matilda Caragiu mă refer, desigur). Cad una câte una prevederile reformei din 1953. Se pare că instituția cenzurează numai în și din interior – și numai, sau mai ales, prin raport la schema de funcționare. Când este „liber de contract", adică pensionar – lingvistul român devine filolog adevărat, adică iubitor al cuvântului, al limbii, al poeziei chiar.

Această argutică instituțională, însă, păstrată și autodezvoltată inerțial, nu poate duce decât la eristică – și zeița Eris se pare că a luat, de fapt, în stăpânire templul lingvisticii românești și se plimbă pofticioasă printre coloanele ei. Iar asta încă de prin anii '90, când înalții lui funcționari organizau dezbateri cu profesorii de limba română, prin județe și mai ales prin Basarabia, ca să boicoteze Hotărârea Academiei Române de revenire la scrierea cu *â* și *sunt*. Efectul: și astăzi presa noastră literară sau culturală este divizată, ținută într-o dihonie poftitoare.

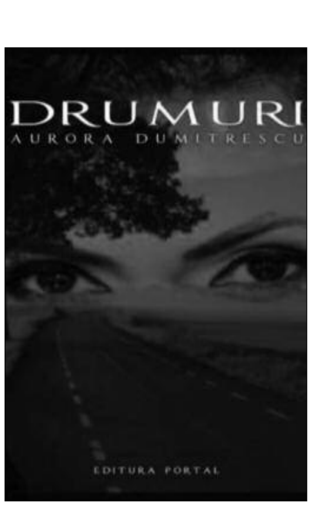
Ce se poate întemeia pe eristică ? - Numai puținism și conformitate.

Paul Aretzu

Un îndreptar al fericirii

Într-un text preliminar la cartea sa *Drumuri* (Editura Portal, Craiova, 2016, ediția a doua), Aurora Dumitrescu ne avertizează că narațiunea este inspirată de un caz real: „Tot ce am scris aici reprezintă, în câteva cuvinte, întregul zbucium al unui traseu pe care l-am parcurs în ultimii șase ani și este, de fapt începutul unui drum pe care l-am găsit cu mare greutate, după ce destinul m-a aruncat în situații limită, pe care acum nu mult timp nu mă credeam în stare a le depăși" (*Cuvântul autorului*, p. 11). Un grad de transfigurare, folosirea procedeelor epice, tensiunea, emoțiile stârnite fac să nu avem îndoieli cu privire la încadrarea ei artistică. De altfel, autobiografie există, mai sfidătoare sau mai disimulată, în orice fel de literatură. Autenticismul ține chiar de o anume strategie, iar textele inspirate din conjunctural sunt din ce în ce mai apreciate (aici, facem o trimitere la eseurile lui Eugen Simion, care legitimează valoarea beletristică a scrierilor cu caracter biografic).

Cartea începe, în stilul „tinerilor furioși" (din literatura engleză), cu viața dezordonată a unei femei, Nicole, cu un mariaj pe cale de a se destrăma, cu petreceri nocturne, cu stări de mahmureală a doua zi, cu planuri mărețe. Protagonista suferă că nu are copii: „Mă privesc în oglindă. Mă îndrept spre 30 de ani. Arăt încă extrem de tânără, ca o puștoaică. Vreau să urc pe Kilimanjaro și nu am curajul să plec, pentru că la întoarcere nu mă așteaptă nimeni acasă." (p. 18). Cursul vieții este reprezentat ca un drum. Recunoaște că o vreme a rătăcit, că a durat până l-a găsit pe cel bun. A reușit să nască un copil, pe Tudor, care absoarbe în totalitate atenția și dragostea mamei sale, compensând disensiunile dintre cei doi soți. Născut prematur, copilul este orb, are retard psiho-motor și alte deficiențe. Toate acestea cad ca o calamitate pe capul unei femei total descumpănite. Mediul spitalicesc, în care își petrece o bună parte a timpului, anamnezele, etiologiile, diagnozele, analizele nesfârșite, suferințele capătă dimensiunile ireale ale unui coșmar: „Mintea mea de acum vrea să șteargă complet amintirea acelui moment de coșmar când, singură, dincolo de ușa unde era copilașul meu, auzeam urletele lui îngrozitoare pentru că trebuia să i se ia eprubete întregi de sânge, iar el fiind grăsuț avea venele pufoase și cadrele medicale nu reușeau să i le găsească. L-au înțepat în toate locurile posibile, chiar și în cap." (p. 25). Frica, analgezicele, tranchilizantele, întrebările insolubile, pe de o parte, pe de alta grija necondiționată pentru copil. Se desparte de soț. Înțelege că drumul trebuie să se îndrepte, în primul rând, către sine, către voință și răbdare: „Trebuie să învățăm să ne iertăm trecutul, cu greșelile pe care le-am făcut și să căutăm în permanență pacea interioară." (p. 30). Apelează la medici, la preoți, la clarvăzători, la psihologi, pentru recuperarea băiatului. Treptat, cartea devine un îndreptar de soluții existențiale. Încrederea în propriile puteri poate schimba chiar și destinele oamenilor. Un copil poate fi salvatorul mamei sale: „Nu degeaba Bunica Neli îmi spune mereu să mă rog fecioarei Maria. Un copil special mântuie un neam, schimbă oamenii în jurul lui și el este mesagerul iubirii pure." (p. 32). O nefericire se transformă în cunoaștere de sine și în revărsare de sine pentru ceilalți.

În urma unor tratamente energetice, copilul începe să capete puțină acuitate vizuală, apoi, să își miște mâinile, să se ridice în fund. Pentru recuperarea fiului, era nevoie și de o terapie sufletească a mamei, și aceasta se supune unor tratamente de echilibrare a minții, de atingere a stării de contemplație: „Starea de non-gând este trăire pură, este bucurie, este energia lui Dumnezeu". (p. 48). Desperată, Nicole recurge la toate mijloacele posibile, medicale, oculte, energetiste, spiritiste, metapsihice. Este o femeie fără prejudecăți, dispusă să încerce totul, o vitalistă, alternând stări de euforie, cu cele de depresie, căutând o cale (mistică). În privința relațiilor erotice, este în căutarea bărbatului potrivit, după ce primul mariaj a eșuat. Are nevoie de o rețetă de viață: „Nu trebuie să trăiesc în viitor, asta ucide sufletul. Tot ce contează este momentul prezent." (p. 57), „A trăi însă exclusiv în spiritual, fără a fi pătruns până în adâncul ființei tale de iubire, este un mare pericol pentru suflet." (p. 58).

Cartea are momente confesive, fiind un jurnal autoscopic, pornind de la un caz real, vădind o sinceritate tulburătoare. Dintre drumurile multiple, pe care le experimentează, face parte și cel al relațiilor sentimentale. Naratoarea are mai mulți iubiți, pentru care face adevărate pasiuni, dar care se dovedesc vremelnice. Călătorește prin diverse locuri, și pentru terapia lui Tudor, și pentru agrement. După o deplasare la Corfu, notează: „Grecii erau frumoși și țigănoși, sprâncenați și oacheși, temperamentali, zgomotoși, plini de energie, iubitori de fete frumoase, bețivani și ortodocși." (p. 91). Aurora Dumitrescu prezintă cazul propriu, al determinării de sine, al transformărilor la care mama se supune, pentru a-și ajuta fiul marcat de grave dificultăți congenitale. Tema cărții este vindecarea: trupească și sufletească (de fapt, la fel ca scriitorii filocalici – Sf. Antonie cel Mare –, disecă omul în trei componente, suflet, minte, corp). Există numeroase obstacole de trecut, dificultăți majore, cum este copilul cu handicapuri majore, un fel de drum al Damascului, care schimbă total viața unui om.

Povestitoarea face exerciții de perfecționare, lecturi, practică tehnica/ terapia ho'oponopono, caută *calea* constând în armonie, iertare, purificare, iubire, trăirea în prezent, vindecare de latura negativă, de durere, ceea ce schimbă lumea din jur, înconjurarea de lumină, de adevăr. Cu o deosebită afecțiune este prezentată comunitatea celor cu diverse retarduri, dar și curajul și abnegația însoțitorilor: „Vei descoperi un univers magic, în care tinerii, apoi adulții păstrează inocența copilăriei. În lumea lor nu există ură, concurență, invidie, goană nebună după bani, ci doar jocuri, muzică, zâmbete, flori, declarații de iubire." (p. 129). Empatia dintre mamă și fiu este uimitoare, în ciuda impedimentelor (copilul *nu vede, nu merge, nu vorbește*). Educația are și ea cu totul alt curs: „Dimineața, când se trezește, îmi aruncă un zâmbet după ce mă pipăie cu mâna și verifică prezența mea lângă el, mai lenevește în pat vreo jumătate de oră, după care trebuie să fie gata cerealele cu lapte, pentru că altfel își manifestă foamea și nerăbdarea prin proteste vehemente. Jucăria lui preferată este un fel de mașină cu volan, schimbător de viteză și butoane de semnalizare, poveștile lui preferate sunt «Peștișorul de aur» și «Pinocchio». Ascultă soprane și încearcă să fie și el tenor, e înnebunit după copii și participă, alături de ei, la veselia lor, îi plac pupăturile și jigărerile, este foarte sensibil la stările sufletești ale celor din jurul lui, nu suportă certurile sau agresivitățile verbale. Reperele lui sunt altele decât ale unui copil obișnuit. El trăiește prin sunete, mirosuri, pipăit, gust." (p. 153). Buna viețuire se bazează pe dezvoltarea energiilor pozitive, pe o armonie universală, între oameni și Dumnezeu (văzut mai mult ca principiu energetic – Sfântul Grigore Palama vorbea despre energiile necreate).

Cartea Aurorei Dumitrescu are mai multe valențe: prezintă o experiență dramatică de viață, propagă rețeta pe care și-a însușit-o (fericirea produsă de iubire, armonie interioară, altruism), transmite un mesaj emulativ, își propune să schimbe o mentalitate, pe de altă parte, descoperim strategii narative, o desfășurare alertă și captivantă a subiectului, o reală aptitudine pentru analiza psihologică, pentru empatie ori pentru extrapolarea unui caz strict medical, real, la un domeniu literar veritabil. Filozofia autoarei se regăsește într-o meditație finală: „Mintea noastră... veșnicul și neobositul nostru inamic. Nu contează finalitatea, ci drumul și tot ce se întâmplă cu noi pe acest drum... cum ne schimbăm, cum evoluăm..." (p. 174).

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Dialogul ca realitate ontologică

"Milostenia și iubirea de ceilalți produc lumină în propriul suflet și astfel cunoașterea tainelor lui Dumnezeu. O viață pur individuală este oarbă și atee. Am pierdut umanitatea pentru că am devenit solitari". Sunt multe afirmații de forța și profunzimea acesteia în scurta culegere de conferințe și articole ținute și publicate în Occident de Părintele Dumitru Stăniloae, intitulată *Rugăciunea lui Iisus și experiența Duhului Sfânt*, apărută la noi în traducerea Mariei – Cornelia Ică Jr. la editura Deisis, Sibiu, 2003. N-am citit prea mult din opera lui Stăniloae, însă aceste scurte texte m-au făcut să intuiesc câte ceva în ceea ce privește valoarea teologiei sale. M-a frapat mai întâi precizia unor termeni care se referă la chestiuni pe care majoritatea dintre noi le considerăm în general vagi: suflet, iubire, rugăciune, meditație, milostenie, nemaivorbind de Persoanele Sfintei Treimi și relațiile dintre ele (Naștere, Nenaștere, Purcedere), Biserică, jertfă, mântuire. Astfel de termeni – concepte sunt mereu definiți, dar nu rigid, prin genul proxim și diferența specifică, ci prin focalizare dintr-o multitudine de perspective. În felul acesta lumina creează clarobscurul și lasă să subziste zona de mister, nevăzută.

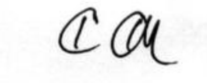
Persoana este unul dintre conceptele centrale în teologia Părintelui Stăniloae. Începem să întrezărim ceva din ceea ce ar putea fi ea prin opoziție cu individul izolat: a fi persoană înseamnă a fi capabil să te percepi atât pe tine cât și pe ceilalți în comuniune. O astfel de perspectivă nu-i posibilă decât prin Dumnezeu. Dacă rămânem doar la nivelul relațiilor noastre, orizontale, egoismul, patimile vor distruge mai devreme sau mai târziu comuniunea cu ceilalți, rezultatul fiind atomizarea socială, înstrăinarea, însingurarea. Din carcera singurătății nu putem ieși, spune Părintele într-o conferință ținută în 1977 la Amiens, *Rugăciunea într-o lume secularizată*, decât prin dialog cu Dumnezeu, adică prin rugăciune. Iarăși nu ni se dau definiții ale rugăciunii sau reguli de practicare a ei, ci se spune despre cel ce se roagă că "ia cunoștiință de rădăcinile sale în realitatea personală infinită a lui Dumnezeu și nu se lasă pradă valurilor superficiale ale vieții închise doar într-un orizont pământesc. Își poate umple viața cu un contur infinit". În societățile noastre secularizate, care sunt așa nu neapărat pentru că ne-am pierdut credința, cât practica de a ne ruga, numai rugăciunea poate să arunce punți între oameni și mai ales să deschidă inimile spre a dărui iubire și a primi iubirea celorlalți. Legăturile dintre oameni sunt mediate de limbaj, de cuvinte. Conform Părintelui Dumitru Stăniloae, legătura prin cuvânt are un caracter absolut, căci chemării și solicitării celuilalt trebuie să-i răspund necondiționat, altminteri, în cazul unui refuz, vor apărea mustrările de conștiință, neliniștea. Acest caracter absolut al legăturii noastre prin cuvânt trimite la ideea că "suntem legați în Dumnezeu Cuvântul însuși". Cel care de fapt face apel la noi prin apelul celuilalt, al aproapelui oferind totodată și răspunsul, cu condiția ca eu să nu mă opun, sau să deformez mesajul. Unul dintre rosturile rugăciunii este acela de a mă sensibiliza față de celălalt, de a fi capabil să-l preiau cu toata ființa sa, cu bucuriile și suferințele sale, deci de a-l iubi, "căci legătura noastră prin cuvânt pretinde desăvârșirea sa în iubire". Intrând în dialog cu aproapele devenim "cuvânt ontologic viu și de viață făcător al lui Dumnezeu către noi", iar el devine același lucru pentru noi. Acest dialog ontologic își are rădăcinile în dialogul Sfintei Treimi, al celor trei Persoane divine: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh.

Privite de la o astfel de înălțime, dialogurile noastre curente par a nu avea decât înțelesuri psihologice, politice, etice, estetice, comunicarea înseamnând de cele mai multe ori socializare iar înțelesul comuniunii nici nu-l prea mai avem sau îl întâlnim foarte rar. După părerea mea de nespecialist în teologie, cred că una dintre motivațiile pentru care Olivier Clement îl califica pe Dumitru Stăniloae "cel mai mare teolog ortodox contemporan" (chiar în *Prefața* scrisă pentru acest volum) este redescoperirea prin Sfinții Părinți a dimensiunii ontologice a dialogului, a faptului că rolul său fundamental nu este unul funcțional, de a ne oferi supape, plăceri etc, ci de a ne constitui ființial. Suntem întrucât ne aflăm în dialog, iar dacă-l uităm sau îl desfigurăm încetăm să mai fim în plenitudinea a ceea ce suntem chemați să fim cu adevărat. Dialogul conferă bucuria, care este cununa ființei, fiind diferită de plăcerea individuală, egoistă. Dacă ne privim atent ne dăm seama că sentimentul nostru fundamental și nevoia noastră fundamentală este bucuria, pe care o găsim ieșind din noi înșine, mai ales atunci când ne dăruim, iar căutarea plăcerilor nu face, dacă e urmărită ca scop în sine, decât să o distrugă. Cititorul va găsi în această cărticică pagini de mare concentrare, deopotrivă ideatică și de trăire personală despre rugăciunea inimii, gingășia sfințeniei, libertatea în rugăciune sau despre misiunea Sfântului Duh în viața Bisericii și în lume. Toate au ca temă centrală ideea dialogului ontologic, creator al comuniunii, ce poate transfigura totul: individul în persoană, societățile depersonalizate în comunități, pe fiecare om muritor în mădular al Trupului mistic al lui Iisus Hristos înviat.

Noi avem acum, la capătul câtorva secole de modernitate laicizată, o concepție prea joasă despre iubire pentru a înțelege cu adevărat ceea ce ne transmite teologia Sfinților Părinți în interpretarea creatoare, atât de vie a Părintelui Staniloae: că Dumnezeu svrea cu ajutorul Duhului Sfânt trimis în lume după Înălțarea lui Hristos să ne facă părtași la iubirea din Sânul Sfintei Treimi, adică să devenim "dumnezei după har", după spusa unui mare Părinte al Bisericii Ortodoxe. A pune iubirea la temelia întregii lumi, ca principiu ontologic, a face din Sfânta Treime "superma taină a existenței, care explică însă toate sau fără de care nu se poate explica nimic" (am citat dintr-o altă lucrare a lui Dumitru Staniloae, *Sfânta Treime sau la început a fost iubirea*), înseamnă a propune o metafizică creștină ca alternativă, la metafizicile filosofice. Acestea postulează principii care la rândul lor depind de legi, pe care nu se știe cine le-a dat și rămân până la urmă doar discursuri. Ortodoxia, prin dimensiunea apofatică a teologiei sale, a experierii lui Dumnezeu mai presus de orice se poate spune afirmativ sau negativ despre El "nu cunoaște însă numai un Hristos al discursurilor, ci pe Hristos care iubind pe Tatăl prin Duhul Sfânt comunică și credincioșilor această iubire a Sfintei Treimi". Am citat din cartea menționată anterior. În crizele identitare pe care le tot traversăm de ceva vreme, teologia Părintelui Dumitru Stăniloae constituie o mare șansă de a ne regăsi pe noi înșine, adică de a ne redobândi sentimentul tonic al încrederii în Dumnezeu. De fapt, citindu-l cu bună credință pe Stăniloae, ne putem da seama că El nu ne-a părăsit niciodată. În special puternicul accent trinitar reliefează ideea că credința noastră este într-un Dumnezeu personal al iubirii și nu într-unul a cărui relație cu lumea este limitată de putere și dominație, devenind tot mai îndepărtat în transcendența sa inaccesibilă.

Petru Pistol

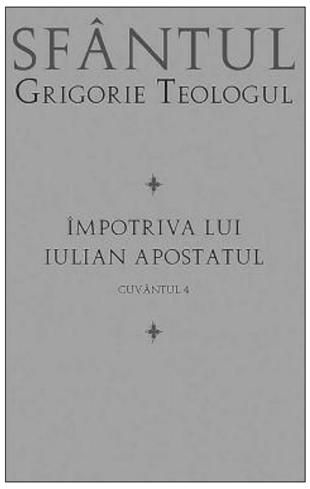

Mic dialog „sofianic"

În „Notă asupra traducerii" la cartea *Sfântul Grigorie Teologul*: *Împotriva lui Iulian Apostatul,* Editura Sophia, București, 2018, traducătorul, dl. Călin Popescu, caută proporția convenabilă dintre textul propriu-zis și adnotările acestuia, demers *peratologic* între uz și abuz, fluctuant de la un gen de carte la altul. Prevenție necesară, pentru că „notele tind să subordoneze profunzimea mesajului spiritual, distrăgând atenția de la firul discursiv". Ca orice întrebare bine gândită și instrumentată adecvat, ea subîntinde și răspunsul: *Ascultă textul cu „ureche* (*bine*) *tăiată împrejur" și el îți va spune*!

Edificatoare în acest sens mi s-ar părea comparația cu pietrele care pardosesc cursul apelor de munte: ele nu stăvilesc impetuozitatea fluxului, ci îi asigură limpezimea, fiind mai curând filtru spre transparența mesajului (spiritual). „Labirinturile și abisurile ideilor colaterale" nu por devasta frumusețea discursului creștin, cum nici zăvoiul nu poate pustii farmecul râului în zonă de șes ori stânca potrivnică în ținut de munte. Cu mai multă încredere privesc spre acele recomandări de îndoită generozitate (în ascendență, invocând ca model pe Sfântul Vasile): acceptare a ofertei profane de spiritualitate și convertire a acesteia în beneficiul tezaurului creștin de meditație și rugăciune.

Cât despre *riscul* (pe care dl. Călin Popescu, într-un fel de *praeteritio*, îl respinge afirmându-l) de a cădea „într-o inoportună pledoarie pentru elenismul apus", câți vor fi dintre aceștia – și de-ar fi cât mai numeroși! – cu toții sunt și mărturisitori ai Logosului. Pentru că douăzeci de secole de dispută sterilă au fost tot atâtea, dacă nu cu mult mai mult, spre apropiere în duh divin și închinare.

Am citit cartea și m-am simțit confortabil în discursul ei unic, nedivizat între cel de autor și „periegeza" de aparat necesar. Cum să învingi distanța care te desparte de epoca autorului? Cum poți „citi" opera dacă epoca acesteia nu îți stă în fața ochilor? Inconvenientul distanței despărțitoare nu poate fi subminat altfel decât prin cunoaștere. Sensul întreg se închează prin îmbinarea celor două jumătăți de pagină în una singură.

Textul, în totalitatea lui, merită apreciere și pentru acuratețea cu care cuvinte, expresii, formulări din limba greacă sunt transpuse în pagină la modul ireproșabil. Pentru că de foarte multe ori, mai exact *de regulă*, cuvintele grecești apar într-o grafie eronată, autorul considerând că face destul dacă le dă și așa. Onestitatea lipsește și nu e bine. Petru că – ne somează Montaigne – „A ști și a nu ști se cuvine să fie ținta studiului".

Întâlnirea traducătorului cu opera Sfântului Grigorie Teologul nu este întâmplătoare. În 2009 îi apărea o selecție din *Cuvântări*, volum reluat într-o nouă ediție, adăugită și revizuită, Editura de Suflet, București, 2013. Vorbim astfel de o constantă a preocupării dlui. Călin Popescu, nicidecum de un fenomen accidental. Traducătorul îl destăinuie pe Sfântul Grigorie, în raport hermeneutic, de reciprocitate a interpretării, de regăsire de sine. Aparatul critic al lucrării sporește, tendința de decriptare a sensului accentuându-se, sensul prezent căutând și regăsindu-se și împlinindu-se în pasul următor, în următoarea „figură" a sa. Spunând acestea, gândim: nu cumva este vorba de sporirea înțelegerii de sine a traducătorului, dar și a cititorului însuși? Categoric! Ca orice *proces*, și traducerea vine cu miza ei de idealitate: aceea de a apropia cât mai mult textul tălmăcit de original. Iar „datoria" originalului este să „scape" cumva, să „ascundă"ceva în demersul acesta al căutării continue a „rădăcinilor ontologice ale înțelegerii".

Plasarea traducătorului - interpret în contemporaneitatea textului este evidentă și benefică

Dl. Călin Popescu oferă ospitalitate textului clasic într-o limbă modernă, *împlinită* în înțelesuri, vorbitorii de limbă română nemaiavând a se plânge de „neajungerea" limbii. De măsurat, în acest sens, distanța dintre *a afierosi*, „afierosindu-se pe sine", și *contemplare*, în intensiune metafizică.

(Fraza amplă a scriitorului creștin, îndatorată stilului clasic, dar și susținută de un spirit de emulație literară profană *vs*. literatură creștină, impune, uneori, segmentarea în unități mai ușor acceptate și „digerate" de cititorul modern.)

teologie

Marin Iancu

Vocația problematizării

Descinzând în bună parte din Marin Sorescu, cel puțin prin felul în care sensibilitatea metafizică se intersectează cu spiritul ludic și cu reflexele de esență urmuziană, autorul volumului Scurt tratat de istorie contemporană ne trimite la noi forme și la un mod de existență care încântă prin forme de provocare foarte moderne, în expresii proprii de pamflet, de cântec sau baladă, asemenea celor din poeme precum *Imn folcloric și argotic, Pamflet, Acasă sau Memoria.*

cronici

Spre deosebire de ultimele două volume de versuri, *Târziu, ploierul* și *Baladângile*, reprezentări simbolice ale unui spațiu rural de-a dreptul seducător prin reliefurile și policromiile lui, recenta carte de poezii semnată de Nicolae Dan Fruntelată (*Scurt tratat de istorie contemporană, București, Editura Semne, 2018)* atestă capacitatea lirică de a transfigura cu intenții simbolice cele mai complexe aspecte ale lumii de azi. Pus în fața atitudinilor sale de viață fundamentale, poetul trăiește acut sentimentul susținerii unor adevăruri esențiale, fiecare vers surprinzând prin gravitatea și patosul implicării în căutarea răspunsurilor la șirul nesfârșit de interogații ființiale. Reunite sub un titlu cu evidente reverberații, poemele de față aparțin unei vârste biologice și afective speciale, în care, obsedat de condiția umană, tragică în esența sa, autorul intră, chiar prin versurile poemului plasat în fruntea cărții, într-un dialog cu adevărul cotidian și își exprimă cu intensitate sensibilitatea la problemele etern-omenești, la sensurile multiple ale existenței. Întâlnim aici imagini sugerând realități pustiite de invazia coșmarului, a intoleranței și a brutalității, locuri sărăcite de propovăduitorii otrăviți ai terorii și sărăciei: „Primăvara arabă, roza gruzină /tot universul are o vină / Numai ei, stăpânii, eternii, aheii /cinicii, clinicii, derbedeii /acestui timp sângeros, blestemat /acestui Ev Mediu, nou, întunecat" (*Unde e Troia?).* Enumerarea, în acest context, a unor momente și locuri însângerate de pe întinderea unei planete atât de îngăduitoare este însoțită de imagini ale spectacolului groazei dat de tot felul de „personaje" ratate ale istoriei, cu „scene din viața celor două veacuri în care /străjerii lui Carol, Regele Carol, cântau /imnuri ce au devenit tot mai verzi /și le-au trecut apoi în cazaciocul /bolșevicilor de strânsură /cu Lenin și Stalin în gură..." (*Poemul capului de locuitor).* Păstrând aceeași tonalitate sarcastică de tip arghezian, cu un limbaj convulsiv, dens colorat, poetul își continuă șirul reprezentărilor istorice desprinse din categoria unor „întâmplări de coșmar", cu tot felul de „comploturi și trădări fioroase", spațiu pe fundalul căruia se profilează amenințarea morții, cu „o cazarmă neagră și doi bătrâni /prăbușiți în genunchi, plini de gloanțe /ca niște câini turbați, ca niște câini ...", și alte chipuri de conducători, în frunte cu „Noriega, mafiotul panam", cu „Saddam, ucis ca un câine în șanț /de cruciații petrolului oriental" „nebunul Gaddafi, colonelul /care venea la conferințe de presă /ca beduinii, călare pe cal /târându-se prin Cartea verde a Islamului /ca un vierme strivit de de tancuri Tiger /urlându-și blestemele neamului..." (*Mongolii dinăuntru*). Sunt versuri închipuind un univers cuprins de un duh al dezastrului, cu imagini desprinse dintr-o lume cuprinsă de iureșul unui șir neîntrerupt de năvăliri nestăvilite, unde animismul general amenință să cuprindă întreaga lume. De aici și acest superb vers, venit ca un protest față de toate evenimentele pe care „istoria" le-a adus în casa fiecărui pământean: „*Vrem un zid împotriva istoriei!*"

Este tot mai evident că Nicolae Dan Fruntelată simte în acest moment teribila nevoie de a se desprinde de această revărsare de stihii ale forțelor demonice pentru a se refugia într-un topos senin, de o frapantă originalitate a legendarei „Mica Valahie", acolo „pe unde vin perșii coșmarului nostru, pe unde /romanii, frații vitregi, au năvălit /asupra legilor beleagine și sacrosancte", „pe Câmpia Dunării /în dunga Levantului /în umbra Bizanțului /unde albă umbra mea /abia trece Dunărea /abia se întoarce-n vis /spre valahul paradis" (*Cântecul mierlei negre).* Puțin mai încolo, pe un teritoriu suveran al poeziei, tot „de aici, din Valahia, / alba minune, apolllinic destin", autorul ne ne atrage spre forme și spre un alt mod de existență, unde-i putem întâlni „pe frumoșii prinți ai cuvântului /pe cântăreții cei mari din Valahia /din Pretundenaria, din lumea /care s-a dus pe apa memoriei, /pe însetații de mirajul gloriei..." (*Prinții cuvântului*). Elementele metaforice apar dintr-o vizibilă atitudine polemică față de compozițiile stăpânite de jocul sarcastic și necontaminate de iluzia estetică.

De la o poezie a cinismului, extrasă dintr-o durere a autorului de a nu se putea implica pe scena lumii, la ordinea universală, enunțurile tind să cuprindă imagini prin care, așa cum ne-a obișnuit, Nicolae Dan Fruntelată continuă să rămână egal cu sine. Descinzând în bună parte din Marin Sorescu, cel puțin prin felul în care sensibilitatea metafizică se intersectează cu spiritul ludic și cu reflexele de esență urmuziană, autorul volumului *Scurt tratat de istorie contemporană* ne trimite la noi forme și la un mod de existență care încântă prin forme de provocare foarte moderne, în expresii proprii de pamflet, de cântec sau baladă, asemenea celor din poeme precum *Imn folcloric și argotic, Pamflet, Acasă* sau *Memoria.* Dacă imaginile catastrofale ale existenței alternează cu un univers foarte personal, agresivității imagistice de mai înainte îi ia locul stările de lirism pur, poetul confirmând ideea că, pentru a produce ceva durabil, adevăratele talente trebuie „să intre cu rădăcinile în pământul, în modul de a fi al poporului său." Cultură, civilizație, limbă, folclor, patriotism se înscriu toate aici într-un univers de preocupări și trăiri constante, fără acele păguboase excese ori porniri pătimașe, de explicații care să ignore sau să întunece complexitatea trăirilor și a fenomenelor, după cum toate acestea ar putea fi identificate în versurile din *Cuvinte pierdute,* o adevărată artă poetică: „Limba mea veche, sălbatică floare /din câmpiile dunărene, din munții /bătuți în aur și-n destin /a pierdut mereu cuvinte calde și-a văzut mereu copiii cum se duc /să-și caute un pic de severin /dar suntme puțini aceia care /șoptim cu miere pe limbă un grai /ce pare străin și necunoscut..."

Cu excepția celor câteva destul de puține formule alunecând spre unele tonalități grandilocvente, printre succesivele cicluri, menite a compartimenta cu aproximație materia lirică, pot fi reținute cele alcătuite din balade și legende, prin întregul lor contur mitologizant și cu statutul subtextual moralist ori, alteori, ironic și umorist. În fond, de la poeme precum *Mitru Fărcaș, Muică, noi eram un neam, Cântul nierlei negre, Baladele moarte* până la *Mama mea, un poem naționalist*, Nicolae Dan Fruntelată trimite spre vremurile de ieri și de azi, la prieteniile ce s-au risipit pe rând, ca pleava în vânt: „Prietenul meu Mitru Fărcaș /a plecat în rai /ținând în mâna dreaptă taragotul sfânt /ca pe un toiag împărătesc" (*Mitru Fărcaș*). Alte poeme, țesute-n fir de borangic, în nuanțe de negru și alb, ca în țesăturile de la icoane, o lacrimă și-un vers, ies în evidență prin întoarcerea spre realitate, spre destin: „Târziu a venit un zugrav de icoane /Mircia, plecat din Căscioarele /l-a desenat pe Nichita, i-a spălat , ca în Biblie, păcatele și picioarele /Apoi am băut împreună din votca destinului" (*Dor de Nichita).* Starea afectivă traversează și aici aceleași momente tragice, cum destul de încărcate emotiv sunt și poemele materializate parabolic într-un ciclu conceput să obiectiveze diverse atitudini și fapte omenești dezamăgitoare. Devorat de întrebări, comentariul poetic se desfășoară pe mai multe planuri, nefiind însă deloc greu de intuit prezența în aceste texte a unui punct de vedere asemănător aceluia susținut și gândit de fiecare român adevărat. Configurând un stil fascinant prin originalitatea lui, Nicolae Dan Fruntelată a trăit literatura cu o remarcabilă intensitate afectivă și, după cum ne-ar putea sugera și poemele din volumul *Scurt tratat de istorie contemporană,* numeroaele motive obsedante revin, configurând moduri ale dialogului cu întruchipările esențelor, definitorii pentru însăși structura sa temperamentală. Aici meditația capătă o altă coloratură: „Și iar sunt bolnav de destinul /unei țări mici, ca o plajă /la țărmul mării adormite sub pământ /cu munți care-mi cresc pe spate precum rănile /unui animal sfânt ..." (*Sunt bolnav de destinul*). Prin aceeași preocupare față de nuanțe, poetul dezvăluie, de la text la text, atitudini dintre cele mai diverse, clasiciste, romantice, avangardiste ori folclorice, ca problematică și manieră de reprezentare estetică a lumii, opțiunile sale devenind puncte referențiale pentru întregul său univers imaginar. Sprijinit pe o viziune mitico-istorică, simbolică, într-un cuvânt vizionară, Nicolae Dan Fruntelată are vocația de a percepe lumea prin frumos, de a-l cultiva ca o dimensiune reală, necesară și definitorie a ființei umane, ca una dintre ipostazele refuzului de a consimți la varianta umilinței morale: „Cade vara peste țară /ca o sabie subțire /n-am un ban să-l pun zălog /trestiei de amintire //vântul din pustiu venit /roade temelia casei /viile s-au copt devreme /crapă bobul tămâioasei" (*Doina verii).* În altă parte, spre a-i conferi peisajului său poetic aceleași forme plastice și muzicale, Nicolae Dan Fruntelată apelează când la parfumul vechilor cărți bisericești, când la pitorescul alegoriilor paremiologice și al parodiilor, cu toată bogăția limbajului oral.

Puțin mai departe, poetul parcurge eterna temă a condiției umane, a infinitelor necunoscute ale sufletului omenesc. Însetat de adevăr și de frumos, poetul își plasează lumea sa sub auspiciile unui ethos străvechi, preluat din timpuri imemoriale, din experiențele colective ale sufletului omenesc, petrecute aici, pe câmpiile și „pe dealurile eternității", unde creștea „iarba dacina" (*Acasă*). Solicitate discret sau, în destul de multe situații, destul de explicit, sensurile fundamentale ale viziunii românești imprimă un timbru specific versurilor lui Nicolae Dan Fruntelată. De la caz la caz, revoltat sau familiar, schimbând sau reluând ritmurile prozodice ale „cântecelor" sale, volumul *Scurt tratat de istorie contemporană* se configurează, prin cele peste șaizeci de poeme, ca o sinteză a trecutului și viitorului, a tot ceea ce ființează în imaginea urâciunii universului familiar sau insolit, de unde semnificația pe care autorul o atribuie titlului. Dacă ar fi să rostim o ultimă vorbă, am aprecia motto-ul din *Iliada* lui Homer, alegerea acestuia dovedindu-se potrivită tocmai prin nevoia unei responsabilități în a ne feri de un rău existențial și de a ne înscrie pe spirala unei aspirații a esențelor care tinde să sporească miracolele, propunând trăiri particulare, unice, cu soluții inedite într-un spațiu dominat de dezordinea socială și morală. Plasată în final, poezia *Puntea de aur* se dovedește o tulburătoare frazare a unor stări de nostalgie cu substrat metafizic: „Mă despart de această carte /precum aș putea să plec / dincolo de viață, de moarte /precum de tata m-aș despărți în acea zi /când a plecat, bolnav, spre miazăzi /precum de mama m-aș espărți /când, fericită, a zâmbit ultima oară /văzându-și fiul intrând în casă /ca o pasăre rară..."

Teodor Oancă

De la nume de unelte la nume de familie

Numele de familie româneşti îşi au originea în nume biblice şi calendaristice (arătând originea personală: Ion Vasile - Vasile fiind numele tatălui devenit nume de familie), în nume de locuri (când arată originea locală – Nicolae Argeşeanu), în porecle, devenite supranume cu funcţie de nume de familie neoficial, în cuvinte care arată profesia, meseria, funcţia, originea etnică. Numele de familie româneşti, exprimate printr-un cuvânt, s-a instituţionalizat în Vechiul Regat în secolul al XIX-lea, cu deosebire în urma aplicării Legii asupra numelui din 1895, iar în celelalte regiuni în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Poreclele au fost o sursă inepuizabilă pentru numirea unei persoane. „Teoretic vorbind, orice cuvânt din graiul poporului din care face parte o persoană poate constitui o sursă de poreclă" (Pătruţ, p. 22). Trei sunt factorii care contribuie la consacrarea unei porecle: persoana poreclită, persoana care creează porecla şi grupul care o preia şi o consacră. O poreclă se poate naşte în urma unei constatări, a unei împrejurări care i-a avut ca protagonişti pe cel poreclit şi pe creatorul poreclei. Porecla se prezintă ca „rezultat al codificării printr-un nume comun a unei particularităţi fizice, psihice, morale sau de comportament care caracterizează o persoană, căreia i se atribuie acel nume" (Oancă, 1999, p.44).

Constatarea de care aminteam poate fi un proces de mai lungă durată sau un caz aparte, spontan, dar suficient de convingător ca să trezească o reacţie puternică din partea celui care creează porecla. În privinţa aceasta poate fi dată ca exemplu împrejurarea în care Maria, sora lui Ilie Moromete, din romanul „Moromeţii" de Marin Preda, a căpătat porecla Guica. Certându-se cu mocanul care vindea mere, pentru că nu vroia să cumpere, dar gusta din ele, acesta i-a strigat: „Leică, nu mai guici aşa, că nu ţi-am spart casa. Ce guici aşa, leică?! Vai, vai, cum mai guică! Ca o purcea". Vecinilor prezenţi la această întâmplare le-a fost suficient să li se inducă asocierea glasului şi comportamentul femeii cu guiţatul purcelei pentru ca porecla să vină de la sine: Guica.

O categorie aparte de cuvinte de la care au rezultat porecle în secolul al XIX-lea, devenite nume de familie oficiale, care ni s-au transmis până astăzi pe cale ereditară, sunt cele care numesc unelte. Acestea făceau parte din inventarul de lucru al unor meseriaşi sau se aflau în oricare gospodărie ţărănească. E dificil de intuit cum a ajuns cineva să primească o astfel de poreclă, pentru că o legătură directă între o persoană şi un astfel de obiect e greu de stabilit. O secere, o lopată, un topor se găseau în curtea oricărui gospodar. Unele unelte sunt indispensabile în atelierul unui meseriaş. Un calapod, piesă din lemn, se găsea atât în atelierul unui cojocar, care îi servea pentru întins pielea pentru confecţionarea căciulilor, cât şi în atelierul unui cizmar, care îi servea la confecţionarea încălţămintei. **Concluzia pe care o tragem este că poreclele provenite de la nume de unelte sunt rezultatul unei întâmplări, a unui episod care a reţinut atenţia unei colectivităţi care şi-a însuşit porecla şi a perpetuat-o.** O constatare similară, referitoare la originea poreclelor în satul Căptălan, semnalează O.Vinţeler, care identifică porecle care au originea în întâmplări, obiceiuri, deprinderi (p. 121). Mediul propice în care apar poreclele este, de regulă, cel rural (cf. Stan, p. 85).

În anexa alăturată am identificat nume de familie provenite de la porecle rezultate de la nume de unelte, prezente în Baza de date antroponimice a României (BDAR), constituită în 1994. Frecvenţa acestor nume de familie (exprimată pe regiuni şi judeţe), distribuţia lor teritorială, eventuala apartenenţă a termenului la o subdiviziune a dialectului nord-dunărean al limbii române prezintă un larg interes. Uneltele au fost din totdeauna o prelungire a mâinii omului, fără de care n-ar fi fost posibilă crearea condiţiilor optime de trai.

Unele nume de unelte prezintă sinonime, precum chisăr şi teslă. În BDAR, n.fam. Chisăr are frecvenţa 459 (persoane cu acest nume de familie), dar de la apelativul teslă sunt prezente ca nume de familie Teslariu şi Teslaru, nu şi Teslă. N.fam. Ilău (< ilău „nicovală", cf. Iordache, III, p. 339), cu frecvenţa 260, este bine reprezentat în Moldova, cu frecvenţa 191, dar în BDAR nu figurează un nume de familie Nicovală. Unelte de cernut sunt ciurul şi sita. În Oltenia, cu sita se cerne făina, iar cu ciurul, mălaiul. În DLRM se precizează că ciurul este „unealtă de cernut pleava, gunoiul sau neghina din cereale". Numele de familie rezultate de la poreclele Ciur şi Sită prezintă frecvenţe semnificative în Transilvania, Crişana şi Banat (cf. Anexa). Sinonime pot fi considerate şi baltag, secure şi topor, deşi există o diferenţiere semantică între ele. Baltagul s-a impus în secolele XVIII-XIX şi era „un fel de securice cu muchia mare înălţată şi cu coadă lungă" (Iordache, III, p. 328). Sinonime sunt şi baros şi ciocan. Barosul este o unealtă prezentă în toate atelierele de fierărie, pe când ciocanul este o unealtă prezentă în toate gospodăriile. Aşa se explică frecvenţa atât de diferită a numelor de familie Baros şi Ciocan.

Deşi numărul numelor de familie provenite de la nume de unelte este relativ redus, totuşi ele pot fi încadrate într-un microsistem antroponimic, alături de altre microsisteme antroponimice româneşti (cf. Oancă, 2016).

O categorie aparte de cuvinte de la care au rezultat porecle în secolul al XIX-lea, devenite nume de familie oficiale, care ni s-au transmis până astăzi pe cale ereditară, sunt cele care numesc unelte. Acestea făceau parte din inventarul de lucru al unor meseriaşi sau se aflau în oricare gospodărie ţărănească. E dificil de intuit cum a ajuns cineva să primească o astfel de poreclă, pentru că o legătură directă între o persoană şi un astfel de obiect e greu de stabilit.

Anexă

Baltag 2962: O-32 (6.Dj, 9-Gj, 3-Ot, 14-Vl); **M**-322 (22-Ag, 148-Br, 74-Bz, 23-Cl, 6-Db, 1-Gr, 13-Il, 35-Ph); **D**-226 (150-Cţ, 76-Tl); **ML**-1970 (113-Bc, 379-Bt, 56-Gl, 611-Iş, 264-Nţ, 309-Sv, 37-Vr, 201-Vs); **MR**-3 (Mm); **T**-166 (7-Bn, 76-Bv, 11-Cj, 3-Cv, 41-Hd, 11-Ml, 17-Sb); **CR**-39 (Ar); **BNT**-28 (11-Cs, 17-Tm); **B**-176.

Bardă 186: M-147 (81-Br, 2-Bz, 13-Cl, 8-Gr, 27-Il, 16-Tr); **D**-4 (Cţ); **ML**-22 (9-Bc, 4-Iş, 8-Nţ, 1-Sv); **T**-9 (Bv); **B**-4.

Baros 412: O-144 (116-Gj, 15-Mh, 13-Vl); **M**-145 (30-Sg, 14-Bz, 3-Cl, 4-Db, 2-Ph, 92-Tr); **D**-1 (Cţ); **MR**-42 (Sm); **T**-8 (Ab); **BNT**-40 (5-Cs, 35-Tm); **B**-32.

Briceag 2196: O-781 (109-Dj, 90-Gj, 98-Mh, 424-Ot, 60-Vl); **M**-875 (399-Ag, 2-Br, 113-Bz, 11-Cl, 242-Db, 28-Gr, 1-Il, 25-Ph, 54-Tr); **D**-81 (52-Cţ, 29-Tl); **ML**-45 (8-Bc, 1-Bt, 11-Gl, 7-Iş, 16-Vr, 2-Vs); **MR**-3 (2-Mm, 1-Sm); **T**-52 (8-Ab, 2-Bv, 5-Cj, 22-Hd, 14-Hg, 1-Sb); **CR**-6 (Bh); **BNT**-45 (10-Cs, 35-Tm); **B**-308.

Burghiu 564: O-122 (34-Dj, 52-Gj, 32-Ot, 4-Vl); **M**-82 (7-Br, 56-Bz, 2-Gr, 10-Ph, 7-Tr); **D**-23 (12-Cţ, 11-Tl); **ML**-242 (6-Bc, 222-Gl, 12-Vr, 2-Vs); **T**-42 (18-Bv, 1-Cv, 20-Hd, 2-Mş, 1-Sb); **CR**-2 (Ar); **BNT**-12 (1-Cs, 11-Tm); **B**-39.

Calapod 449: O-107 (19-Dj, 88-Ot); **M**-31 (7-Ag, 1-Bz, 7-Cl, 3-Il, 6-Ph, 7-Tr); **D**-11 (Cţ); **ML**-217 (140-Bc, 48-Gl, 8-Iş, 5-Nţ, 16-Vs); **T**-40 (25-Bv, 10-Cj, 5-Sb); **BNT**-8 (3-Cs, 5-Tm); **B**-35.

Chisăr 459: O-353 (198-Dj, 4-Gj, 143-Mh, 6-Ot, 2-Vl); **M**-21 (2-Ag, 15-Db, 4-Gr); **D**-8 (4-Cţ, 4-Tl); **ML**-4 (3-Bc, 1-Iş); **T**-7 (2-Bv, 1-Cj, 4-Hd); **BNT**-37 (14-Cs, 23-Tm); **B**-29.

Ciocan 16991: O-2601 (741-Dj, 339-Gj, 312-Mh, 907-Ot, 302-Vl); **M**-2682 (360-Ag, 535-Br, 477-Bz, 169-Cl, 296-Db, 202-Gr, 78-Il, 132-Ph, 433-Tr); **D**-891 (806-Cţ, 85-Tl); **ML**-5081 (937-Bc, 550-Bt, 579-Gl, 645-Iş, 788-Nţ, 679-Sv, 186-Vr, 717-Vs); **MR**-1311 (422-Mm, 889-Sm); **T**-2172 (129-Ab, 417-Bn, 562-Bv, 176-Cj, 33-Cv, 535-Hd, 34-Hg, 104-Mş, 182-Sb); **CR**-495 (198-Ar, 216-Bh, 81-Sj); **BNT**-518 (131-Cs, 387-Tm); **B**-1240.

Ciur 281: O-2 (Gj); **M**-10 (8-Bz, 2-Ph); **ML**-78 (3-Gl, 61-Iş, 14-Nţ); **T**-143 (66-Ab, 77-Hd); **CR**-22 (Ar); **BNT**-15 (4-Cs, 11-Tm); **B**-11.

Cosor 536: O-63 (21-Dj, 39-Gj, 3-Vl); **M**-29 (5-Br, 14-Bz, 3-Db, 4-Il, 3-Ph); **D**-147 (Cţ); **ML**-141 (58-Bc, 2-Gl, 2-Sv, 79-Vr); **MR**-29 (7-Mm, 13-Sm); **T**-51 (33-Ab, 8-Bv, 10-Hd); **CR**-14 (10-Ar, 4-Bh); **BNT**-42 (6-Cs, 36-Tm); **B**-29.

Custură 1067: O-2 (1-Ot, 1-Vl); **M**-422 (343-Br, 23-Bz, 7-Cl, 2-Db, 46-Il, 1-Tr); **D**-122 (108-Cţ, 14-Tl); **ML**-376 (72-Bc, 14-Bt, 113-Gl, 47-Iş, 102-Nţ, 2-Sv, 23-Vr, 3-Vs); **T**-65 (3-Ab, 49-Bv, 5-Cj, 2-Cv, 1-Hd, 1-Hg, 4-Sb); **BNT**-2 (Tm); **B**-78.

Furcă 399: O-5 (1-Dj, 2-Mh, 2-Vl); **M**-7 (1-Ph, 6-Tr); **D**-58 (5-Cţ, 53-Tl); **ML**-3 (Vr); **T**-291 (6-Ab, 4-Bv, 15-Cj, 263-Hd, 2-Mş, 1-Sb); **CR**-3 (1-Ar, 2-Sj); **BNT**-29 (4-Cs, 25-Tm); **B**-3.

Fusu 263: O-77 (7-Dj, 4-Gj, 64-Mh, 2-Ot); **M**-77 (1-Ag, 42-Br, 22-Bz, 1-Gr, 11-Ph); **ML**-40 (19-Bt, 1-Gl, 2-Iş, 11-Sv, 7-Vr); **T**-10 (5-Bv, 5-Hd); **CR**-5 (Ar); **BNT**-15 (11-Cs, 4-Tm); **B**-39.

Grapă 873: O-4 (1-Gj, 3-Ot); **M**-116 (33-Ag, 38-Bz, 3-Cl, 4-Db, 4-Gr, 14-Il, 18-Ph, 2-Tr); **D**-8 (Cţ); **ML**-417 (78-Bc, 3-Bt, 42-Gl, 44-Iş, 76-Nţ, 15-Sv, 16-Vr, 143-Vs); **MR**-1 (Mm); **T**-281 (13-Ab, 2-Bn, 248-Bv, 1-Cl, 2-Hd, 6-Hg, 3-Mş, 6-Sb); **BNT**-6 (3-Cs, 3-Tm); **B**-40.

Greblă 274: O-76 (68-Dj, 8-Gj); **M**-48 (10-Br, 18-Bz, 5-Db, 7-Il, 8-Ph); **D**-8 (Cţ); **ML**-16 (11-Bc, 1-Bt, 3-Sv, 1-Vr); **MR**-1 (Mm); **T**-79 (3-Bn, 5-Bv, 20-Cj, 8-Hd, 37-Mş, 6-Sb); **CR**-44 (Sj); **BNT**-1 (Cs); **B**-1.

Hîrleţ 127: M-16 (11-Bz, 5-Ph); **ML**-27 (2-Bc, 1-Bt, 2-Gl, 13-Sv, 9-Vr); **T**-79 (45-Bn, 20-Hd, 14-Mş); **BNT**-4 (Cs); **B**-1.0

Ilău 260: M-26 (1-Ag, 5-Br, 7-Bz, 12-Db, 1-Gr); **D**-6 (Cţ); **ML**-191 (45-Bc, 43-Bt, 33-Gl, 12-Vr, 58-Vs); **T**-22 (8-Bv, 13-Hd, 1-Sb); **CR**-4 (Bh); **BNT**-6 (Tm); **B**-5.

Lopată 116: M-49 (15-Ag, 28-Bz, 6-Ph); **D**-2 (Cţ); **ML**-24 (9-Nţ, 15-Vs); **MR**-36 (Mm); **T**-1 (Sb); **BNT**-4 (Tm).

Mai 164: M-1 (Tr); **ML**-17 (Iş); **T**-122 (17-Ab, 10-Bv, 8-Hd, 1-Mş, 86-Sb); **BNT**-7 (Tm); **B**-17.

Pilă 170: M-59 (14-Br, 11-Bz, 8-Db, 26-Il); **D**-7 (Cţ); **ML**-86 (2-Bc, 9-Vr, 75-Vs); **T**-13 (Bv); **B**-5.

Priboi 660: O-241 (100-Dj, 40-Gj, 50-Mh, 29-Ot, 22-Vl); **M**-206 (14-Ag, 3-Bz, 13-Cl, 55-Db, 6-Gr, 15-Il, 25-Ph, 75-Tr); **D**-48 (44-Cţ, 4-Tl); **ML**-48 (21-Bc, 7-Gl, 12-Iş, 1-Nţ, 7-Vr); **T**-29 (18-Bv, 4-Hg, 7-Mş); **CR**-4 (Bh); **BNT**-38 (16-Cs, 22-Tm); **B**-46.

Rangă 549: O-8 (3-Dj, 2-Mh, 3-Vl); **M**-19 (1-Ag, 8-Cl, 3-Db, 3-Il, 4-Tr); **D**-5 (Cţ); **ML**-110 (6-Bc, 28-Bt, 14-Gl, 26-Iş, 9-Nţ, 1-Sv, 4-Vr, 22-Vs); **T**-242 (5-Ab, 6-Bn, 13-Bv, 101-Cj, 10-Hd, 8-Mş, 99-Sb); **CR**-4 (Sj); **BNT**-90 (75-Cs, 15-Tm); **B**-71.

Secere 172: M-93 (1-Db, 29-Gr, 63-Tr); **T**-13 (Sb); **CR**-7 (Bh); **B**-59.

Sfredel 167: O-62 (23-Dj, 39-Mh); **M**-12 (1-Ag, 3-Bz, 1-Cl, 7-Il); **D**-20 (Cţ); **ML**-48 (46-Iş, 2-Vs); **MR**-2 (Mm); **T**-15 (12-Bv, 3-Mş); **BNT**-8 (Tm).

Sită 282: M-3 (2-Cl, 1-Ph); **ML**-33 (9-Bc, 21-Iş, 2-Sv, 1-Vs); **MR**-4 (Sm); **T**-196 (4-Ab, 3-Bv, 4-Cj, 4-Hd, 176-Mş, 5-Sb); **CR**-4 (3-Ar, 1-Sj); **BNT**-10 (7-Cs, 3-Tm); **B**-32.

Sucală 672: O-64 (8-Mh, 32-Ot, 4-Vl); **M**-88 (63-Ag, 3-Db, 15-Gr, 7-Tr); **D**-22 (Cţ); **ML**-32 (30-Nţ, 2-Vr); **MR**-3 (Sm); **T**-435 (3-Ab, 13-Bn, 415-Cj, 4-Hd); **CR**-5 (3-Ar, 2-Sj); **BNT**-20 (12-Cs, 8-Tm); **B**-3.

Sulă 131: O-26 (24-Gj, 2-Vl); **M**-16 (9-Ag, 1-Bz, 1-Il, 5-Tr); **D**-2 (Cţ); **ML**-76 (1-Bc, 1-Bt, 36-Nţ, 3-Sv, 28-Vr, 7-Vs); **T**-11 (4-Bv, 1-Cj, 6-Hd).

Şomoiag 254: M-229 (23-Br, 167-Bz, 22-Gr, 17-Ph); **ML**-14 (1-Bc, 1-Bt, 7-Gl, 1-Sv, 4-Vr); **MR**-2 (Mm); **T**-8 (6-Bv, 2-Cv); **B**-1.

Tîrnăcop 195: O-7 (5-Ot, 2-Vl); **M**-146 (1-Ag, 6-Db, 5-Gr, 3-Ph, 131-Tr); **D**-11 (9-Cţ, 2-Tl); **ML**-10 (6-Bc, 4-Vs); **T**-10 (4-Bv, 1-Cv, 5-Hd); **BNT**-1 (Tm); **B**-10.

Topor 2129: O-107 (26-Dj, 2-Gj, 79-Mh); **M**-513 (35-Ag, 216-Br, 99-Bz, 88-Cl, 7-Db, 9-Gr, 10-Il, 43-Ph, 6-Tr); **D**-172 (121-Cţ, 51-Tl); **ML**-546 (21-Bc, 11-Bt, 62-Gl, 43-Iş, 58-Nţ, 4-Sv, 109-Vr, 238-Vs); **MR**-4 (Sm); **T**-357 (57-Ab, 18-Bv, 2-Cj, 193-Hd, 14-Hg, 66-Mş, 7-Sb); **CR**-152 (151-Ar, 1-Bh); **BNT**-62 (12-Cs, 50-Tm); **B**-216.

Vătrai 140: O-77 (39-Gj, 38-Ot); **M**-45 (1-Cl, 44-Tr); **D**-5 (1-Cţ, 4-Tl); **T**-3 (Bv); **CR**-3 (Ar); **B**-7.

Bibliografie

BDAR = Baza de date antroponimice a României, constituită la Laboratorul de cercetări onomastice de la Facultatea de Litere a Universităţii din Craiova în 1994, pe baza datelor puse la dispoziţie pe suport electronic de Inspectoratele judeţene de poliţie, Serviciul de evidenţă a populaţiei.

Iordache, III = Gh. Iordache, *Ocupaţii tradiţionale pe teritoriul României, Studiu etnologic*, Vol. III, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1996.

Oancă, 1999 = Teodor Oancă, *Onomastică şi dialectologie*, Fundaţia Scrisul Românesc, Craiova.

Oancă, 2016 = Teodor Oancă, *Microsisteme antroponimice româneşti*, Editura Grafix, Craiova.

Pătruţ = Ioan Pătruţ, *Onomastică românească*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980.

Stan = Aurelia Stan, *O problemă de terminologie onomastică: poreclă – supranume*, în Cercetări de Lingvistică, XVIII (1973), nr. 1.

Vinţeler = O. Vinţeler, *Porecle din satul Căptălan (Raionul Aiud, Regiunea Cluj)*, în Cercetări de Lingvistică, IX (1964), nr. 1.

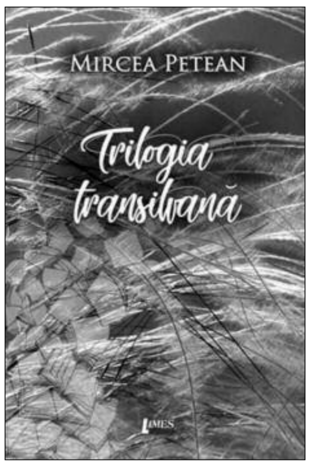
Ştefan Ion Ghilimescu

CRONICA LITERARĂ

Trilogia transilvană, o carte cât un destin

E cazul să atrag atenţia, făcând şi cuvenita evaluare scalară, că reflexul mitizant, amintind în cazul de faţă şi trimiţând implacabil la Blaga, descoperă şi pune în lumină o serie de imagini pe care istoria nu le poate spune sub nici o formă. Departe de a rămâne total independente de timpul ciclic ele constituie un fond al memoriei care defineşte paradisul personal, vârsta edenică încă neatinsă de demonul fanteziei.

Mircea Petean,
***Trilogia transilvană*,**
Ed. *Limes*, 2018

cronici

Ajuns, prin reluări, extensii, deslușiri și ruminări sucesive aproape de faza încheierii, Mircea Petean a avut fericita înspirație de a dedica cele trei excepționale secvențe ale Cărții de la Jucul Nobil (I: 1990; II: 2000; III: 2003), puse acum sub titlulul perfect osmotic *Trilogia transilvană* (Editura Limes, 2018), Centenarului Marii Uniri. Micii lui ofrande, cum singur definește un gest de o remarcabilă încărcătură simbolică și noblețe cetățenească, cu greu dacă nu total imposibil – aruncând o privire în jurul nostru - i-am mai putea găsi astăzi un corespondent… Pe urmele pildei intelectualității și condeierilor transilvăneni care, neprecupețind niciun sacrificiu, au făcut din lupta și promovarea cauzei naționale prioritatea vieții lor, Mircea Petean închină sărbătoririi unui veac de la înfăptuirea acestui deziderat rodul magnanim a peste 30 de ani de frământări existențiale și travaliu poesc – o carte remarcabilă nu numai în ceea ce privește valoarea ei estetică indenegabilă, dar și ca mărturie a împlinirii propriului destin. Trilogia transilvană, așa cum o situează fără nicio rezervă autorul ei, este cea mai importantă carte de poezie a sa și - de ce nu? - "poate cel mai vast ciclu poetic din perioada postdecembristă" (A. Terian). Marcați încă de sechelele epocii psihopatice de tristă amintire, ar fi o eroare grosolană să atribuim unei fapte cât se poate de naturale cine știe ce intenții oculte. Un dar simbolic izvorât din prea plinul unei inimi într-un ceas astral al nației din care faci parte rămâne în această zonă un dar spiritual a ceea ce te definește și atât.

Voi încerca în rândurile ce urmează, făcând oarecum abstracție (dar e un fel de a spune!) de poezia situată dincolo de granițele stricte ale ciclului mai sus numit, precum și de prestația invazivă a autorului în ipostaza de prozator sau gazetar, să descriu, pe cât va fi posibil, liniile de forță ale acestui edificiu, ca parte și întreg… Mai întâi însă ar trebui precizat că deși, încă de la începutul abordării părții a doua a ciclului (1997), Petean are compulsiv "revelația trilogiei", numai descoperirea, după 20 de ani de exercițiu poesc, al hetero-eurilor ce-l dispută îl face să realizeze și să înțeleagă adevăratul specific și monumentalitatea poliedrică a unei construcții ridicată la vârste și cu euri diferite de un nous mereu egal cu izvorul său. Oricât i-ar plăcea, pe de altă parte, autorului nostru joaca jocului, adică să schimbe registrele și să se manifeste imprevizibil, un spirit constructiv pascalian, acționând deopotrivă pe verticală și orizontală, reușește să țină împreună vibrația cognitivă a sufletului cu imaginarul speculativ, experiența diferită a vârstelor cu dimensiunea mitică sau cu ceasurile de agresiune ale istoriei, memoria cu amintirea ei, ca metaforă, ipostazia vocilor între real și imaginar, diferențele din ce în ce mai mai subtile, și tocmai de aceea reversibile, dintre dimnesiunile pop'lit și hgh'lit ale unei creații perfect conștiente de etapele parcurse…

Angrenată mai curând de puterea de a gândi și plăsmui a unei minți poliedrale (marele fagure), însuflețită la rându-i de forța unui eros sublimat de misteriile a tot ceea ce, fiind viu și de o noutate eclatantă, poate urca ușor spre transcendent, decât de cine știe ce curenți telurici (dar asta nu înseamnă că nu pot coexista), pe deasupra, controlată sapiențial și servind unei singure metafore, poezia lui Petean se naște consubstanțial cu toată mistica formelor de existență ale Firii, sub vraja unui Mare Mister. "Pământul cerul și apa; "sora mea frații mei ceilalți"; "obrazul tăinuit al lucrurilor", iarba plină de glasuri și tăceri; un întreg depozit de întâlniri sedimentate în straturi; prezența perceptibilă a Marelui Absent; vuietul germinativ al ideii; psihotonicul zgomot surd al acumulărilor unei cunoașteri fericite, totul concură arbitrariului rațional, cinismului și ficțiunilor regizorale, la un moment dat, pe care acest joc secund le presupune și le naște ca estetică implicită a originalității.

Am mai avut prilejul să constat, primul volum al ciclului, exchibând un neoexpresionism de o excepțională sugestivitate, circumscrie satului transilvan real, ancestral și mitic miracolul paradisiac al stărilor dintâi trăite la vârsta copilăriei de un subiect deosebit de sensibil și de receptiv; în plus, având și datoria de a mărturisi despre toate cele transmise, văzute, trăite, înțelese și neînțelese… În paranteză fie spus, făcând astfel de observații, n-ar trebui să ne mai temem a folosi cuvinte precum expresionism/ neoexpersionism care desemnează un curent artistic prestigios pe orice meridian; niciodată, altminteri, atins de recesivitate. Revenind, poezia atât de adictivă a copilăriei are darul de a însufleți, sincronic cu lumea care se developează din mers, un crâmpei de timp din viața singurului eu mediat scriptural acum - prin excelență, pe această treaptă ontologică, una a uimirii, a jubilației și a întâlnirii fascinante cu zeii casei și ai locurilor. Cu Dumnezeu! Ceea ce îl frapează pe comentator într-un asemenea univers doldora de mume, semne și revelații sunt făpturile cuvintelor care pur și simplu îl vorbesc de-a dreptul pe autor; minunatul lor har de a activa o resurgență în care realitatea, visul și magia crează o stare existențial-poetică de mare autenticitate și frumusețe. Perfect genuine, de-abia descoperindu-și propria-le muzică și rost, ele au darul de a restitui cu munificență autenticitatea unei experiențe de cunoaștere (și, totodată, de re-plăsmuire creativă) unice și, în fond, irepetabile. "[…]/ m-am visat cuvânt fericit (s.n.)// pământul cerul și apa frigeau/ apele râului ostenite de atâta devenire oarbă/ luau cu asalt lunca - ea își spăla ochii cu apă nouă/ apoi își primenea straiele ceea ce lepăda – trestia celuilalt an ierburi și crengi uscate/ obiecte de cauciuc și de plastic trunchiuri/ bucăți de scândură aducând a săpun de rufe -/ prada capturată râului învins oferind-o drept hrană/ Marilor Focuri de Primăvară/ zile de-a rândul copii și bătrâni pensionari puțind a râme/ de gunoi răsăreau dintre arini și rogoz urzici destrăbălate/ și trestiișuri în marginea bălților acre/ neștiute cuiburi de lișiță/ surpriza unui șarpe lunecând negru nestingherit peste ape/ libelule zurlii păianjeni de apă supersonici/ am învățat impasibilitatea știința așteptării de la cocostârc/ neodihna șobolanului de apă alături nămolul cald dospea/ ca o pâine nebună// unii se mai scufundă și astăzi/ râcâie malul căutând tinerețea arborilor/ a ierburilor din preajma însorită/ ultima iarnă a luncii a scos la iveală duhul însinguratului/ aproape nebun aproape înghețat/ își așternuse pe zăpadă frunze putrezite-n noroi/ și îngăima în delir despre sânge proaspăt de copil/ sau de animal neînțărcat/ // dacă ai putea să nu respire/ cât ochii să mărturisească/ desparte ceea ce n-au văzut// broasca imemorială orăcăia dimineața/ pe dealul dinspre apus/ care era țărmul stâng/ iar seara pe dealul dinspre răsărit/ care era țărmul drept al râului/ care pe vremea aceea trebuie să fi arătat ca un fluviu/ lucrătorii pământului ară și seamănă sapă și culeg roadele/ în fosta albie/ ulița noastră aproape că n-a mai trebuit prunduită/ dauritul drum al Mariei Tereza și drumul de fier/ și toate drumurile de cară au curs și curg în aceeași albie/ unde-i casa de pământ bătut a mătușii/ cu fiece zi ce trece mai mică mai străină/ era o Bulboană în care s-au mistuit mulți nemernici/ ai locului/ Marile Grădini ale tatălui și unchiului meu/ erau Linul loc de scaldă al epicureilor urbei din apropiere/ domeniile neajutoraților cu duhul/ și ale prea iute dispăruților în lut și în uitare/ trebuie să fi fost Repezișuri/ cel care locuia Groapa Rea își ridicase gardul / până la streașina casei/ copiii se jucau cu arcurile brandurile sulițele și gloanțele/ lacustrilor/ casa bunicului și a bunicii mele era o insulă verde/ cu pădure cu grâu cu grădină/ cu livadă cu vie cu mălai/ cu iepuri de casă și iepuri de câmp/ cu vaci și viței și cu o pereche de cai și o pereche de oi/ cu câine și pisică dar și cu oi/ cu miel de Paști și porc de Crăciun/ cu copiii lor și copiii copiilor lor// dintre ei îl văd detașându-se pe tata/ înaintează spre mine se oprește în dreptul meu/ și-mi spune o dată de două ori de trei ori/ de nu știu câte ori/ să scriu despre toate astea/ și despre multele altele câte s-au fost petrecut (*Zei și cuvinte*)".

E cazul să atrag atenția, făcând și cuvenita evaluare scalară, că reflexul mitizant, amintind în cazul de față și trimițând implacabil la Blaga, descoperă și pune în lumină o serie de imagini pe care istoria nu le poate spune sub nici o formă. Departe de a rămâne total independente de timpul ciclic ele constituie un fond al memoriei care definește paradisul personal, vârsta edenică încă neatinsă de demonul fanteziei. În el categoriile cosmosului (Soarele, Ploaia…), anotimpurile (Primăvara, Culesul…), vegetația ("rogoz urzici destrăbălate și trestiișuri…"), figurile tutelare (tatăl, bunica, unchiul, frații, Ana…), locurile simbolice (Castelul, Drumul Mariei Tereza, Marile Grădini…), devin adevărate hierofanii protectoare. E aici un limb și un labirint de oglinzi de un lirism pur, tocmai fiindcă nu încape și nu se aliniază, cel puțin aparent, niciunei construcții predefinite. S-ar putea spune cu oarecare larghețe că poezia (ca miraj al lumii din cuvinte) îl posedă cu o favoare divină la această vârstă pe Mircea Petean, care pe tot parcursul ciclului pare încă să își bea complet nedumirit frumusețea și neființa…

Și totuși, apodictic (adică în mod necesar), rosturile acestei lumi de reverie jubilatorie încep să se clatine. O voce parcă a altuia fixează, la un moment dat, cu forța unui adagio: «bunica mea a murit/ eu tocmai mă-ndepărtam» -/ "frumos dar fals pe jumătate/ (orice-i frumos e fals pe jumătate?)". Dislocarea implacabilă din primordii, ca o separare de rai, și distanțarea manifestă (transubstațiată într-o figură a călătoriei), constituie primele semne ale unei alte vârste și ale unei prezențe diferite, pe cât de dispusă să-și derobeze inocența și să-și ia în stăpânire noua mască, tot pe atât de capabilă și să ia act, eventual, de natura în statu nascendi a unei interiorități contradictorii, perfect decelabile din perspectiva unui raportor sau scrib situați în afară. "în ziua aceea către seară miji silueta călătorului/ înaintând de zor către zorii lui Altceva/ Altundeva/ Altcândva Altcumva etcaetera etcaetera/ în perpetuă contradicție – Cain și Abel – cu fratele său/ sedentarul/ răspunzând fiecare în felul său imperativelor celui de-al/ treilea/ seducătorul/ sedus de farmecul abject al lumii/ și fascinat de figura retorică numită oximoron/ surdo-mutul orb apărând brusc în lumină/ pentru ca-n clipa următoare să dispară în labirintul său de/ hrube și unghere// despre cel ce dă socoteală/ despre scribul/ despre raportorul/ care nu intră la socoteală/ pentru că fiind situat în afară se uită înlăuntru din exterior/ nici o vorbă nici un cuvânt". Conștiința vinovăției adamice, dedublarea și seducția farmecului abject al lumii crează noii entități, retrase adesea în prim-planul istoriei prezente, pentru uitarea propriei vini, un însoțitor funebru ("un dublu al său") care va dispărea până la urmă, dacă va dispărea (după ce Maurul își va fi făcut datoria).

Subintitulat Balade și idilă, ciclul respectiv, potrivit mărturiei tardive a autorului, "coboară în infernul adolescenței". O zodie a celor mai autentice și incredibile reacții dar și dezertări și delabrări în care, "protejat de aripile pufoaicei" și de "șapaca-i leninistă", "viața îi devenise dușmănoasă/ aproape la fel de dușmănoasă ca vremea/ […] trăia-n cavou uitat

între flori veştede/ [...] şi visa apele care-ntr-o zi îşi vor ieşi din matcă”. Nu voi insista deloc asupra amprentei disidente a poeziei lui Petean, nu pentru că nu ar fi de luat în seamă, ci fiindcă o distanţă factuală între elementele de poiein furnizate de memorie şi cele de cronotop istoric ar putea da naştere oricând unei dicuţii parazitare.

Din perspectiva unei indenegabile viziuni a ansamblului, de acum, al doilea ciclu al Trilogiei transilvane pune din capul locului, aşa cum s-a putut observa, problema eurilor care “aşteaptă să fie schimbate (...): un eu obosit rănit ori numai imatur/ fi-va inlocuit cu altul în putere”. Al adolescenţei, fireşte, şi al tinereţii, în mod fatal, mereu pe punctul de a evada şi se despărţi de tiparele lumii tradiţionale. Un eu capabil, fără doar şi poate, dacă nu să împiedice programatic alienarea, atrofierea sau alterarea acelui fond de umanitate liminară pe care l-am apreciat în prima secţiune a ciclului, atunci cel puţin dispus să înregistreze, de plano, pe canavaua unei istorii est-etice, deloc lipsită de relevanţă în creionarea devenirii personale, “o viaţă de om aşa cum a fost” şi, mai ales, cum a fost scrisă ea în anii ei cei mai răzvrătiţi şi mai temerar deschişi schimbărilor şi acumulărilor în ordinea textuării postmoderne.

Mai puţin senzitiv sau “iraţional”, aşadar, noul orizont poetic nu numai că aglutinează şi pierde în Athanorul propriu (ca intertext) câteva elemente de poiein de prestigiu (marca Nichita Stănescu sau Ioan Alexandru, însă ar mai putea fi şi altele...), dar şi suscită o serie de pluralităţi antimetafizice şi dispoziţii ludice care crează adevărate simulacre şi deturnări vizavi de poziţia consacrată privind rosturile scrisului şi individuaţiei. Folosindu-se cu o légèreté care îi este proprie fie de gratuitatea jocului unor semnificaţii deturnate, fie de o dispoziţie parodică (cum, en passant, în cazul Labiş) sau numai ironică şi anti-modernă, dar mereu de o anume pozitivitate, Mircea Petean este pe alocuri, dacă vrem (etalând în paralel o sumedenie de alte posibilităţi şi maniere, de tehnici şi ritualuri de abordare) şi un poet postmodern şi scriptic... “După ce ne-am mutat dincolo de marginea marginii/ ne-am livrat unor îndeletniciri cu totul prozaice/ respectiv ţeseam covoare de cuvinte/ ai fi zis că-s dintr-acelea zburătoare/ dar nu erau decât preşuri/ bune de călcat pe ele dacă ar fi avut şansa/ de-a fi întinse pe jos/ peste linoleumul dintr-o încăpere/ căci de regulă zăceau închise/ în cufere aruncate în pod pentru mai târziu/ când se va ivi vreo oportunitate// apoi am învăţat preţul tăcerii dinlăuntrul cuvântului/ şi am făcut negoţ cu tăcerile dintre cuvinte etc., etc.”

Partea a III-a a Trilogiei transilvane, intitulată *Ziceri şi pilde,* este şi cea mai bogată şi mai plină de sensuri cu adevărat revelatoare pentru înţelegerea mizei şi misiunii înalt umaniste a poeziei lui Mircea Petean. Prin ea celelalte două secvenţe capătă cu adevărat greutatea propriei portanţe, iar metafora viziunii întregului strălucirea meritată.

Fără a lua în calcul o clipă vreuna din disputele gratuite inspirate de teorie, autorul nostru echivalează, cu o excelentă putere de abstractizare, în patru sentinţe de la începutul secvenţei finale, universalul har al aezilor, truverilor sau poeţilor dintotdeauna, cum vrem să le spunem... În viziunea gnomică a lui Petean, “poeţii sunt talpa umanităţii”; “căci negreşit sunt creierul umanităţii”; “poeţii sunt inima umanităţii”; “- pare-se – poeţii sunt sarea din lacrima umanităţii”. De la înălţimea unui asemenea crez, cu seriozitatea aulică a ardeleanului, dar şi cu ironia lui tot aulică, Mircea Petean pretinde poeziei moderne, cu toate schimbările de paradigmă inerente, aceeaşi excelenţă a condiţiei. Înţelegând de la o atare bornă, spre exemplu, că miracolul existenţei cuvintelor în absenţa lucrurilor, şi a lucrurilor în absenţa cuvintelor ţine de o indenegabilă manifestare în prezent a zeului (daimonului, geniului), pentru poetul nostru diversele personnae (măşti), care toate joacă un rol în creaţia sa poetică, sunt nu mai puţin şi ele “ca scoase din capul zeului”. Până a ajunge, etalând, vrând nevrând, o epicitate sui-generis, la darul unei atari sapienţe, transmisă lui, până la urmă, de una din cele mai apăsate ipostaze ale eului - Într-un-târziu-dumiritul -, poetul e convins că a ratat destule întâlniri de pe scena minţii sale cu ele, practic, nedesluşind de la început tainicul lor rol... «Eu» “nu există/ - răzbate concluziv şi apodictic o voce cu o experienţă poescă de vreo 20 de ani în spate - ceea despre ce se poate spune că există este/ o multitudine de euri/ care habar n-au de existenţa altora/ [...] Ce se va alege Doamne de semenii mei (s.n.)/ [...] definitiv şi iremediabil închişi în hexagoanele/ care fac măreţia Marelui Fagure”.

Conştient, aşadar, de faptul că poezia modernă nu poate fi concepută în afara miracolului cuvântului atent distribuit în ansambluri de imagini şi concepte, creatorul are revelaţia aportului, în acestă ultimă parte a volumului, adus - pentru împlinirea unei vocaţii şi a unui destin exemplare - de ceilalţi. “ceilalţi nu sunt «ceilalţi»// [...] ceilalţi sunt aceştia/ aceştia sunt adică mulţimea personajelor care te dispută/ şi care îşi recită rolurile pe coridoarele minţii” - o multitudine de capete - l-am pastişa pe emitent (că e doar un simplu raportor sau un scrib indistinct!) - ascunse în hexagoanele Marelui Fagure. Pentru familiaizaţii poeziei lui Petean din această adevărată epopee a Trilogiei transilvane (neomiţând nici zeul juvenil cu inima în palmă din prima carte şi nici scribul indistinct din a doua), ei se numesc, distribuiţi pe principiul unităţii contrariilor, Nicanor-anonimul Ulisele transilvan, Maestrul, Bazil al III-lea, Neocinicul, Într-un-târziu-dumiritul, gemelarul ancestral El-Ana şi, nu în ultimul rând, Ucenicul; cei şapte membri ai Academiei sau Cercului iniţiatic, restituind un transfer de sens atribuit de autor, ce ar putea circumscrie onest fiziologia unui om întreg. “Trebuie să fii om deplin, decretează ritos unul dintre ei,/ iar a fi om deplin înseamnă a fi integrist (s.a.)/ a nu agrea reducţionismele (s.a.)/ nimeni nu are dreptul ca/ de pildă/ în numele intelectului să-şi smulgă inima/ din pieptul de aramă/ şi s-o azvârle la câini/ s-au scris pagini cutremurătoare despre mirosul ucigaş/ despre ochiul torţionar/ despre degetul terorist/ despre instinctul criminal în serie // femei cu mustăţi/ şi bărbaţi cu ţâţe s-au mai văzut// oameni întregi la cuget şi la trup/ oameni care să ştie ce vor/ oameni care să vrea să se bucure iar nu să se chinuie/ şi să chinuie şi pe alţii/ sunt de negăsit”. Poezia, arta în genere ar trebui să edifice un asemenea om şi în nici într-un caz fantoşa unui decăzut, fiindcă doar inteligenţa şi sensibilitatea unui om întreg, dorind să-şi salveze subiectivitatea vitală, fac vie, personală şi însufleţită Firea. Omul întreg nu fuge de vechi pentru că este vechi şi nici de noutate ca fiind nouă; pentru el actualitatea şi Firea sunt expresii ale eternităţii creaţiei... Fiecare etapă spre acest adevăr descoperit şi trăit prin cuvântul poeziei şi sub imperiul iubirii faţă de om edifică tot atâtea trepte şi vârste ale ei, constituind pentru Petean zestrea unor experienţe fundamentale în ordinea cunoaşterii universalului şi deopotrivă a frontierelor sinelui. Fără de niciuna întregul care e Trilogia... nu ar fi întreg. Iar destinul unui rol şi evidente misiuni melioriste (conf. H. Spencer) nu ar mai fi ale unui mare destin.

Etirată cu fineţe estetică şi asamblată cu grijă, ceea ce nu-i diminuează metafizica intuitivă şi nici curenţii forţei active, poezia lui Mircea Petean merită să fie apreciată şi lăudată, tocmai pentru că, trăindu-şi întrebările şi, mai târziu, răspunsurile, în mod esenţial, a putut deveni ceea ce autorul ei a dorit raţional ca ea să fie...

Personal, dacă aş avea posibilitatea, aş oferi cu inima largă lui Mircea Petean un Premiu pentru această minunată capodoperă; propun U.S. R., în orice caz, să nu rateze un gest care ar onora-o.

Iudita Dodu Ieremia

Corect/Incorect

Destinul unui popor depinde de starea gramaticii sale. Nu există mare naţiune fără proprietatea limbii. **(Fernando Pessoa)**

CA ŞI/ÎN CALITATE DE

Una dintre cele mai grave boli ale limbii române actuale este boala „ca şi” care tinde să devină o marcă a exprimării... elevate. Nu am auzit această greşită construcţie în limbajul bunicilor, nici al celor care vând legume în piaţă. S-a răspândit, mai ales, în limbajul celor care au trecut prin şcoli mai mult sau mai puţin înalte: moderatori, ştirişti, jurnalişti, miniştri, parlamentari, magistraţi, medici, primari etc.(cum au trecut prin şcoli nu se ştie.) Este atât de frecventă această construcţie, încât nu m-aş mira, dată fiind legea uzului care impune norma, să apară în viitorul DOOM3 drept... acceptată. Deocamdată însă, dicţionarele şi gramaticile în vigoare spun altceva: „Norma literară **condamnă** folosirea lui ***ca şi*** (sau a lui *ca, virgulă*) în loc de *ca* pentru evitarea cacofoniilor (şi cu atât mai mult când acest pericol nu există), în construcţii de tipul ***ca şi*** *consilier*, care pot fi înlocuite prin construcţii directe precum *a fost numit consilier* sau *l-a luat* ***drept*** *consilier*, ***în calitate de*** *consilier*.” (DOOM2, Ediţia a II-a, Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti, 2010, p. XCI); „Prepoziţiile calităţii sunt: *ca, drept, de* şi locuţiunea *în calitate de*: *Vrea să lucreze pe seama lui* ***ca profesor*** *de echitaţie.*; *A dat un interviu* ***în calitate de*** *proaspăt* ***prim-ministru***.; *A jucat şi Ion în piesa de la Bulandra,* ***drept Trahanache***.; *Sper să nu-l pierdem* ***de client***.” (GLR II, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2008, p. 309).

Este suficient să stai o oră la TV, pe orice canal, pentru a umple o pagină cu exemple. Iată câteva: *vorbeşte* ***ca şi*** *prim-ministru,* în loc de: *vorbeşte* ***ca/în calitate de*** *prim-ministru; a fost angajat* ***ca şi*** *muncitor necalificat.* în loc de: *a fost angajat* ***ca*** *muncitor necalificat; l-am ajutat* ***ca şi*** *coleg,* în loc de: *l-am ajutat* ***în calitate de*** *coleg; l-a acceptat* ***ca şi*** *prieten,* în loc de: *l-a acceptat* ***ca/în calitate de*** *prieten; l-am trimis* ***ca şi*** *delegat,* în loc de: *l-am trimis* ***în calitate de/ca*** *delegat; l-a luat în excursie* ***ca şi*** *ghid,* în loc de: *l-a luat în excursie* ***drept/în calitate de*** *ghid etc.*

Construcţia este corectă doar în contexte comparative de egalitate: *„E la fel de uşor a face ca şi a spune.”* (*ib.*, p. 481). Nu este nevoie ca vorbitorul să cunoască terminologia lingvistică, dar bunul-simţ al limbii poate deosebi ideea de calitate (*ca, drept, de, în calitate de*) de un context comparativ. Să fie acesta un limbaj de... fiţe? Cei ce spun „ca şi” au impresia că se exprimă cu distincţie? Simţul limbii se formează în şcoală şi se nuanţează în continuare prin lecturi. Teoretic. Practic, numărul orelor de limba română scade de la ministru la ministru.

Nu este nevoie ca vorbitorul să cunoască terminologia lingvistică, dar bunul-simţ al limbii poate deosebi ideea de calitate (*ca, drept, de, în calitate de*) de un context comparativ. Să fie acesta un limbaj de... fiţe? Cei ce spun „ca şi” au impresia că se exprimă cu distincţie? Simţul limbii se formează în şcoală şi se nuanţează în continuare prin lecturi.

GREFURI/GREPURI

Ador sucul de grepuri. Mai ales cel din grepuri roşii. Dar grepurile fie galbene, fie roşii se găsesc foarte rar. Găsesc mai frecvent nişte fructe asemănătoare care se numesc însă... grefuri. Intru cu speranţă în câte un supermarket, mă reped entuziasmată către grămada aurie, dar, ridicând privirea spre etichetă, constat cu amărăciune că nu sunt grepuri, ci... grefuri. Şi ce mult seamănă! Ba chiar am găsit, având acelaşi aspect, şi... grefe! Asta chiar m-a speriat.

Dacă nu găsesc grepuri în supermarket, îmi încerc norocul la un restaurant unde cer suc de grepuri. Ospătăriţa notează comanda pe carneţel şi, după câteva minute, vine cu sticluţa mult râvnită şi mă anunţă atotştiutoare: "Nu avem suc de grepuri, avem doar de grefuri.” Accept sticluţa şi, mirare, pe etichetă scrie suc de grepfrut!

Dragi iubitori ai acestui fruct, forma corectă a cuvântului este **grepfrut** (din engl., fr. *grapefruit*), cu pluralul **grepfruturi**. Se acceptă forma prescurtată **grep** cu pluralul **grepuri**. **Gref** cu pluralul **grefuri** este „veche măsură de lungime egală cu a şaisprezecea parte dintr-un cot” (DEX). Iar de **grefe**... Doamne, fereşte-ne!

Marian Drumur

proză

Soian

Intervenția în altercație – să vezi un ochelarist bruscat comic de niște puțoi pe motiv că nu–i ocolise și asta în cartierul *meu*, era prea mult... să-i fi văzut cum fugeau după primul cap în gura liderului...

– Am încheietura slabă, i-am explicat subiectului. Îl dilesc fără încălzire, mi-o julesc și eu!

Recunoștința admirativă – *vax albina*, prezentarea ceremonioasă (mă recomand, cercetător icsulescu) – *crema puca*! Ei și atunci domnul s–a manifestat într–un mod inedit – cu invitația de a–l vizita în Rezervație... ocazie rară pentru subsemnatul de a observa nemaivăzutul... plus o tratație.

Ecusonul triunghiular îmi permitea accesul în perimetrul redus al reședinței – o clădire futuristă, visul topologiei, eminamente funcțională gustului rezidenților.

Adevărata rezervație o constituia arealul oazei de „ignus”, viețași în condiții precare, pare–se adaptându–se prin mutații spectaculoase, declanșate de prelucrări genetice, cum aveam să aflu mai târziu.

Onorabilul Kurtois era o persoană al cărei aspect jovial ascundea un resort tăios, pururi gata de extensii represive chiar și umbrei unei îndoieli cu privire la activitatea sa obscură.

– Te uiți ca la o seră, mi–a indicat el arborele din holul instituției, este doar un măslin celular, dar ceea ce vizăm constituie decelarea unor modificări genetice cu mari perspective și etcetera, nu vreau să te plictisesc cu detalii academice. Ți–aduci aminte de rândunicile moarte lângă Palatul Poștei? Ziceau unii că din cauza fațadei de sticlă... prostii! De ce au dispărut cu totul din oraș? Pe pământ și în ceruri se află încă multe necunoscute, dragul meu! Bei oarece?

Când am văzut primul „ignus” (de altfel și ultimul) am fost dezamăgit – o ființă scundă, în halat, cu extremități incredibil de mătăsoase; fiind imprudent în proximitate, mi–a apucat mâna bolborosind ceva.

– Nu are intelectul prea dezvoltat, a precizat doctorandul însoțitor, compensează cu un al șaselea simț, unul empatic... te pomenești că al lor va fi pământul, ha–ha! Biomarkerii indică susceptibilități reduse de proteine mutante, pe când noi...

Societatea exclusivistă unde nimerisem avea momente gregare, în afara celor trei mese cotidiene, care prilejuiau și complicate asocieri... nu–mi păsa, asta mai lipsea, dar se vedeau afinități selective, sub un maldăr de perifraze ceremonioase, pentru uzul meu, fiindcă uneori pojghița formalistă crăpa străvăzând eternul vulgar.

– Clonarea periclitează conservarea materialului genetic, biodiversitatea speciei umane, perora vizaviul meu la masa bufetului. Au de optat între varianta gregară, cu alerte inculcate primar și cea solitară, exceptând perioada reproducerii sterile - ce ironie!

– Etica nu are ce căuta în știință, replica gazda mea. Operațiile de prelevare și transplantarea organelor executate în secret, cu forța, în spitale special amenajate pe lângă lagărele de muncă, cunoaștem unde, asta da!... că sunt afaceri oneroase! Pe când noi oferim o posibilitate decentă... și-așa speranța de viață normală a unui „ignus” nu depășește câțiva ani...

Parcă n-aș fi înțeles... Folosiți ca donatori, subiecți de experiențe, alternativă la traficul de organe... bine îi spuneau, *Rezervație*!

Am onoarea să vă salut, respectele mele... complimente doamnei (sanchi!) și iată-mă la bariera parcării, predând ecusonul înainte de îmbarcare.

De-a lungul aleii private am rulat agale, până în largul accelerației pe șosea; apoi o benzinărie m-a tentat pentru oareșce nevoi. Și, dând cu spatele în parcare, l-am văzut, grămădit la podea, mascat stângaci cu pătura banchetei. Drace! M-am făcut cu „ignusul”!

Cumpănind, aveam de ales între a face cale întoarsă spre a-l returna sau a continua drumul înspre domiciliu unde... cum să procedez?! Turnător ori salvator! Îl las în viața lui scurtă de donator lipsit de liber arbitru sau îi înfățișez VIAȚA, aia adevărată? Clar, turnător n-am fost!

Ca și cum nu observasem nimic, m-am angajat în traficul rutier, pe când gândurile se buluceau mai ceva ca autovehiculele... fără noimă, deocamdată. În mod cert nu puteam să duc acasă respectivul, probabil alarma se dăduse deja.

M-am hotărât să-l plasez la Coca – bun afacerist, proprietar de local public și traficant de droguri homosexual; poate chiar mutila săraci pentru a livra cerșetori infirmi... mi-l prezentase cândva Laura modista, ca între vecini, consumând oarece suc în vreme ce-i alcătuiam scrisoarea către un herr logodnic – prilej s-o însoțesc în *bârlog*; la demisol era cafeneaua, după acte, tripou discret destinat inițiaților iar la etaj câteva *refugii* – camere separate, bune la orice... pe coridor aveai acces în altă stradă, iar poarta se deschidea numai dinăuntru... dibaci!

Parcat pe breteaua lăturalnică, am abordat binișor *ignusul*, trăgând parțial pătura ce-l masca; părea că nu înțelege... instinctuală ființă. Iar mi-a prins mâna.

– Te duc printre oameni, l-am prevenit. Gata, fii cuminte Dodo! Până mă întorc, stai acolo!

Am coborât la cafenea, am mai stat să observ... în fine, a apărut patronul și l-am acostat.

– Coca, îi zic, am o persoană ce trebuie musai mistuită o vreme, mă-nțelegi, contra servicii... nu-i poveste cu gabori, doar sărac cu duhul... pus la muncă pe daiboj. Scrie și în presă!

– Un cotlon îi găsesc, răspunde, evaziv. Ce vrei să faci cu el?

– Nu m-am gândit... l-oi plasa undeva, când se liniștesc apele.

– Vezi că nu-s casă de binefacere!

– Mie-mi spui!

Uite-așa, mi-am învelit protejatul în pătură și l-am dirijat la poarta lăturalnică iar Coca l-a preluat.

Acasă n-a durat mult, era de așteptat, să apară *comitetul* – taman trei, de-a dreptul în locuință, să-mi spună că știu ei, am răpit *persoana* (deja adulmecaseră pe la mașină, îmi bifaseră numărul, labagiii)... numaidecât să-l scot!

Vorbeau încălecat - știți cântecul – alternăm binișorul cu amenințări... spăimoase, tehnica „polițist bun - polițist rău”

– Bă, v-ați dilit, zic, păi am oprit la benzinărie, o fi ieșit atunci, dacă chiar a fost, că n-am observat nimic... ce, să-mi controlez mașina?! Eu l-am scos din buncăr?! Oi fi călăuză la clandestini și n-am aflat?!

Că să vezi, cunoaștem noi... iar Legea conține niște sancțiuni... *mamă-mamă*... nu mai ginesc lumina soarelui! Siguranța națională, încai!

– Ajunge, zic, mă predau! Luați-l și încheiem discuția! Doar să-l găsiți! Începeți din bucătărie sau dormitor?!

Firește, s-au cărăbănit... *lasă că mai vorbim noi*! Nu rămâne așa!

Eram convins că mă pun sub urmărire; mi-am văzut de îndeletnicirile obișnuite, fără habar.

A doua zi a apărut însuși cercetătorul; onorabilul Kurtois m-a rugat să-l ajut, că de la el pornise tevatura și a descris viața confortabilă dusă de subiecți în *Rezervație*, comparativ cu mizeria socială de afară.

– Nu-ți dai seama câți bani sunt în joc, a pledat el. Milioane aur! Fiindcă unul se folosește integral, ce crezi?! Numai piese de schimb la persoane culante! Dacă ar fi vreo certitudine în ce te privește, erai de pe acum donator... cui îi pasă?!

Gata cu politețurile! Exact ce semnala să fac pe *n-aude-na-vede*! Repetiția e sigură, că deja intrasem în rahat, de-a moca!

După despărțirea rece, am luat seama – eram în conflict cu o ORGANIZAȚIE ocultă! Atât mai trebuia, să bat toba! Așa că m-am ținut strict de rutina zilnică, ba chiar am renunțat la unele ieșiri posibil compromițătoare... neîndoielnic mă puseseră sub observație continuă, dacă nu cumva îmi plantaseră și niște dispozitive – de urmărire, de ascultare, naiba știe, că la ele producția este vastă! Așa că mai lăsam uneori telefonul celular acasă... profilactic!

Dar evenimentul nu mă putea împiedica să chibzuiesc... niște gânduri mititele, ca ale șoarecelui în labirint... care-i soarta omului (că ființă umană *era*!), rostul vieții...

Treceam câteodată pe la localul respectiv – o cafea scurtă, pe neobservate; nu era singurul local frecventat... citisem destule romane polițiste ca să trag niște învățăminte cu privire la *disimulare*... mai multe variante, mai puține accente!

Trecuse luna când m-am decis: îl vizitez pe *ignus* și încerc să aranjez o ieșire la comunitatea amish... știam un pastor anabaptist care m-ar fi putut îndruma... îmi și vedeam protejatul ducând viața simplă către împărăția cerurilor...

M-am plimbat pe splai, am cumpărat o ciocolată și am virat înspre cafeneaua cu pricina, unde m-am pus în văzul lumii; desigur, patronul a remarcat și s-a înființat.

– Coca, zic, omul meu e bine?

– Ce-ți veni?! Și-a găsit vocația, n-ai tu grijă!

– Iar eu chibzuiam să-i schimb aerul!

– Te grăbești, bre, dar îți fac o favoare! Gimi, a schițat el un semn, du-l pe domnul la Soian!

– Așa îi zici?

– Las' c-o să vezi!

Acolitul de încredere m-a pilotat la etaj; nu mai fusesem pe acolo, arăta ca la internat – multe uși apropiate, traversă bordo ornamentată, aplice cu senzori de mișcare... dibaci! Precis erau și instalații de supraveghere pretutindeni... preventiv.

– Uite-aici! a arătat el o ușă pe care scria „Cameră tehnică”.

A introdus o cartelă magnetică la clanță, apoi a plecat. Am intrat. Aveam ce viziona.

Încăpere austeră, dotată cu pat dublu, noptieră, dulap cu două uși, televizor pe o comodă, cuier cu oglindă... lux! Lipite de tăblia patului, o măsuță și două scaune. Mai era o ușă, probabil spre baie; fereastră încadrată cu draperii, geamuri vitrate... firește! Și subiectul, în trening colorat, ca schiorii performanți, ghemuit la marginea patului, privindu-mă intens.

Înfundându-mă în mocheta groasă de culoare bej, m-am apropiat să-i ofer ciocolata.

– Salut Dodo, i-am zis.

S-a ridicat cu o răsucire și a tras pantalonii la genunchi, propunându-mi intimitatea dosului eliberat! Clar!

– S-au luat copiii răi de tine, am constatat contemplativ. Ți-au spart rozeta!

Parcă putea înțelege!

– Aveam niște planuri cu tine, am continuat. Altele decât aici.

A început să râdă cum nu credeam: din întregul trup, așa că m-am retras. Direct jos, la patronul care aștepta zâmbind.

– Cam scurtă ședința, a observat.

– Coca!

– Destul de greu te dumerești, doar ți-am spus! S-o ia-n dos, ce nu pricepi?! N-ai idee ce rentează! Te-ai făcut cu tratație pe viață... nu-s casă de binefacere, dar nici zgârcă! Așa că du-te sănătos, că te-am scăpat de problemă!

– S-ar putea să ai probleme

– Ei, că nu mai poți tu de grija mea! Asta-i afacerea, zi mersi că am rezolvat-o fără să întreb ceva! La o adică, Europa e mare, ehéi!

– Mersi!

Pe strada liniștită gândurile cam nesigure cu care venisem s-au risipit. Încă o dată se dovedea că perechea *„propune-dispune”* funcționa.

Iar viața le aranjează pe toate!

După despărțirea rece, am luat seama – eram în conflict cu o ORGANIZAȚIE ocultă! Atât mai trebuia, să bat toba! Așa că m-am ținut strict de rutina zilnică, ba chiar am renunțat la unele ieșiri posibil compromiță-toare... neîndoielnic mă puseseră sub observație continuă, dacă nu cumva îmi plantaseră și niște dispozitive – de urmărire, de ascultare, naiba știe, că la ele producția este vastă! Așa că mai lăsam uneori telefonul celular acasă... profilactic!

Ana Dobre

Un istoric al prezentului

Formația de istoric a lui Marin Cristian se străvede peste tot în literatura sa: romanul *Hoții de curcubeie* (2017), *Povestiri vlăscene* (2018), ca și în acest nou volum de proză scurtă *Ca pe Vlașca* (Editura Grai și suflet, București, 2019), prin capacitatea de a transforma în evenimente epice fapte de existență ce s-ar înscrie altfel în banalitatea cotidiană. Prin povestire, scriitorul le scoate din anonimitatea clipei și le dă drept de existență literară.

Un scriitor va ține neapărat să-și convingă cititorul că faptele epicizate sunt invenție pură, rod al imaginației creatoare. Și aici, Marin Cristian procedează ca un istoric, străduindu-se să-și convingă cititorul de autenticitatea faptelor, de adevărul vieții și al personajelor, însoțindu-și cartea de această precizare: „Toate nuvelele se bazează pe fapte reale".

Autenticitatea faptelor de care vrea să ne convingă autorul nu înseamnă implicit și valoare estetică, ci indică nivelul de transfigurare artistică și capacitatea de a transporta realul în haina ficțiunii. Marin Cristian nu se arată nici obedient, nici refractar modului tradițional de a înțelege arta scriiturii literare. El nu îndepărtează o concepție estetică tributară unor precepte, principii, legi care și-au găsit aplicare în atâtea opere – romantice, realiste sau neorealiste. Marin Cristian își construiește propria estetică după cum își construiește propriile istorii în care viața reală, adevărată, cu oameni autentici în existența lor istorică, este istoricizată cu prioritate. Scriitura sa ține de acest aspect – al sincerității maxime, al realizării unor *cópii după natură*, în care tușa realistă vizează viața *reală* a oamenilor, mișcarea lor pe scena istoriei. E o legătură permanentă între om și mediu, în cel mai pur stil realist.

În acest sens, titlul, *Ca pe Vlașca*, este relevant. Ca istoric al prezentului, scriitorul Marin Cristian descrie și narează, urmărește comportamente tipice, evidențiază mentalități, toate *ca pe Vlașca*, în vederea creării unei atmosfere specifice care include istoria locurilor și a mentalităților, geografia și etnografia lor. El realizează, astfel, în cele 22 de proze, un portret caleidoscopic al vlăsceanului, portret din care nu lipsesc nici calitățile, nici defectele, într-un amestec al culorilor și al situațiilor care tinde să cuprindă întreaga complexitate a sufletului și a existenței.

Proza omonimă, cea mai lungă, se vrea o ilustrare, în cheie ironică, ușor malițioasă, a unei tipicități *ca pe Vlașca*. Este povestea unei căsătorii a teologului Dumitru Șerbănescu, tânăr naiv și de o exagerată îngăduință și credulitate, cu ușuratica Lucica Ghizdăreanu, tip de femeie diabolică, maculată de practicile de hetairă. Acest *mélange* de masculin și feminin în proporții inverse, femeia masculinizată și bărbatul feminizat, de angelic și diabolic, de agresiv și defensiv, de real, de adevăr și bizarerie comportamentală pare artificial în ciuda avertismentului autorului privind veridicitatea. Narația se concentrează pe aceste tribulații înainte de căsătorie și în timpul căsătoriei. E un fel de motiv al *scorpiei îmblânzite*. Numai că Damian, deși întruchipează alese calități, ideale pentru un viitor preot, nu reușește să îmblânzească scorpia. Acesta ar fi trebuit, ca personajul lui Shakespeare, să purceadă la asumarea unei demonizări, a unei agresivități dozate pentru a putea, astfel, scoate demonii din femeia neîmblânzită. El rămâne ideal până la final, retractil și defensiv. Așa că deznodământul nu este al îmblânzirii scorpiei, ci al lepădării de ea printr-un divorț pronunțat la tribunal, cu demonizarea irevocabilă a femeii.

Multe dintre aceste proze scurte, mai puțin nuvele, în sensul strict al definiției, au acțiunea localizată în spațiul vlăscean, dând expresie literară modului de viață *ca pe Vlașca*. În acest areal epic se înscriu: *Anastasia*, *Dr. Negulescu*, *Uncheșelu*, *Bucuria plânsului*, *Îngerii cerului*, *Dolofanul*, *Deputatul*, *Iancu lui Brebu*, *Șobolanul*, *Blestemul nopții*, *Vorbe de divan*, *Dansul cailor*, *Proces verbal*, *La Școala de șoferi amatori*, *Înțeleptul*. Altele, *În robia Beiului*, *Zborul Gărgăriței*, *În concediu la munte*, marchează ieșiri din spațiul-matrice pentru ca, prin tehnica cercurilor concentrice, naratorul să poată cuprinde alte spații în care să poată urmări comportamentul *ca pe Vlașca* al personajelor sale.

Pribegi în țara lor aduce în spațiul vlăscean o familie de transfugi basarabeni, prilej pentru Marin Cristian să îmbine vocația de istoric cu menirea de scriitor – aceea de a da viață, în desene epice empatice, unor situații și personaje atinse de tragedia istoriei. Este modul său de a demonstra epic imaginea omului contemporan în relație cu o istorie nedreaptă și de a pleda subtil pentru ideea de conștiință de nație.

Există în proza lui Marin Cristian și o intenție parabolică. Unele proze, *Deputatul* de exemplu, au, prin implicațiile etice, structura unei parabole, evidențiind ideea că răul pe care-l provoci intenționat se întoarce, prin efect de bumerang, la tine. Frații Vlah și Piciu lui Bei îl dușmănesc pe Ilie D. Manea, un țăran harnic și priceput în munca pământului. Pe fundalul anilor '50, oameni ai partidului vin în sat pentru a recruta oamenii care să se școlească în soviete și să slujească apoi partidul. Vlah, primarul întrevede o șansă pentru a scăpa de Ilie și-l recomandă celor doi. Rezultatul pune în prim-plan ironia sorții. Ilie ajunge deputat, iar cei doi frați își pierd poziția în sat. E o tratare originală a motivului *păcălitorului păcălit*.

Alteori, ca *În concediu la munte*, păcălitul este amatorul de chilipiruri, iar păcălitorul, un escroc. Se insinuează o ironie subtilă care dă savoare acestor *momente* care surprind clipe de viață în autenticitatea trăirii prin care se înscriu în durata evenimentului cu valoare transtemporală.

Legenda se intersectează cu istoria în proza *În robia Beiului*, în care referirile istorice la ciuma lui Caragea, la legendele legate de întemeierea satului Beiu, nume provenit de la otomanul Ahmet Hafâz din Pazargic, *beiul*, așadar, care a cumpărat locul pe care l-a populat, constituie doar fundalul necesar pentru trama poveștii. Moșia a fost apoi cumpărată, întrucât *beiul* nu a avut urmași, de către boierul Vasile Racotă și de Lulu Noika. Din acest moment al plămădirilor, povestea ajunge ăn anii '40, având ca fundal evenimentele celui de-al Doilea Război Mondial, evidențiind, în acest fel, tragicul vieții prin relatarea unui moment semnificativ cu valoare emblematică. Este istoria unor oameni anonimi. Cu puțin timp înainte de a fi concentrat, Ion Brătan se căsătorește cu Anastasia, cu care va avea o fetiță. Împreună cu Florea Nuță este concentrat și trimis pe Frontul de Est. Rănit și spitalizat la Sibiu, Florea Nuță se întoarce în sat. Ion Brătan este dat dispărut și familia primește un act de deces. Familia Brătan hotărăște să o mărite pe noră cu Florea Nuță căruia îi murise nevasta. Evenimetul are loc și lucrurile intră într-un firesc al lor. Prin 1947, Ion Brătan, care fusese luat prizonier, se întoarce în sat. Nu-și mai poate reface, însă, familia. Istoria l-a condamnat a doua oară, deturnându-i destinul.

Prozele din volumul *Ca pe Vlașca* de Marin Cristian au prospețimea lor care provine din relatarea faptului brut de viață și de existență, relatare în care se regăsesc, deopotrivă, exactitatea adevărului și acuitatea observației sociale și comportamentale, dirijate spre relevarea faptului epic topind asperitățile în claritatea povestirii empatice, cu note de ironie și umor și cu o mare plăcere de a nara.

Cornel Galben

Pledoarie pentru repere

Cronicar devotat al mișcării culturale, cum îl definește colegul său de generație, scriitorul Gheorghe Drăgan, criticul literar băcăuan Grigore Codrescu s-a dedicat în ultimii ani unei migăloase munci de reevaluare a personalităților din sfera culturii, științei și artelor, mai convins ca oricând că, fie ele mici sau mari, comunitățile „se exprimă prin elite".

Lecturile sale neconvenționale au adus de fiecare dată în atenție personalități de prim rang ale spiritualității românești, dar și o parte dintre valorile literare actuale, pe care le așază față în față, din dorința expresă de a demonstra că există o continuitate și că șansa noastră, „pentru viitor, rămâne teritoriul creativității umane".

Apărut în 2016, la Editura Corgal Press din Bacău, volumul *Personalitățile timpului și contemporanii noștri* s-a epuizat rapid, așa încât, la mai bine de doi ani de la apariție, s-a decis să-l reediteze sub aceeași egidă, însă nu în forma inițială, ci în una revizuită și adăugită, care a presupus o restructurare a conținutului și o sporire a capitolelor, de la trei la cinci.

Spre deosebire de prima ediție, în cea de a doua autorul a renunțat la șapte texte (*Gloria și limitele revistei Ateneu, Cum se citesc poeții între ei, Eseul – spectacol de idei, „Tată și fiu"… peste timp, Taina căderilor, Forme literare atractive: proza, poemul, eseul – Ariton, Coadă, Nușfelean* și *O carte seducătoare pentru prietenii Măriucăi*), a adăugat alte șase (*Ferdinand I, regele providențial al unui popor în pericol istoric, Tânărul universitar Mihai Drăgan, dispărut în tranziție, Eminescu între eminescologi, detractori și detectivi, Cuprinderile și eleganța cronicarului Cornel Galben* și *Livius Ciocârlie - Urmare și sfârșit*), precum și o notă la ediția a II-a, prin care își explică demersul. Sumarul e întregit, de asemenea, cu o *Anexă de comentarii critice*, în care sunt incluse cronicile scrise de Gheorghe Drăgan, Ion Tudor Iovian și Daniel Nicolescu pe marginea ediției princeps.

Dedicat de această dată dascălilor săi și Centenarului Marii Uniri, volumul se deschide cu evocarea dedicată Întregitorului României de acum un secol și continuă, în același spirit, cu un prim capitol consacrat unor *Elevi sau profesori ai unui liceu de prestigiu*, ce poartă azi chiar numele Lealului rege și în care „au trăit momente de înaltă împlinire", atât autorul, cât și soția și fiul acestuia. Manevrând cu „dexteritate concepte, categorii și metafore critice, un arsenal ce presupune multe lecturi și suficientă inventivitate", după cum remarcă același Gheorghe Drăgan, exegetul literar care este fostul profesor al liceului băcăuan, se oprește în această secvență la creația lui George Bacovia, G. Ibrăileanu, Al. Piru, George Bălăiță, Ovidiu Genaru, Viorel Savin, Calistrat Costin și Dumitru Alistar, dar și la aportul „liberalului autentic" Mircea Cancicov la propășirea urbei bacoviene și a întregii țări, în momentele sale cele mai critice.

Cititor „atent, iubitor de claritate și acribie, nițel pedant" (Ion Tudor Iovian), Grigore Codrescu sondează cu ochi proaspăt lucrările reprezentative ale celor amintiți, pe care îi include, alături de Alecsandri, Maiorescu, Eminescu, Caragiale, Blaga, Camil Petrescu, Sadoveanu, Nichita Stănescu, Herta Müller, Cârneci, Manolescu ș.a., în suita de *Repere cultural-literare peste timp*, asupra cărora se oprește pe larg în cel de-al doilea capitol.

Și dacă în cazul lor criticul face trimiteri la ansamblul operei, în cel al băcăuanilor Gheorghe Ungureanu, Ion Fercu, Ion Dinvale, Mariana Zavati Gardner, Gheorghe Drăgan, Liviu Chiscop, Doru Kalmuski, Eugen Budău, Maria Cantacuzino-Enescu, Mihai Drăgan, Carmen Mihalache, el se oprește doar la aparițiile editoriale recente, pe care încearcă să le integreze în circuitul literaturii române contemporane, alături de cărțile lui Horia Zilieru, Lucian Boia, Emilian Marcu, Romulus Rusan, Livius Ciocârlie și ale celor trei „cavaleri români ai anticomunismului: Pleșu, Liiceanu, Patapievici", asupra cărora se oprește cu aceeași aviditate și condescendență.

O perspectivă luminoasă aduce și asupra creației plasticienilor Nicu Enea și Ilie Boca, primul suportând „nu doar meschinăria unor semeni, ori ghinioanele existențiale, ci și agresiunea unei istorii în care valorile deveniseră incomode", în timp ce la „cel mai interesant artist pe care ni l-a trimis vreodată până acum, în ultimii 25 de ani, provincia", cum nota cu decenii în urmă Ion Frunzetti, e fascinat de „procesul miraculos de formare a unei personalități creatoare, înaintarea pas cu pas, a unui spirit către visul său".

Nevoia de repere, tot mai acută în acești ani de degradare continuă a societății românești e, de altfel, ideea pe care Grigore Codrescu o urmărește pe tot parcursul demersului său critic, unul util noii generații de cititori prin bogăția informațiilor, claritatea stilului și limpezimea analizelor propuse, ce evită abil didacticismul puzderiei de auxiliare și captivează tocmai prin spiritul cel mai adesea polemic.

Gheorghe SIMON

Arcanele unei mări poetice interioare

Poetul temerar, Remus Valeriu Giorgioni, ne oferă imaginea unei explorări temeinice asupra acvaticului, eliminînd orice clişeu poetic, desprins de catargul lui Ulise, deprins doar cu ecoul şi freamătul eternei uimiri, de a avea privilegiul unei călătorii solitare, înzestrat cu îndemînarea unui argonaut de a fi bine orientat, armat cu toate trimiterile spre un zenit, pornind de la cunoscut spre necunoscut. Fiecare poem, din recenta sa frescă a mării, e un chip inedit al mării, o o metonimie a nestatorniciei umane, în faţa eternei mări, mirări şi măriri eminesciene, cu alunecări şi trepidări; un şuvoi maldororian, întruchipare cantemiriană a figurării neascunse, prin fiecare fragment ademenitor, sclipitor, pe firmamentul fervent al încîntării.

Marea Iniţiere

La întîia lectură, dintr-o ochire, Poema Mării, din fresca poetică a lui Remus Valeriu Giorgioni, mi s-a arătat *sfânta magnificare*, în toată splendoarea unei încîntări, purtat de valuri, din poem în poem, din verset în verset, în vertij maldororian şi în decantări barbiene. Element constitutiv al cosmosului, *maîtresse du langage fluide*, apa, prin transparenţă şi oglindiri, ne oferă un prilej de contemplare mută, ca expresie a necuprinderii şi a neliniştirii. Lizibilă, la suprafaţă, ca un neastîmpăr ludic, marea (îşi) ascunde, de fapt, abisul unei frîngeri, prin ecoul unei dureri nevăzute. O mare abisală, pe care poeţii au încercat să o struneascӑ prin versete retorice şi echivalenţe metonimice. De la primul poem, avem inserate şi înseriate, imagini ale mării şi ale rătăcirii, ocurenţe ale vuirii, recurenţe ale ecoului şi ale tînguirii, amintindu-ne repede de cealaltă mare, marea interioară a sufletului, cu abisuri mult mai profunde decît cele cartografiate, monotone, întrucît, nimic nu poate fi mai expresiv şi intensiv decît angoasa şi suferinţa unui suflet, imposibil de a-l cunoaşte. Schimbarea la faţă a apei are o cu totul altă expresie, adîncă şi ascunsă, intempestivă şi agresivă, decît cea în faţa căreia ne oglindim sufletul, prin contemplare. Marea şi ambardeele ei: *curgerea învârtejită şi peroraţia/ Calmul ei, măreţia, plutirea prin spaţii/ (includerea printre constelaţii)/ Marea: oracol-miracol-spectacol, avânt şi grandoare/ pereţii de aur lichid, mişcarea sărbătorească a valului/ statuia sa de sare unduitoare, marmuri murmurătoare,/ Tărâmul ei magnanim/ Marea acoperă lumea toată!*

Titlul e uşor înşelător, fără nimic peiorativ, ci doar, cu o fină ironie, de a evita ceea ce ni s-ar părea excesiv, exhaustiv. Am aminti doar cinci emergenţe, din poemele lui Saint-John Perse, şi în felul acesta, am defini ***insondabilul***: *Marea e imprescriptibilă, irecuzabilă, nelocuibilă, imemorială, ireproşabilă.* Poetica lui RVG e una de laminară oglindire, reflectare şi răsfrîngere a ceea ce numim cu un singur cuvînt: ***irepresibilul***. Marea nu are alternativă, fiind univocă, ea e şi conţinut şi conţinător. Cum procedează RVG? Porneşte întotdeauna de la *marea* lui *întâlnire cu Marea,* înzestrat cu darul treimic al cunoaşterii, cu rezolvări prozodice personale, încît, dinamica dramatică a apei capătă dimensiuni umane şi cosmice, în tot largul unei eliberări de un prea plin copleşitor. Partitura valurilor e una a vămilor şi a ispăşirilor. Felul în care compune, din alcătuiri fragile, picătură cu picătură, silabă cu silabă, prin înţelesuri criptice, RVG recompune, cu îndemînare argonautică, un recviem poetic, în ritmul fluid al figurării acvatice, o imagine poetică a ocurenţei apei, ca neîncetare şi neîntrerupere a limbajului ascuns, tăcut, însoţitor al poetului, evitînd naufragii sau subterfugii,

Cîntecul înalt al mării nu e unul al sirenelor, ci, mai degrabă o vibrare de harfă eoliană. Nici zglobiul rîu, nici şoapta izvorului, marea e o entitate vie, un chip oratoric al suferinţei. Poetul e şi el un navigator, închide Ochiul Ciclopului şi aude vuietul neconsolat al însumării acvatice. Poema mării ia formă de plural, *acvatii* sau *oceanoide*, fiind o însumare de oratoriu magistral. Din naufragii mitice, din reminiscenţe erudite, RVG compune, în registrul epic şi noetic al îndurării, un recviem al preaplinului, al persistenţei, al neîntreuperii şi al solitudinii, cum doar Dumnezeu, Creatorul, nu-şi uită creaţia: *Iehova şi Marea niciodată nu dorm…/ Ea bolnavă de neodihna căutării,/ Iar El, Călătorul prin veacuri/ n-are nevoie de somn. Două mări atunci/ eu întrezăream: una generică/ sau livrescă, noţiunea de Mare,/ şi cea care tocmai mi se zbătea/ zbuciumat la picioare.* Singura vocaţie a mării solitare e aspiraţia, oglindire a cerului, o ridicare la putere a tensionării interioare. Am putea crede că Marea, Magnanimă, ne inhibă, rămînînd tăcuţi, contemplînd-o, numai că pe tărîmul ei, abisal, are înscrisuri şi peroraţii poetice, lexeme noetice, nelinişti şi abisuri, mai largi şi necuprinse răsfrîngeri, în Marea umană interioară: *Identic cu Marea, destinul căţii/ mereu în mişcare/ la fel ca o navă/ …Marea înseamnă mai mult/ ca suma spumoasă de valuri…cum o carte-i mai mult ca suma/ semnelor sale.*

Marea nu are moarte. Asocierile inevitabile, din lexeme omofone, devin repede uimitoare metonimii, versete epice, întrupări poetice, într-o manieră cu totul personală. După ce ai admirat Fresca poetului RVG, uiţi repede de întîia pagină albă , de unde ai plecat, devii tu însuţi, corăbier solitar, călător, argonaut, plutitor, vagant, căutător, pe marea interioară a sufletului tău. Te laşi furat, fascinat de necuprinderea şi de profunzimea insondabilă, abisală, de a nu rămîne la suprafaţa înşelătoare a unei impresii fugitive. Marea îţi ia faţa prin frumuseţea ei cuceritoare, vehementă şi violentă, ispititoare: *te vânează şi te pândeşte, te urmăreşte şi prigoneşte.*

Iniţierea, în taina căutării, e o artă poetică a îndemînării, de a folosi toate indiciile ascunse, toate semnele şi semnalele, pentru a nu rătăci, fără repere, şi a te pierde în detalii inutile. Nu bănuiam că ar mai fi posibilă o altă abordare a unei întinderi de ape, o încercare de a da expresie a ceea ce ni se arată, fie ca asociere a prea plinului, fie ca răsfrîngere a cerului. Marea eminesciană e o însumare de ape ale cuminţirii, ale liniştirii, o metonimie a oceanului de ape, după furtuna vieţii şi după întoarcerea la matca vie a amintirii. De la ***Vox Maris***, la ***Mare Incognitum***, poetul Remus Valeriu Giorgioni compune şi recompune, din alcătuiri transparente, o mare interioară, cu o îndemînare de înaltă pricepere şi înzestrat cu un acut simţ al sondării, încît poetica sa e una a decantării, a discernerii: *Pe uscat, Poetul fusese acar…/ iar pe ţărmul înalt ajunsese/ paznic de far.*

Surprins, între două tărîmuri, marin şi celest, cuprins de o nelinişte interioară, gravă, ochiul său interior scrutează pînă în cele mai tainice adîncimi, sub privirea severă a Creatorului: *O Carte deschisă e Marea/ iar Vântul/ o frunzăreşte gemând/ Ea răspândeşte în jur para-doxe, sintagme/ locuţiuni solilocvii lichide/ Un permanent şi secret dialog/ cu divinitatea/ cultivă Marea-ntre spaţii/ şi constelaţii prin lirismul ei radical, sfidarea retorică. La rândul lui Marinarul e-un lector/ căruia Marea îi desfăşoară în faţă/ propria viaţ:destin/ mereu tulburat, în mişcare/ ca apa Mării sau ca arca pe mare: Lectura lumii e Marea!* Interogativ, imaginativ, se întreabă poetul contemplativ, de nu cumva, apele din cer s-au revărsat, pe uscat, şi au rămas acolo, ca o lacrimă a lui Dumnezeu, ca o părere de rău, spre lămurirea apelor, cîndva în dezordine şi în şuvoi; restaurate, acum, prin retorica poetică a nesfîrşirii, a necuprinderii, cu atît mai restrînsă şi mai limitată, faţă de curgerea apei, în despletire, faţă de izvorul apei cristaline. Acesta e şi rostul restaurării poetice, din acumulări şi derivări lexicale, pînă devin retorte şi arcane verbale, ritmuri ale încîntării aurorale.

Marea Înfăţişare

Între flux şi reflux, între neodihnă şi neîntrerupere, marea respiră şi aspiră spre eliberare, din strînsoarea plinului şi din strîmtorarea adîncului, întrucît face imposibilă stagnarea, locuirea şi încremenirea. Eliberarea mării, din arcanele limitării, e posibilă doar prin răsfrîngerea luminii, a razelor săgetătoare, ca adeverire şi împlinire, metaforă a mîntuirii, oglindire a lăuntricului, fără ascunzişuri. În doi timpi şi trei mişcări, marea ni se arată, mai vie ca niciodată, marea e propria ei lacrimă, neplînsă, conţinut şi conţinător, ochi interior, *cuibar rotit de ape*, eminescian, deopotrivă, nostalgie a clipei dintîi, început, fără de început, clipire şi tresărire, auroră a trezirii, uimire şi nelinişte, frescă princiară, poetică şi noetică a ceea ce e mai expresiv, o izvodire din izvorul nesecat al vieţii. Aceasta e calea poetică a transfigurării, prin ritmul interior al neliniştirii, de a ni se arăta în toată splendoarea unui chip întruchipat, ca arhetip al genezei neîntrerupte: *Nici o clipită măcar/ Marea mişcarea nu-şi curmă/ din zorii zilei luminii şi până/ în cea de pe urmă!*

Poetul temerar, Remus Valeriu Giorgioni, ne oferă imaginea unei explorări temeinice asupra acvaticului, eliminînd orice clişeu poetic, desprins de catargul lui Ulise, deprins doar cu ecoul şi freamătul eternei uimiri, de a avea privilegiul unei călătorii solitare, înzestrat cu îndemînarea unui argonaut de a fi bine orientat, armat cu toate trimiterile spre un zenit, pornind de la cunoscut spre necunoscut. Fiecare poem, din recenta sa frescă a mării, e un chip inedit al mării, o o metonimie a nestatorniciei umane, în faţa eternei mări, mirări şi măriri eminesciene, cu alunecări şi trepidări; un şuvoi maldororian, întruchipare cantemiriană a figurării neascunse, prin fiecare fragment ademenitor, sclipitor, pe firmamentul fervent al încîntării. Tocmai acum citesc pe internet că s-a descoperit, în Marea Neagră, cea mai veche epavă, intactă, din istoria omenirii.

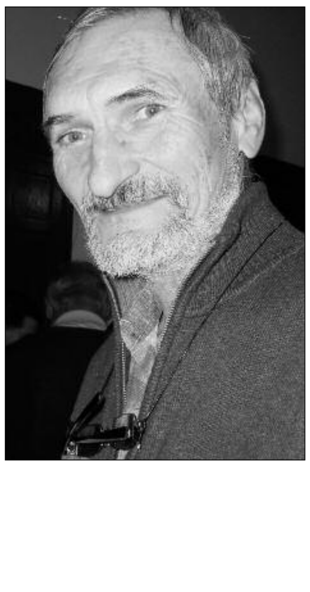
Marea agonică, Marea gnomică

Mai mult decît prosopopee, auspiciile mării au de înfruntat omofonii şi erudite trimiteri. Adjectivul *mare* e în ocurenţă cu substantivul *mare*; *marea* consună cu *măreţie*, însumare şi însemnare, prosopografie a Numelui, *glomerul iniţial*, încă de la începutul, fără de început: *Numele Mare e chiar Începutul/ vorbirii/zidirii. Cel care/ a creat Marea/ a modelat şi uscatul! (numit Preaînaltul)/ Semnătura Lui sau pecetea/ e litera I/ gravată-n inelul din stelele-nalte/ Alături de H-W-H, celelalte.// Marea cu înjghebările ei siderale/ călătoreşte prin spaţii/ se recompune la loc, pe măsură/ ce se destramă.* În fiecare clipă, ordinea interioară a mării îşi răsfrînge chipul, multiplicat, restaurat, prin ritmul unitar, poetic, magnific, versificat.

Marea are ceva matern, ocrotitor. Numai în franceză, omofonia mère/mer ne sugerează semantica unei înduioşări, glossa unei eterne chemări, cum, doar Joyce a înţeles, privind înapoi urma pierdută a paşilor săi pe nisip. În dinamica formelor, la suprafaţă, în neîncetată mişcare, intuim, în profunzime, o pondere, în eternă centrare, osie nevăzută, în corespundere, cu glindirea cerească, a crugului cosmic, a ordinii şi a ritmului. În peisajul apei marine, nu există succesiune, nu există timp, ci, doar eternă mişcare, val după val, eminescian, fără să se înece la mal: *Vântul/ marea pe curat o transcrie/ pe file albastre şi tulburate/ făcând din ea/ un poem-poezie.* E suficientă o mică dună de nisip, şi, de îndată, forma, crescută din nimic, s-a topit, cum nu ar fi fost. Numai poemul rămîne, numai poeticul persistă, numai sunetul clopotului scufundat, surd şi nemîngîiat. Nu putem adăuga nimic care să tulbure armonia şi rezonanţa unei partituri: *Marea e o fiinţă uriaşă într-o piele universală,* cum într-un distih al poetului Paul Éluard: *L'eau, telle une peau/ Qui nul ne peut blesser.*

Fericit e poporul cu ieşire la mare, inspirat e poetul, RVG, şi cu bună îndrăznire de a se aventura, în largul unei descinderi solitare, cu îndemînări de explorator al unei mări poetice, interioare, şi cu iscusiri de glosator temerar a ceea ce de necuprins şi neîntrerupt recviem solitar.

Lucian Gruia

Mihai Epure – *Neamuri fără zestre*

(Ed. *Cartega*, Bucureşti, 2008)

Mircea Eliade afirma că fiecare om este un Odiseu care are Itacha lui. Cu alte cuvinte fiecare are o zonă centrală a sufletului în care aglutinează locuri şi persoane dragi: localitatea şi casa natală, părinţii, familia, pasiunile, idealurile.

Mihai Epure scrie despre toate acestea în trilogia romanescă: *Neamuri fără zestre* (2008), *Samuraiul de pe Argeş* (2009) şi *Demisia din viaţă* (2010).

Autorul diplomat (a îndeplinit multă vreme funcţia de ataşat cultural şi de presă în Japonia începând cu anul 1980) dedică primul volum al trilogiei satului natal, Gliganul de Jos (comuna Rociu, judeţul Argeş) şi neamurilor începând cu secolul XIX.

Satul e pomenit de narator începând cu anul 1750, trecându-se în revistă marile întâmplări la care au participat locuitorii săi: trecerea lui Tudor Vladimirescu cu pandurii, împroprietărirea lui Cuza cu neajunsurile ei (1865), războiul pentru independenţă (1877), răscoala din 1907, războiul din 1913, primul război mondial, unirea, împrorietărirea din 1920, al doilea război mondial, instaurarea socialismului.

Mihai Epure cercetează cu sârg arborele genealogic al familiei. Printre cele mai vechi familii din Gliganul de Jos, se numărau pe la mijlocul secolului al XIX-lea: Fulgeranii, Epuranii, Cristeştii, Neguţii, Stoenarii, Brătuleştii, Voiculanii, Delenii, Ghesanii, Gecăranii etc.

În aprilie 1908 se naşte, din părinţii Theodora şi Stancu R. Cârstescu, în Gliganul de Sus, Neculae, unul dintre cei 8 copii ai familiei (4 baieţi şi 4 fete). A fost poreclit Budan. Neculae (Budan) se stabileşte în Gliganul de Jos şi o ia de soţie pe Ioana-Călina Neguţ zisă Budănoaia. Aceştia vor deveni bunicii autorului. Budănoii au avut 16 copii din care au supravieţuit 9, 3 băieţi şi 6 fete: Dumitra (Domnica), Ioana, Floarea (Reaua), Aurica-Ioana (Ghiroiu), Elena, Filofteia (Fia), Marin (Gaver), Radu (Găvănel), Piu-Leonida. Fiecăruia dintre aceştia li se povesteşte pe scurt viaţa, nu sec ci cu unele întâmplări interesante. De pildă Budan se îndrăgosteşte de Stana căsătorită cu Mihai (Miai al Stoichii), om cu stare bună. Se ambiţionează să-şi ţină iubita ca pe o regină şi îşi vinde tot pământul, caii, căruţa. Budănoaia îi surprinde pe amanţi asupra faptului şi o dă în judecată pe Stana care minte că nu s-a întâmplat nimic. După 6 săptămâni ibovnica moare. Budan lefter, intră paznic pe moşia Amzăreştilor. La bătrâneţe, după încheierea colectivizării agriculturii, Budan culege boabele şi ştiuleţii rămaşi după recoltarea porumbului la CAP. Este prins, pasibil de închisoare, dar fiind bătrân scapă după o săpuneală bună, „revoluţionară" la Căminul cultural. A murit la 84 de ani.

Soţia sa Budănoaia (Mama Noaia, Călina, Ioana) avea darul vindecărilor. Poseda un flux bioenergetic binefăcător şi tămăduia multe dureri de cap, deochiuri etc. Se pricepea să reaşeze oasele la luxaţii. Avea şi darul premoniţiei. Nu refuza pe nimeni şi nu primea recompense. „Oamenii îşi puneau sufletul pe masă, înaintea ei. Veneau ca la duhovnic să le vindece nu doar durerile fizice, ci şi pe cele sufleteşti." – precizează autorul.

Deşi era credincoasă, dădea în bobi. Ajuta cu mâncare puradeii ţiganilor cu corturile care se aşezau în apropiere. Ca răsplată, aceştia nu o furau (cu o singură excepţie, iertată de mama Noaia).

Fata Budăneştilor, Floarea se mărită cu Marin al lui Turcu şi vor avea 4 copii: Safta (Maria, Marioara), Mihnea (autorul), Ionică şi Gheorghiţă (care moare la scurt timp după botez).

Mihai Epure ne povesteşte multe amănunte din viaţa familiei sale. Începe cu străbunicii din partea tatălui: Voica şi Enache Eparu (Epuran). Aceştia au avut trei copii: Dumitru (Miţoi), Bădiţa şi Gheorghe (Turcu). Gheorge s-a căsătorit cu Stanca şi au avut trei băieţi: Voicu, Marin (tatăl autorului) şi Ducu.

Marin a avut o viaţă interesantă. Încorporat în 1943 cade prizonier la Stalingrad, la 26.04.1944 şi e dus în Siberia – la tăiat copaci şi stivuit. Munca era foarte grea şi hrana puţină şi proastă. Este eliberat la 14.10.1945 şi se întoarce acasă.

Având vederi de stânga e propus să urmeze o şcoală de instructori şi propagandişti PCR, dar nefiind de acord cu forţarea oamenilor să se înscrie în CAP va fi pregătit 6 luni şi numit preşedintele Uniunii raionale a cooperativelor de consum (URCC).

Invidioşii din sat, propagandistul Duritu, căpitanul Gulie şi Ciotu lui Stancu (contabilul de la caşerie), îi înscenează o delapidare - lipsă din gestiunea micii unităţi de colectare a laptelui şi producere a brânzei din Gliganul de Jos – şi ca urmare este arestat preventiv 10 luni (la Piteşti) până când este eliberat în urma unui memoriu adresat Anei Pauker. Toate acţiunile pentru eliberarea soţului au fost întreprinse de soţia sa Floarea care a luptat bărbăteşte, ca Victoria Lipan, pentru afirmarea dreptăţii. Până la urmă iese la lumină tărăşenia, reclamanţii recunoscându-şi vina. Marin e reabilitat şi numit director la Agevacoop. După reorganizarea administrativ-teritorială Marin e numit primarul comunei Rociu (jud. Argeş). A făcut lucruri foarte importante: a rezolvat problema alimentării cu apă a comunei (foraje la mare adâncime şi conducte, canalizare), introducerea iluminatului electric, a asfaltat şoseaua proincipală Piteşti – Bucureşti (prin Suseni, Şerbăneşti, Gliganul de Sus, Gliganul de Jos, Bârlogu, negraşi, Mozăceni, Şelaru, Cartojani). A asfaltat şoseaua Oarja – Rociu. A pietruit drumul Rociu – Şerbăneşti. Cu toată vrednicia dovedită este retrogradat viceprimar, întrucât primarul trebuia să fie un activist PCR.

Lui Marin i se mai înscenează o mizerie, probabil din partea noului primar, în timpul unei campanii de seceriş la CAP. Marin, care tocmai se întorcea de la o convocare la judeţ, trece pe acasă să mănânce şi să se schimbe şi „tocmai" atunci soseşte la el acasă primul-secretar al judeţului, Teleagă. şi-l muştruluieşte.

Copii lui Marin şi ai Floarei au fost mai şcoliţi decât cei ai celorlalte „neamuri fără zestre": Safta (Maria, Marioara) a devenit învăţătoare, Mihnea diplomat (a urmat Dreptul la Bucureşti, specialitatea în domeniul internaţional), Ionică, şcoală profesională. În familia lui Ionică se petrece o tragedie. Mădălina, fata lui Ionică şi a Ioanei (Nela), extrem de sensibilă, se sinucide la 18 ani, cu o lună înainte de terminarea liceului. Rămâne mezinul Sorin care devine mecanic auto dar nu prea îşi vizitează tatăl retras la Goleşti.

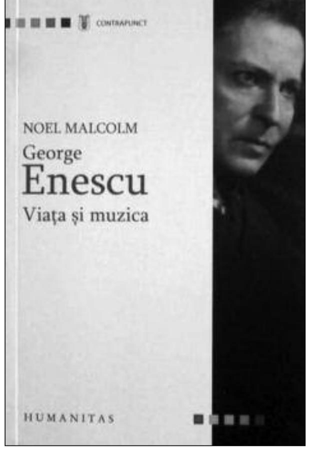
La scurt timp după moartea Mădălinei se sting din viaţă şi Budăneşti.

Astfel se încheie cartea lui Mihai Epure – *Neamuri fără zestre*. Textul nu este pur biografic, memorialistic, nici un jurnal ci un roman bazat pe fapte reale. Biografiile personajelor sunt construite rotund ca nişte gheme, de la naştere la urcarea la cer, în cele mai multe cazuri. Este o carte despre lumea satului din secolele XIX şi XX. Prin întâmplările relatate Mihai Epure construieşte o frescă a lumii satului din acesă perioadă menţionată. Copii săraci şi harnici erau trimişi slugi la familiile avute pentru casă şi masă şi poate câţiva gologani. Apopi a venit tăvălugul socialist care prin industrializare forţată a mutat multi tineri de la ţară la oraş să muncească în fabrici, uzine, şantiere. S-au scris multe despre aceste schimbări în lumea satului. De la Marin Sorescu la Marin Preda. Mihai Epure nu are modele. Cartea sa este un document istoric despre viaţa ţăranului român în secolele XIX – XX. Se citeşte cu interes, fiecare cititor va descoperi ceva din propriu-i destin între atâtea trăiri ale mulţimii de personaje.

Astăzi satul tradiţional a devenit evanescent. Ultima lovitură o constituie exilul tinerilor în străinătate în căutarea unui loc de muncă. Dar amintirea acestuia persistă în cărţi, precum *Neamuri fără zestre* de Mihai Epure.

Cartea zilelor noastre

Istoricu`, despre muzician. Magna cum laude!

M-aş căi de n-aş grăi de tomul acesta. Pe care-l citii cu nesaţ, impresionat. Cu treaz interes pân` la ultimu` rând. Căci un inglez bine doxat, din ziua de azi, găsi cu cale să scrie neaşteptat despre un român trăind altădat` şi în veci. Altfel spus, cu deferenţă numindu-i, Noel şi George. Unul, istoric şi publicist renumit. Altu`, muzicianu` ştiut, răsştiut, valoros. Malcolm şi Enescu. Primul, umblând îndelung prin arhive. Şi stând de vorbă cu mulţi. Ca să-l cunoască amănunţit pe al doilea. A cărui trudă de preţ o dă la iveală fără cusur...

Fireşte, Enescu nu mi-e străin. Şi rapsodiile sale comori la suflet îmi sunt neclintit. Da` cartea* lu` Noel chiar m-a-nnebunit. Are informaţie cât n-am bănuit. Enciclopedie, nu alta. O evaluează cum nici n-am gândit. Deplin, riguros şi minuţios. Iscusit duium, real fascinant. Mintea-i merge brici. Cugetă cu rost şi cuceritor. Nu despre vestigii, în cazu` de faţă. Ci despre un om şi muzica sa. Nu din Albion, ci de pe la noi. Semn că-l venerează. Îl invidiez bucuros că mănâncă Enescu pe pâine. Idei aşternând elegant. Savant, ales şi pe înţeles. Egal uimitor şi convingător. Străin nefiindu-i orice a creat, a interpretat sau a dirijat maestrul, în ani, cu atâta geniu. Şi n-a fost puţin, întru slava lui...

Opu` merită lectura şi nu am cuvinte să-l prezint pe larg. Să-l elogiez şi să-l recomand. Aşa că, dear mister Malcolm, thanks a lot vă zic de pe plai valah. Vă salut cu stimă şi prietenie, d-al nostru că sunteţi, la fel ca Jurjac. Eroul din tomu` ce vă aparţine. Prefaţat cu ştaif, nici că se poate mai nimerit, de Yehudi Menuhin. Vă şi ne onorează imens. Many thanks again!

*Noel Malcolm, *George Enescu. Viaţa şi muzica*, Ed. Humanitas, 2011

Un destin

Veneţia Serenisima, cinquecento. Cu lagune şi intemperii. Strălucire şi mizerie. Palate şi sărăcie. Desfrâu, bigotism. Înapoiere, fanatism. Epidemie de ciumă şi stive de morţi. Suferinţă şi durere. Cârciumi promiscue şi prostituate. Sodomiţi şi inchiziţie. Prelaţi odioşi, codoaşe parşive. Ură şi şantaj, minciuni păcătoase. Invidie, trădare, vendete ticăloase. Pictură şi fast. Petreceri, execuţii. Oameni şi fapte, moravuri, năravuri...

Printre toate astea, o femeie. Frumoasă fără seamăn. Citită, instruită. Curtezană şi poetă. Căutată, adulată, bogată şi onorată. Da` şi mult invidiată. Pân` la urmă, acuzată. Făr-a fi-n ştreang atârnată...

Viaţa ei nu tocmai lungă este, în epoca noastră subiect de roman. De la extaz, la agonie fiind zugrăvită de Rosa Ventrella. Italiancă din Bari, de fel. Cremoneză, actualmente. Care scrise binevenit despre veneţianca de altădată. Povestind inspirat cum a trăit şi-a iubit aceasta. Ce a făptuit şi a pătimit. Înfăţişând convingător timpul acela. Vieţuitorii lui. Luminile şi umbrele unei Renaşteri Târzii...

Cartea* s-a-ntrupat din istorie şi fantezie. Din măiestria condeiului şi dorinţa unei femei contemporane de-a supune eternităţii pe o alta trecutului aparţinând. De a dărâma vechi prejudecăţi şi a sugera că şi azi de condamnat sunt atâtea. Rosa are graţie, imaginaţie, stil. Unul alert, pictural. Neobositor şi atrăgător. Arătând că putem a ne-ntoarce în timp nu doar prin tratate docte şi savante. Ci şi prin naraţiuni la-ndemâna oricui. Precum aceasta închinată Veronicăi Franco. O figură de neuitat, de odinioară. Ce îşi află locul, iată, într-un op venit pe lume în deceniul nostru. Nimerit şi izbutit, util foarte de citit. Ventrella valorificând dibace acumulările universitare, prin literatură de calitate. Altfel spus, ştiinţă şi talent epic. Amestec echilibrat, consistent, la fix dozat. Cu pricepere lucrat, cu rigoare depănat. Cu parfum înmiresmat şi culoare-nnobilat. Întrutotu-ntemeiat să-i fac în ziar rezumat. Zic eu, unu` meritat. De Veneţia nepieritoare, chiar mai apăsat...

*Rosa Ventrella, *Onorabila veneţiană*, Ed.ALLFA, 2014

ADRIAN SIMEANU

litere

Teo Cabel

Omul dintre două lumi

***Omul dintre două lumi* este și un roman al întemeierii familiei, al afirmațiilor că omul rupt de natură sub hipnoza dezumanizatoare a tehnologiei se poate regăsi până în fibrele sale cele mai ascunse și mai puternice unde nu se așteaptă. Dragostea celor doi, sarcina ei, motiv de întrebări, nedumeriri și răspunsuri dincolo de firea lucrurilor, materializate în salvarea miraculoasă a pruncului, hotărârea curajoasă, dar nebunească, de a naște copilul în Dunăre, deși vremea era rece, condițiile neprielnice pentru un om obișnuit, duc acțiunea în apogeul fantasticului la reîntoarcerea în lume a lui Călin.**

cronici

Trăitorii plaiurilor dunărene dintr-o anumită zonă riverană a fluviului, gârlicenii, după numele localității (Gârliciu), par izolați într-o buclă temporală ducându-și zilele după tipare ancestrale și feriți de mâna discreționară a politicului, a orânduirii vremurilor. Legendă, mit și realitate sunt amestecate într-un aliaj inedit. Lumea nu este lumea care se vede, sensurile sunt mai adânci decât experiența cotidiană și banală care riscă să degenereze în sminteli și depresii.

Este mereu aceeași taină: manifestarea a ceva care este „altfel“, a unei realități care nu aparține lumii noastre, în lucruri care fac parte integrantă din lumea noastră „naturală“, „profană“ (M. Eliade - ***Sacrul și Profanul***). Axa sacru/ profan nu este doar o construcție cu tentă esoterică în volumul **Omul dintre două lumi** (Editura ExPonto) al scriitoarei Diana Dobrița Bîlea, ci are ramificații/ nervuri prin care toți actanții sunt conectați la pulsul timpului. Generațiile sunt ca nodurile de la mătănii, se succed în virtutea unei matrici energetice, mai presus de logică.

Cartea prozatoarei constănțene începe cu un *abc* real. Despre lucruri trebuie să vorbești, numindu-le pe ele și proprietățile lor. Două prietene bune vin într-un sat de pe malul Dunării la sfârșit de săptămână: Luana și Ileana. De aici *abc*-ul începe să alunece în fabulos în ireal.

Vremea secetoasă îi determină pe săteni să purceadă la ritualul Caloianului. Obicei vechi consumat prin participarea unui număr mare de oameni ai locului, ca semn de implicare ființială. *„Manifestând sacrul, un obiect oarecare devine altceva, fără a înceta însă să fie el însuși, deoarece continuă să facă parte din mediul său cosmic.(...) pentru cei care au o experiență religioasă, întreaga Natură se poate înfățișa ca sacralitate cosmică. Cosmosul, în totalitatea sa, poate deveni o hierofanie*” (M.Eliade- ***Sacrul și profanul***)

Ileana asistă cu suspiciune la ritual, pregătirea sa (studentă la medicină) nu acceptă ușor acest fapt. Spune chiar că nu se va îndeplini mersul corect al lucrurilor pentru că a pus ea mâna, necredincioasa, deci nu va ploua, la care prietena Luana ripostează printr-o prinsoare: „Să vedem dacă neîncrederea unui om poate învinge încrederea tuturor.” Încrederea tuturor, acesta este deci elementul care îi leagă pe cei prezenți.

Apariția chipeșului Călin îi provoacă Ilenei indignări aparente, de fapt ea este atrasă de felul de a fi al acestuia. Așa începe povestea de dragoste a celor doi. O poveste care poate fi inventariată alături de marile povești de iubire ale lumii. Apropierea celor doi, încrederea pe care o prind unul în celălalt, constiința că el este altceva decât un simplu om, confirmarea că ea este din același aluat și că nimic în lume nu este întâmplător creează un suspans pe care doar în poveștile întemeietoare ale lumii le găsim. Urmând cumva pașii basmului românesc, în ceea ce priveste inițierea unor personaje în tainele lumii, Ileana, ea însăși nume de Cosânzeană, este pusă în fața multor *probe*, cărora la început, nu crede că le poate face față, nu înțelege ce este cu ea acolo. Studenta de la medicină este prinsă într-o lume de sensuri bulversante, ceea ce știa este de fapt o mică parte din întregul care nu va fi cunoscut multor semeni din cauza felului lor de a privi viața sau pe ceilalți. Fondul său sufletesc poate încorpora rațiunea fără să intre în contradicție cu ceea ce se întâmplă. Omul aici, nu se află întâmplător acolo unde este, nu alimentează ideea predestinării, ci împlinirea menirii. O menire pe care ești chemat să ți-o asumi; Călin este omul dintre cele două lumi. Omul care trece dintr-o lume într-alta pentru a echilibra și a regla tensiuni. Omul fluviului, prietenul Somniei (peștoaica cea mare lungă de câțiva metri), cel care poate forța limita dintre viață și moarte salvându-l pe Nicu. Nicu este ales la nivel macro, să zicem, în locul bătrânului, Moș Postole, cel care de mult aștepta să se ducă lângă soția lui. Echilibrul funcționează dacă există un intermediar care poate să susțină acest lucru (Călin), podarul, cel care trece lumea de pe un mal pe altul, la propriu și la figurat.

Noaptea de Sânziene, alt pas din scenariul devenirii Ilenei. În loc să fie una a dragostei, este una a despărțirii temporare, declanșarea probei de foc, plecarea lui Călin cu șarpele monstruos pentru binele oamenilor, al gârlicenilor. Ileana rămâne cu dragostea aprinsă, dureroasă, dar în timp sentiment ziditor și ocrotitor.

După plecarea omului iubit, rămâne să cutreiere locul doar-doar îi va da de urmă. Parcă ar fi de acolo. Sătenii o consideră de-a lor. Doarme la locul podarului, păzită de câinele acestuia, primește vizita haitei de șacali, îl slavează pe Ifrim de la înec, înfruntând-o pe Somnia cu prețul vieții. Botezarea fetiței Ilenuța este primul pas pe care trebuie să-l facă forțată de împrejurări. Ileana are multă dragoste de dăruit. Dorul de Călin o mistuie. Sunt lucruri pentru care rațiunea nu este unitate de măsură dominantă, ci doar secvențială. În lumea ca întreg, cu mistere, legende, clopote care bat din pamânt, ascunse, prevestind bune sau rele, iubirea este unitatea de măsură. O iubire dăruitoare.

Vara trece și fata trebuie să-și continue studiile. Are loc un episod enigmatic. Doi săteni merg la vrăjitoare. Bătrâna este bolnavă, dar mai speră într-o minune. Oamenii simpli au inteligența și mândria lor; nu vor să ia autobuzul să vadă lumea că merg la oraș, ci iau cu căruța, ca și cum ar avea treabă la câmp. Aspecte de nuanță care îmbogățesc arealul conotațiilor în text. La vrăjitoare, aceasta îi spune că are o boală grea care ține de medici și le cere să o trimită pe Ileana la ea, că are sa-i spună ceva important. Vrăjitoarea face și ea parte din recuzita universului, căci prin ea se așază și se mișcă unele energii.

Ileana, cea aproape sălbăticită de iubire și de Dunăre, în lumea cotidianului face parte dintr-o familie bine văzută. Tatăl ei, afacerist, rămas văduv de tânăr, a crescut-o singur și este preocupat de viitorul ei. Deja îi alege un „pretendent”, pe Maurice, băiatul unui partener de afaceri. Maurice este omul cu bani, care moștenește afacerile tatălui, dar este și artist, pictează. Este un artist care nu refuză nimic din savarina vieții de boem și a tinereții. Ileana își termină studiile, devine medic și are o relație mai mult din obligație cu Maurice. Acesta este dominat de caracterul fetei, îl dezarmează. Aura lui de fante se disipează în prezența ei. Vrând să braveze, cu impresia că deține frâiele situației, îi propune câteva zile cu rulota pe malul Dunării. Cu acest prilej, sentimentele fetei pentru dunăreanul Călin, adormite, devin năvalnice ca fluviul la care se întoarce cu toate dorurile rupând zăgazurile firii.

Asistând la întâmplările de la fluviu, Maurice este pus într-o dilemă: cine este Ileana? Fata pleacă în compania peștoaicei de-a lungul Dunării, într-un periplu incredibil. După toată monotnia zilelor din oraș, de la spital, personajul feminin principal revine în forță continuându-și inițierea; experiența de la cupola de pe fundul apei unde sunt închise ca într-o închisoare temporară sufletele celor înecați, (pe care nici îngerii nu pot să-i salveze fără intervenția omului) care depind de forța ei sufletească de a face bine. Maurice reacționează orgolios, cade și el în Dunăre fiind salvat de către un tânăr misterios. După această întâmplare își dă seama că între el și Ileana nu poate fi nimic serios, amândoi trăind în lumi diferite ca mentalitate și viețuire.

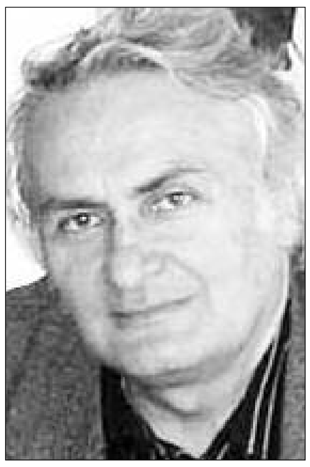
Toată lumea este în așteptarea lui Călin. Mulți întreabă de el.

Legenda șarpelui Glicon este interesant inserată în carte. Legenda șarpelui monstru dobrogean. Șarpele care înghite cristalul magic și se retrage în pustiu șapte ani. Șapte ani de transformări cu finalitate în chipul balaurului. Foarte interesantă această filieră. Omul acceptă să ia locul șarpelui doar spre binele celorlalți. Firea umană nu este supusă de cea animală. Firea umană se răscumpără cumva prin asceză, prin dominarea amenințării șarpelui încă de la *Facere*. Brodarea textului cu podoabele folclorului nu se face de către autoare ostentativ, izbitor, ci cu naturalețe. Alt element fabulos este cerbul, pe care nu îl vede oricine. Acesta are puteri magice, pe acolo pe unde trece se reface vegetația locului și răspândește pentru cei ce-l văd mărgăritare vindecătoare.

„Pentru omul religios, spațiul nu este omogen, ci prezintă rupturi și spărturi; unele porțiuni de spațiu sunt calitativ diferite de celelalte” (M. Eliade - ***Sacrul și profanul***). Întâlnirea celor doi, a lui Călin și a Ilenei, împlinirea dragostei dintre ei, prin totala dăruire, face din Ileana un personaj feminin deosebit. Femeia puternică, prin dragoste și pentru dragoste. **Omul dintre două lumi** este și un roman al întemeierii familiei, al afirmațiilor că omul rupt de natură sub hipnoza dezumanizatoare a tehnologiei se poate regăsi până în fibrele sale cele mai ascunse și mai puternice unde nu se așteaptă. Dragostea celor doi, sarcina ei, motiv de întrebări, nedumeriri și răspunsuri dincolo de firea lucrurilor, materializate în salvarea miraculoasă a pruncului, hotărârea curajoasă, dar nebunească, de a naște copilul în Dunăre, deși vremea era rece, condițiile neprielnice pentru un om obișnuit, duc acțiunea în apogeul fantasticului la reîntoarcerea în lume a lui Călin. Impresionează posibilitatea omului de a trece dintr-o lume în alta, capacitățile sale de a fi un anumit tip de om, atașat de natură, de spiritul ei, flancat de religios în momente cruciale, salvarea fetiței străine prin botez. Este vorba, despre *Omul* care îi dumirește și pe ceilalți prin felul său de a fi în privința celor ce par misterioase, de neînțeles. Aici nu este o axă, de fapt, profan/sacru sau laic/ religios, ci este un cerc: o continuă trecere. Binele alternează cu răul în manifestările oamenilor și în viața lor, generează experiențe, tradiții, obiceiuri, eresuri. Miticul devine istoric, credința devine realitate prin individualitatea personajului. Finalul este îndrăzneț, afirmă că lumea este doar una, dar un paravan nu le dă voie celor care nu mai sunt să se vadă cu cei care au rămas în lume. Trebuie să îndeplinești anumite condiții, pe care Ileana, prin Călin, și le activează, desăvârșindu-le și prin experiența nouă a copilului.

Poveștile pot fi scrise oricând, descrețindu-ne frunțile. Povestea autoarei stă foarte bine lângă alte exponate ale genului, chiar dacă nu are ca personaje vrăjitori, goblini, troli, elfi. Dacă ar fi fost în situația Seherezadei, ar fi făcut față cu brio celor o mie și una de nopți, pricepându-se la povești. Și fără să încălecăm pe o șa, închidem cartea **Omul dintre două lumi** și așteptăm următoarea carte a scriitoarei Diana Dobrița Bîlea.

Adrian Ţion

Iureşul ficţionării

Fără îndoială că între scrierile prozatorului băimărean Teo Moldovan, ample panoramări ale spaţiului socio-cultural-politic nord-ardelenesc, romanul *Destine triste* conţine nucleul tematic cel mai temeinic fondat pe specificităţile toposului autohton dintr-o anumită perioadă istorică, decantat în reverberaţii tragi-comice într-o manieră puternic personalizată. Dacă în alte cărţi registrul auctorial e predominant parodic, băşcălios chiar, exersat în extaz ludic, în *Destine triste* tonul trucat al naratorului omniscient, zglobiu şi gureş, e mai mult ca oricând echilibrat, pliat pe factologia personajelor şi evenimentelor. Fin psiholog, povestitorul empatizează cu trăirile personajelor, urmărind îndeaproape, cu pasiune nedisimulată, aventura lor existenţială. Cu toate acestea, desigur, modul specific de a ironiza, parte integrantă din stilul său, spre deliciul cititorului, nu lipseşte. Istoricitatea severă, prezentă în filele cărţii, îl ocultează. La cele constatate şi în romanul *Rătăciţii,* se adaugă pătrunzătoare observaţii, formulate cu „precizie inginerească". Astfel că, în ansamblu, discursul prozatorului se încadrează pe făgaşul unui realism coroziv, colorat corespunzător pentru funcţia lui plasticizat evocativă, cu salturi necoagulate ca atare spre fantastic şi halucinaţii groteşti.

Bun mânuitor de personaje cuprinse în mulţime, Teo Moldovan creează adevărate tablouri de mişcare în proza sa, picturalitate de un dinamism impresionant, asemenea scenelor de gen din şcoala de pictură olandeză. Conduce pe drumurile naraţiunii o duzină de personaje pitoreşti, implicate în activităţi felurite, protagonişti cu apariţii intermitente, dar ferm conturaţi caracterologic. De altfel, romanul începe cu descrierea Clujului din anii Diktatului, când au loc manifestări ale studenţilor pentru păstrarea Basarabiei, printre ei, elitele intelectuale ale vremii, Iuliu Haţieganu, Goia, Papilian, Emil Haţieganu. Simţind profund ardeleneşte, prozatorul notează scrupulos: „ceea ce pentru un sudist este o banalitate, pentru un ardelean este o tragedie". Şi tragedia Ardealului, dinaite şi de după Diktat, devine fundalul întunecat, dureros şi perfid pe care sunt proiectate destinele personajelor. Tăvălugul istoriei a lăsat urme adânci peste populaţia Ardealului ocupat de hortyşti şi prozatorul nu pregetă să aducă în prim-plan câteva „destine tragice" decupate din vâltoarea vremurilor tulburate de politic.

Cercurile concentrice ale spaţierii narative îşi au punctul de pornire în satul Pomet şi cuprind zonele colinare din jurul lui, Valea Agrişului, Lunca Jiboului, Meseşul, ajungând până la Ocna Dejului, Zalău, Jibou, Gherla, Cluj, Turnu-Severin sau chiar la München şi Chişinău, după cum derularea cinematografică a scenelor o cere. Indiferent în ce mediu evoluează, pe drumul dintre sat şi oraş, în condiţii de normalitate sau în alertă continuă, personajele au traiectul stabilit de rele ursitoare. Concreteţea faptelor înfăţişate, pulsaţiile vivante ale acţiunii puse în evidenţă l-au determinat pe criticul Ion M. Mihai (într-o cronică a romanului din *Nord literar* din iunie – iulie 2007) să configureze: „Naturaleţea diegetică a prozei lui Teo Moldovan, descrierile şi portretele pe care le face, relaţiile pe care le stabileşte între personaje, toate fac ca acţiunea romanului să pară ruptă din realitatea cotidiană."

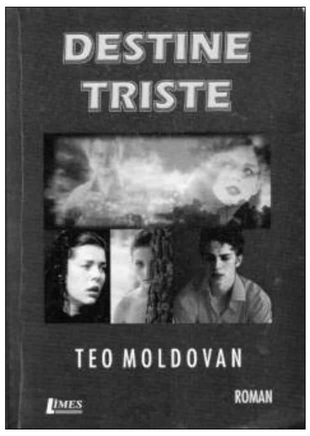
Materia epică e structurată pe mai multe planuri, dense, bogat ilustrate, beneficiind de jucăuşe digresiuni à la Breban, dintre care mai evidente sunt romanul de dragoste şi romanul social-politic. Construcţia clasic-tradiţionalistă a întregului debutează cu o dublă despărţire între iubiţi, declanşând intriga. După o frumoasă idilă trăită în Grădina Botanică din Cluj, Remus şi Frivola se despart. El pleacă la ţară s-o uite. Vian Dale o pierde pe Crucia. Ca tinerii eroi din *Visul...* shakespearean, îndrăgostiţii se caută neîncetat, trăind drame după drame, rătăcind, sperând, disperând. Senzuala Frivola îl joacă pe degete pe Remus Clipa, apoi regretă şi vrea să se întoarcă la el. Experienţele amoroase ale lui Vian îl îndepărtează de iubirea sinceră a Cruciei. Din confesiunile Cruciei, notate din 1938 până în 1940, (cuprinzătoare epistole sentimental-romantice), Octavian Dale află prin ce a trecut iubita lui şi decide să se transforme din dandi asaltat de femei în justiţiar dur, ca eroul lui Icu Crăciun din romanul *Revanşa* care nu pregetă să-i ucidă pe agresorii nevestei lui. Cu ajutorul Dualei Pasti, Vian îi va găsi pe cei trei ticăloşi care au violat-o pe Crucia şi-i va pedepsi exemplar. Pe Şpan îl închide înt-o criptă din cimitir, pe doctorul libidinos Mîţă îl castrează şi-l poziţionează în aşa fel încât să sugereze autoflagelarea, iar pe golanul Runy îl bate bine într-un local. Frivola Vântu îl găseşte pe Vian în loc de Remus şi încurcăturile nu mai contenesc. Frivola vine la Viile-Roze să-l caute pe Remus, apoi o chestionează pe Irinca, virtuala rivală, ce are ea cu Remus. În toiul căutărilor, cei doi se autoportretizează conlusiv. Frivola recunoaşte că este un „prădător", iar Remus „pradă". Crucia repetă în memorie scrisori de la Vian, apoi o cunoaşte pe unguroaica Adelka, îndrăgostită de flăcăul român Valentin. Iredentismul maghiar îşi arată colţii. E pusă pe tapet confruntarea dintre unguri şi români la un bal ţinut în palatul unde baronul Wesselényi din Jibou organiza fastuoase recepţii înainte de 1918.

La nivelul romanului social-politic, prozatorul înşiră o sumedenie de scene excentrice, veridice, impresionante, tragice, dar şi hazlii, în care apar, de pildă, sătencele bârfitoare din curtea bisericii, venite la înmormântare. Comunitatea sătenilor se încheagă din frazări energice, portretizări rapide. Oamenii empatizează cu suferinţele vecinilor, participă la tot ce se întâmplă, dau o mână de ajutor, dar nu se pot împotrivi destinului tragic trăit în anii Diktatului. În caruselul evenimentelor nefericite epidemiile şi decesele se ţin lanţ. Copii bolnavi de difterie, de variolă mor subit, ba şi Bumba, o vacă bolnavă, moare spre disperarea familiei. Atmosfera sumbră se intersectează cu episoade de un comic ieşit din comun, scoase din buzunarele doldora de surprize ale autorului. În mijlocul acestora e aşezat Lima, „farsorul, anticristul", căruia i se mai spunea şi „Popeye marinarul" (licenţă voit satirică a decalajului situării în timp). El o siluieşte pe abulica femeie a lui Onuc, Maria, care, orbită de senzaţiile trăite, nu-l recunoaşte. Vicleanul bărbat îi spune că este din Romita, satul învecinat. Comicul reiese din învăluirea în somnambulism a femeii şi trezirea ei în faţa realităţii când îşi dă seama că seducătorul nu e altul decât ghiduşul Lima, cel întors din Galiţia după mulţi ani de război.

Tăieturi în corpul naraţiunii face prozatorul pentru a schiţa „oraşul de sub Meseş" cu statuia lui Wesselényi din parcul central sau pentru a descrie oraşul devastat de „hienele roşii" – Chişinăul şi spitalul municipal de aici, unde se mutase medicul Clement Todea, protectorul Cruciei, după ce aceasta a fost violată de cele trei brute. Prozatorul nu se fereşte să creeze scene tari, puternice, de o duritate extremă, ba chiar le dă uneori o amplitudine exagerată. Mama, tata şi sora Frivolei muriseră în maşina călcată de tren, Simi, pruncul Geniei, moare. Ea îl invocă îndelung pe Rodhie, bărbatul ei dispărut, lamentându-se întruna: „Unde eşti, Rodhie? De ce nu vii acasă?" Rodhie, rănit grav pe front, ajunge să fie operat şi tratat de Clement în spitalul din Chişinău. Încă în convalescenţă fiind, Rodhie se îndrăgosteşte de Missa Muresa, se iubesc, dar fata moare în braţele lui. Vian are experienţe sexuale cu Duala, Selena, Patricia. Selena îşi taie venele, dar e salvată în cele din urmă. Din seria „ironiilor de duzină" (I. Burnar) desprindem sceneta cu cele patru sicrie transportate pe o platformă pentru patru mineri morţi în mina „Lupoaia". Pentru că ploua, unul dintre transportatori s-a băgat într-un sicriu. Au urcat pe platformă şi alţi călători, au jucat cărţi pe sicriu, până când sicriul s-a deschis şi cel dinăuntru a întrebat „Mai plouă?" Erotomania proliferează încinsă la foc intens în paginile romanului. După scena în care problema concesionării terenurilor e tratată ca degringoladă maximă, Lima îl surprinde pe Faur, primarul, făcând sex cu Maria. O femeie îl atinge pe preot în zona genitală. Maria se plânge că Lima îi făcuse „hara-kiri aparatul genital". Şi în sfârşit, Valentin şi Adelka în faţa mamei acesteia, Aranka, femeia care se opune categoric căsătoriei dintre ei, trăiesc o scenă ilară, scabroasă până la oripilare. Naratorul nu are pudibonderii răsuflate, ca orice prozator ce se respectă, îmbracă dezinvolt haina naturalismului sprea a şoca cititorul doritor de senzaţii tari.

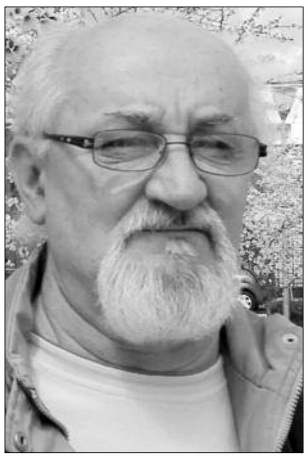
La nivelul romanului social-politic, prozatorul înşiră o sumedenie de scene excentrice, veridice, impresio-nante, tragice, dar şi hazlii, în care apar, de pildă, sătencele bârfitoare din curtea bisericii, venite la înmor-mântare.

Firele acţiunii, destinele eroilor se împletesc în spaţiul populat cu zeci de figuranţi pestriţi, pictaţi în culori vii, pregnante, insolite. Onomastica personajelor nu e mai puţin insolită, acoperind distanţa dintre bizar şi intimizare: Duala, Selena, Genia, Ţipi, Irinca, Rodhie. Teo Moldovan foloseşte un evantai lexical de mare diversitate. Timpul acţiunii se încalecă fantezist cu sintagme din vorbirea recentă, istoria palpită frisonant în paginile romanului. Ca într-un film de acţiune, întâmplările se succed cu repeziciune; pe fiecare pagină câte un eveniment demn de a fi consemnat atrage atenţia. Simţirea prozatorului e animată de un patriotism fierbinte. În paralel cu firul poveştii de iubire sunt derulate evenimentele istorice din Europa acelor ani. Ţinta demersului prozastic nu vizează fantasticul, dar incipituri inocente sunt sesizabile, cum ar fi capitolul 15 cu atacul lupilor sau apariţia unei stafii în timp ce Lima şi Vian erau în căruţă împreună cu alţi doi săteni. Poveştile locuitorilor de prin părţile Sălajului sunt sublimate în mitologie subiectivă.

Comentatorii cărţilor lui Teo Moldovan au subliniat „patosul epic" al autorului, văzând în Pometu „prototipul satului sălăjan" şi în romanul *Destine triste* chiar o „frescă a istoriei spaţiului ardelenesc", apreciind „imaginaţia debordantă", „acurateţea informaţiei" şi „vâltoarea narativă" a scriiturii. S-a avansat chiar sintagma „roman total". George Cuşnarencu în *Cronica Română* din 1 martie 2007 punea în evidenţă „efortul creator" al autorului, „tenacitatea" şi stilul lui. Având alura unui roman fluviu cu un conţinut epic vast şi complex, eşalonat pe mai multe paliere de lectură, nu e de mirare că Dragomir Ignat în *Glasul Maramureşului* din 28 aprilie 2007 se întreba retoric: „Roman politic, social, psihologic, istoric, realist, naturalist sau toate la un loc?" Da, sunt uşor recognoscibile în caretea lui Teo Moldovan toate aceste valenţe narative, dar nici componenta „roman de dragoste" nu poate fi omisă din enumerare, întrucât acoperă pagini de susţinută tensiune dramatică, de lirism şi sentimentalism fin.

Aurel Sibiceanu

Glorioșii ani ai ratării

Întâi Aprilie în viața Cenaclului Liviu Rebreanu

Deschiderea farselor și glumelor o făcea prozatorul Marin Tudor – era născut chiar pe 1 Aprilie! Viața și scrierile sale au fost traversate de un umor sănătos. În povestirile, nuvelele și romanul său (pe care l-a tot „cioplit", Marin a fost un perfecționist neobosit și incurabil), temele grave erau cumpănite de întâmplări funambulești, cu tușe fantastice, fapt pentru care lecturile lui în cenaclu erau așteptate cu mult interes și îi aduceau multă audiență.

La prima vedere, cu chipul de consul roman și, părul albit, Marin făcea impresia unui om sobru, fără predispoziție la umor. Așa l-am perceput în 1978, când criticul literar Sergiu Nicolaescu l-a adus să citească în cenaclul piteștean și l-a prezentat în câteva fraze critice concise. Vocea autorului contrasta cu chipul sever, era o voce domoală, țărănească, cu inflexiuni calde. A citit două proze scurte; una avea ca subiect o poveste de dragoste, o poveste a naratorului cu o studentă „nebună ca păsările", cum spunea poetul Dylan Thomas, presărată cu multă poezie austeră, cu oximoroane ingenioase. Sfârșitul poveștii contrasta – iubita dispare fără să-i dea vreun avertisment bărbatului, ca și când nici n-ar fi fost în existența ei. Încheierea este de-a dreptul comică, chiar fantastică! Pentru a-și bandaja rănile, bărbatul, misterios părăsit, își petrece câteva luni prin bodegi pentru căruțași și mahalagii, bând Secărică, Spumă de drojdie și Triplusec. Ajunge acasă la ore târzii, își developează retina și, culmea din retină îi ies șapte perechi de chiloți roz, udați de lacrimile ochilor suferindului de amor! Conștiincios, marele părăsit prinde chiloții pe sârma de rufe din balconul garsonierei. Tărășenia se repetă câteva luni, până într-o zi când pe sârma de rufe mai apare o pereche de chiloți, mai mare cu trei numere, de culoare turchez (albastru)! Naratorul rămâne cu ochii în bagdadie, aproape că plesnește de curiozitate să afle ai cui sunt budigăii albaștri! Urmează multe zile de pândă, dar obosea, îl încăiera o mocăială scurtă, exact momentul când o femeie misterioasă îi punea perechea de chiloți în cârlig! Cu timpul, curiozitatea naratorului se fleștelește și renunță la pândă. E momentul în care îi dispare și darul de a-și putea developa și retina. Peste o vreme, calvarul reîncepe, dar cu altă temă. Naratorul se întorcea acasă, în blocul cu garsoniere. În holul blocului, din cabina administratorului aude cuvintele acestuia: „Tovarășe locatar, vă aduc la cunoștință că dacă nu veniți să vă înscriu soția în Cartea de imobil, veți fi sancționat conform legii cutare." Naratorul bate câteva cruci și zice: „Domle, da eu nu sunt căsătorit!" „Știi ceva, zice administratorul, te văd om serios, cu părul alb. Nu stai la etajul 3?" „Da, la 3 stau..." „Corect, pe sârma de rufe sunt 8 perechi de chiloți, 7 roz și una albastră, ceva mai mare. Te pomenești că ai adus în casă și amanta!" Naratorul dă în bâlbâială și zice: „Nu se poate așa ceva, eu nu sunt căsătorit..." „Cum nu se poate, domle, sare țâfnos administratorul, chiar de dimineață i-am văzut pe sârmă. La mine nu ține cu chestii d-astea, hai afară, să ne uităm în balcon." Cei doi ies în fața blocului și privesc la etajul 3. Naratorul spune, victorios: „Eh, nu e nici un chilot, dumneata vezi cai verzi pe pereți?" Administratorul își ia ochelarii de pe nas și spune: „Vrei să zici că sunt nebun și chior? Voi face reclamație la Sectorist, așa să știi, uite, voi aduce chiar acum doi martori, să nu te miști de aici." Administratorul intră în bloc și reapare, după 5 minute, cu doi locatari, doi pensionari, bărbat și femeie. „Tovarăși locatari, zice administratorul, ce vedeți pe sârma de rufe de la etajul 3?" Pensionarul spune că vede 8 perechi de chiloți, pensionara spune că vede 3 perechi de izmene kaki! Cenacliștii nu se mai pot abține și izbucnesc în hohote, sala e în delir! Actorul Gigi Ionescu ridică două degete și începe să vorbească despre proză: „Îl anunț respectuos, ca unul care sunt un împătimit cititor de policieruri, că știu ai cui sunt chiloții." Criticul Sergiu Nicolaescu zâmbește hâtru și zice: „ D-le Ionescu, așteptăm cu interes!" „Chiloții albaștri sunt ai vecinei mele, zice actorul, ai doamnei Aurica, o învățătoare pensionară și cu suflet de aur, de garsoniera ei mă desparte un geam armat, uneori mai trec la ea, în balcon, să iau murături, că uneori am dimineți foarte grele... De două ori pe săptămână văd perechea de chiloți albaștri... Fumez și privesc, melancolic, chiloții... Ei îmi aduc aminte de nemaipomenitele mele partide de safari în Africa, alături de Ernest, Ernest Hemingway, străvechiul meu prieten, cu care am împușcat lei, gazele, hipopotami și scroafe mangalița! " Criticul râde cu hohote apoi devine serios și îl întreabă pe actor: „Îi dați vreun sfat debutantului din această seară?" Bâlbâindu-se, după cum avea obiceiul, actorul zice: „Ce sfat să-i dau eu? Fiecare doarme după cum își așterne! Am doar două rugăminți: 1) să meargă la „una mică", cu mine, cu Octav Pârvulescu și Rică Sibiceanu; 2) să-mi dea chiloții albaștri, să-i returnez vecinei mele, Doamnei Aurica, sunt 3 săptămâni de când eu nu i-am mai văzut și fumez fără nicio tragere de inimă, pur și simplu nu mai am nici un orizont și motiv să mai trăiesc!" Cenaclioții erau în delir, nu se puteau opri din râs! Lie Tocălie (așa îl poreclisem, de la titlul unei povestiri umoristice, pe prozatorul Ion Lică Vulpești) îmi șoptește la ureche: „Nea Sibicene, băiatul ăsta (Marin Tudor) are vână de mare prozator, e dat dracului, ne rămâne!"

Papa Octav Pârvulescu, Titus Maxus, Aurel Sibiceanu, Marin Tudor

A doua povestire era despre o înmormântare la țară. În câteva fraze de început, naratorul ne familiarizează cu drama satului în care se petrece acțiune. E vorba despre un sat aflat pe un deal subcarpatic, alcătuit mai mult din ciungi, ologi, orbi, văduve și adolescenți. Bărbații lucraseră și lucrau ca tăietori de lemne, în munții din preajmă. Unii muriseră sub copacii care se prăbușeau, tăiați de drujbe, alții pierduseră fie o mână, fie un picior sau pe amândouă, fie le sărise o țandără în ochi etc. Urmează prezentarea celui îngropat și a văduvei. Răposatul, pe când avea 50 de ani, se întorsese de la pădure fără sex – se rupsese lanțul unei drujbe și îi retezare făloșenia. A mai trăit 20 ani, ani în care a fost de o gelozie feroce, nu se putea obișnuit cu gândul că soția lui, cu 20 de ani mai tinerică, și-ar putea răcori căldurile cu altul, pe ascuns! Au fost 15 ani de infern, atât pentru bietul fost tăietor de lemne, cât și pentru nevasta lui, dar mai ales pentru băiatul lor abia intrat în răspântia adolescenței. Bietul om nu și-a potolit gândurile negre ale geloziei nici cu alcool, nici cu munca în jurul casei – era un om lacom de muncă, gospodăria lui era una model, avea vaci, oi, capre, păsări de curte, iepuri, grâu și porumb, fructe, vin și țuică. Nevasta muncea cât era ziua de mare, ca o vacă înjugată cu boul. Dacă ce scopitul dormea în vomele alcoolului, horcăind, femeia era bântuită de coșmaruri erotice, de care nu o putea scăpa nici preotul, că se spovedea în neștire și cerea sfaturi pentru ușurarea nopților. După o spovedanie, părintele i-ar fi zis: „De, mă, Leonoro (multe personaje feminine ale lui Marin Tudor purtau numele acesta), știu și eu ce să zic? Omul tău, dacă n-ar avea beteșugul ăla, ar fi zdravăn și la trup, și la minte... Te înțeleg, ai nevoie de ceva cald, ți-aș da dezlegare, că nu ar fi mare daraveră cu Al de Sus... Dar, se pune o problemă, află lumea... De ne-am vedea în bordeiul bătului meu, ăla din coastă, n-ar ști nimeni..." „Ptiu, iertare, părinte, mă lăsași cu gura căscată... Dacă află Niculae al meu, cu drujba ne taie pe amândoi, că o are, o ține în magazia unde avem și cazanul de țuică, îi dă cu unsoare și o pornește în fiecare săptămână." O vreme, vara, la sfaturile unei bătrâne vrăjitoare din capul satului, văduva se domolește dimineața tăvălindu-se prin roua cotropită de luceferii primelor raze de soare. O vreme, leacul i-a fost de ajutor, dar a fost iar cotropită de vedenii cu penisuri și flăcări. Într-o dimineață, pe când se răsfăța în luceferii de rouă, pe acolo a trecut un flăcăiandru și tăvălitul ritualic a căpătat altă turnură – femeia a primit ce-i trebuia, flăcăului i s-a vădit raiul muierii neistovite de dragostea trupului. Dragostea din trupul ei s-a mutat în mintea și sufletul ei, flăcăul creștea văzând cu ochii, învăța, pe zi ce trecea, adâncurile cele mai luminoase și întunecate ale muierii aflată în puterea cuvântului, până într-o seară, când, la fântâna cu cumpănă, flăcăul a dat cu ochii de fata pădurarului. Fata era înmugurită bine, când o priveai simțeai cum în fiecare clipă, lumea ei lăuntrică se îmbogățește cu taine și dorințe. Lăsa ochii în pământ și dădea din pleoape cum dă fluturele din aripi. Fata îl privește, o apucă tremuratul și leșină în brațele flăcăului, de-acum bărbat lumit cum trebuie. Are loc o posesiune fizică violentă, fata cade în nesimțire, bărbatul o stropește cu apă, o ridică, îi pune glamnica pe cap și vadra de lemn plină cu apă, după care coboară în sat, împleticindu-se... Ca un făcut, băiatul dispare din sat, mai avea un an până la plecarea în armată, 4 ani nu a știut nimeni, nimic despre el. Leonora s-a dus la preot, la vrăjitoare, la ghicitoare, pe mănăstiri, tot spera că cineva o va ajuta să-i vină amantul acasă, de unde o fi, prin lumea largă. Pierdutul apare, dar în chip de zvon, la pomana de după înmormântare. Părintele citea, la colivă, veșnica pomenire, când, un copil a sosit și a țipat din toți rărunchii: „Vasilică a lu Păduraru și-a tăiat cioaca cu drujba!" Imperturbabil, Părintele Gheorghiță și-a continuat cântarea: „ Întru fericire, veșnica lui pomenire..." Ce se petrecuse, de fapt: Vasilică, după episodul cu fătuca, de teama pădurarului, tatăl fetei, pentru a nu fi împușcat fugise de acasă, muncise pe un șantier, făcuse armata, se liberase și se angajase tăietor de lemne, în pădurile de la Vidraru. Acolo s-a nimerit să fie victima unui accident identic cu al răposatului. După aflarea veștii, toți cei de la parastas au discutat doar despre pădure și drujbe, era care mai de care mai specialist în domeniu. Leonora a albit brusc, s-a ridicat de la masa de sub dudul din curte și a pornit pe câmp, ca o nălucă. Naratorul ne spune că de atunci, nimeni nu a mai văzut-o și că o va căuta câte zile va avea, sigur fiind că pe bătrâna ei piele se află câteva diamante de rouă cu puteri magice. După cenaclu, s-a mers la „Așezământul Cultural Argeșul (așa îi spuneam noi Restaurantului Argeșul!), cu Nenea Sergiu, poetul Nicolae Coman, actorul Gigi Ionescu, prozatorul Ion Lică Vulpești, zis și Lie Tocălie, Nelu Durac, poetul Octav Pârvulescu, Laura Caradima, delicatul poet Gheorghe Matei din Golești și alții. Criticul Sergiu Nicolăescu a băut două pahare cu vin și a plecat, era un om foarte ponderat, mai ales când avea de lucru. Cei rămași am petrecut chiar și după închiderea programului, prilej cu care am descoperit nu numai că Marin Tudor nu era un ins închis în sine, ci că era chiar foarte volubil, că avea un umor teribil, împletea realitatea cu fantasticul și aproape nici nu-i puneai spusele la îndoială. Doar Papa Octav îl privea mirat, cu ochii cât cepele, nu-i venea a crede că din mintea unui om pot ieși fantezii de neînchipuit.

(Urmarea în numărul viitor)

Scriitorul Marin Ifrim a trecut la Domnul...

Și-a dat suflarea în martie, 14, 2019, după o scurtă suferință pe patul unui spital. Pe 1 decembrie, de Ziua României pe care a iubit-o cu asupra de măsură, ar fi împlinit 64 de ani. Născut în Plaiurile Buzăului, de unde au pornit spre Argeș strămoșii mei, Marin Ifrim a scris și publicat 20 de cărți de poezie, publicistică, critică literară, reportaje, monografii, note de călătorie etc. A scris mii de articole despre toate domeniile vieții, cu peniță severă, a denunțat toate netrebniciile acestor aproape 30 de ani de tranziție, și-a trăit ultimii ani în mare mâhnire, văzând cum țara se degradează sub ocârmuire ticăloasă. România a fost marea dragoste a lui Marin, obsesia lui dulce și amară, ziua și noaptea lui, furtuna și zefirul... A fost distins cu nenumărate premii, despre opera lui au scris colegi și critici literari de prestigiu. După ani de corespondență electronică, l-am întâlnit pe Marin la Pitești, în februarie 2015, ne-am strâns mâinile, prindu-ne, am făcut schimb de cărți, ne-am încurajat în privința viitorului țării, apoi ne-am despărțit, a fost o întâlnire ca o boare... Dumnezeu să te țină în lumină, dragul nostru confrate, roagă-te pentru noi și pentru România...

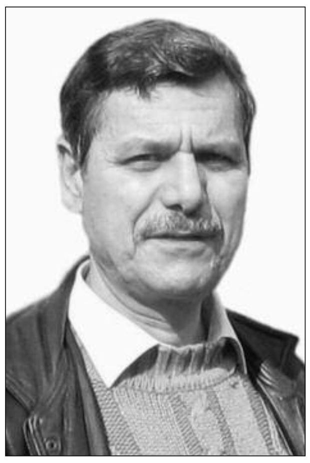
Un poem de Marin Ifrim

„Cimitirul gol"

au rămas aici/ doar iarba melcii/ crucile de piatră/ și câte o tufă/ de liliac// străjuind un teren/ de sport/ într-o margine/ de sat// sub iarbă/ o pătură de rumeguș/ de brad/ încălzește frigul/ din școala de/ vis-a-vis// anii de pe cruci/ încă trec prin clasele/ școlii gimnaziale/ din cimitirul gol...

Tudor Cicu

Sufletul la prima strigare

În relația dintre suflet și destin, tristețile/singurătățile/deziluziile și speranțele ce creează oscilații între pesimismul și optimismul poetei Camelia Ardelean, resimțite în cartea sa de poezie scrisă în „dulcele stil clasic" și intitulată ***Suflete de ceară*** (Editura Armonii Culturale, Adjud, 2016), nu reprezintă altceva decât puntea misterioasă a ființei spre poezie, pentru a afla ascunsele „porți spre suflet". Lumea (după cum ni se destăinuie) ce are ca țintă „țărmul unde să *poată* visa", devine subiect și liman (totodată) al unor experiențe trăite deja, în alt timp și în alt spațiu, de către „un suflet rătăcit într-o gară fantomatică", cu „vagoane (*trecând*) într-un murmur sec".

Poet sau cititor, fiecare dintre noi poartă în sine, în diferite grade, o anumită formă de romantism. Poate și pentru că poetul/poeta nu se poate refugia de temerile sale în brațele dragostei, însă, prin poezie, își poate construi lumea din care să iasă mai puternic(ă). ***Suflete de ceară*** „e prima scenă-ntr-un spectacol cu deziluzii la pachet" a unei poete atinse de „lutul de fantasme" (pesimismul), prins ca o ciupercă de suflet; o carte de poezie care ne pune dinainte confesiunile unei aspirante la vise frumoase „cu aripi de condor", atunci când își dorește să îmbrace haina optimismului: „Aș vrea câteodată să fug din viața mea".

Lumea aceasta, pe alocuri suprarealistă, este o punte misterioasă, un fel de drum „prin stele cu gondola," așa cum poeta ne mărturisește, limanul unde ea își poate vindeca „tristețea" și rănile ce i-au fost lăsate în iubire, cu „plasturi de fantasme": „Un drum către mine încerc să găsesc,/ Smerită de umbra plutind prin cuvinte,/ Dar corbii durerii barbar mă lovesc,/ Am ceață pe gene, nu văd înainte..." (***Drumul spre mine***).

Tonul optimist din poezia ***Sunt omul...*** ne face să credem că apropierile sale de acele porți ale irealității, puse dinaintea minții, fie de văz, fie de închipuire, pot însemna cheile participării sale la acest ceremonial al ridicării unor lespezi de pe suflet: „Sunt omul-nor și de-aș aduce ploaia,/ Aș pune-o scut la poarta din cuvânt,/ M-aș agăța de cer, să-nlătur droaia/ De meteori cu trist deznodământ..." etc. E vorba de lumea ieșită din mâlul memoriei, încet, greoi, pe care o îndură în captivitatea gândurilor, a simțurilor cu care o încearcă în vis Creatorul Suprem, înțelese acum ca trepte și pricini ce îi marchează destinul în poezie. Sau, poate, călătorind prin stele „cu gondola", crede/simte că a moștenit, printr-o minune, miracolul unui hotar dintre lumi... Un fel de „rendez-vous cu pustiul", pentru a descoperi cum „Cămașa-mi albă, limpezită-n visuri,/ Surprinzător, cernită-a devenit".

E ca și cum am privi ore în șir, cu fruntea lipită de geam, precum Cioran, bezna de afară, încercând să descifrăm odgoanele acestei punți, dinspre poet spre poezie, dinspre ființa sa materială spre ființa sa spirituală, prin care Camelia Ardelean știe să-și valorifice cuvântul și să facă din el clopotul ei de ceremonie, la care ne adună dinaintea paginii scrise: „Se furișează iarna stingher în viața mea,/ Cu-alaiul ei de neguri, nervoasă dă din coate,/ Deschide larg fermoarul nămeților din ea,/ Spre pârtia speranței aleile-s blocate" (***Se furișează iarna...***).

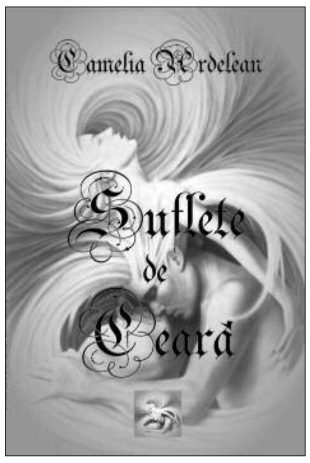
Nu i-am găsit încă acea decriptare cu care să liniștesc cititorul că, „pierdută... prin orizonturi", cândva o vom găsi „cel mai mare visător în viață,/ La carul cu himere", trăgând din greu, din moment ce versifică foarte fluent și sigur. Imaginile ei suprarealiste revin tot mai insistent, inducându-mi mie, ca lector, un ansamblu de închipuiri hebraice și obsesive (sub asediul alaiului de neguri), datorate unor rime căutate – posibile cauze ale „incertitudinilor" de care se „plângea" într-un poem: cordelină/felină; absoarbe/mă-nvoalbe; sictiriți/bandiți; arunc/verdunc; scrum/podrum; conflict/relict; antidot/sacerdot; iubire/prohibire etc.

Suflete de ceară este și o oglindă în care încerci să ghicești fizionomia autorului, iar noi am și făcut (ajunși aici) un salt, o incursiune, nu dincolo/nici dincoace, ci înlăuntrul sufletului său, ce tocmai „ca fantomele de clipe", „mă urmăresc fidele, înaintând tiptil/ Parcă-s figuri de ceară – un cimitir subtil". Mesajele cifrate și recepționate din necunoscut – din cine mai știe ce dimensiune – ne dau senzația supărătoare că am uitat ceva. Te întorci și privești ca dinaintea unui „text în oglindă", pentru lămurirea acelui gând, prizonier într-un labirint tare încâlcit, dar întotdeauna în spatele acestui labirint pâlpâie câte ceva: „Sunt stația rămasă fără tren,/ Sub orologiul vechi, mușcând din noapte,/ Ori un popas de-ntunecate șoapte,/ Un ultim vers într-un anost catren" (***Sunt...***).

Alteori, poezia Cameliei Ardelean e scrisă din durere, suferință, multe (alte) neînțelegeri ale vieții – dar nu conține ură și revoltă (deși o resimțim uneori: „Aud alarma ultimelor ramuri,/ Călcată-s în picioare de natură,/ Răcnesc pătrunsă până la nervură,/ Mă zbat în ale gândurilor hamuri"), ci împăcare, visare, dorință și multă speranță – ca la întâlnirea cu „valea fericirii", încercând alianțe cu soarta, cum îi urzise destinul.

Demersul liric din poemele optimiste ale poetei, atunci când „zăpada-și scrie ultimul poem", e unul de remonetizare a discursului, prin pendularea continuă între uimirile cotidiene și căutările civice, cu scopul de a găsi noi uimiri, „rostogolind cuvinte-n elegii": „De-aș fi salcâm, mi-ar plânge rădăcina,/ Prin stropi de lut, durerea m-ar uita./ Zăpezi târzii ar îneca haína/ Tristețe-n doi sub plapuma de nea" (***De-aș fi salcâm...***).

Ca să concluzionăm: „Mi-aș vinde zdrențuitele fantasme,/ Dac-aș găsi subit cumpărător,/ Naivă sunt și mă hrănesc cu basme -/ Mi-e viața fantezistul narator" (***Visător***). Sau, cum declară în poezia ***Ne-mbracă toamna...***, nu se mulțumește cu „mantia sfrijită" a naturii, unde frunzele, clopotele ploii, copacii, păsările, cerul fumegând, curcubeul etc., sunt elemente picturale în acest tablou ce se vrea trezit la armonia vieții. Ca mai apoi, în poezia ***În suflet, azi, mi-au înflorit castanii*** să reapară și speranța, odată cu anotimpul cald, când „la geamuri vuiește natura". Iar când dăm și de un astfel de mesaj: „Azi nu mai stau pe margine de gânduri,/ Sub felinare moarte de-așteptare", să avem și certitudinea că autoarea acestor versuri va avea multe uimiri în poezie și alte noi trepte de urcat. Cu migală de orfevru își va înscrie, tot mai limpezit, un firesc existențialism al trăirilor, într-o matcă proprie a devenirii prin rostuire.

Cu această imagine și acest crepuscul pe care-l întrezărim în poezia sa viitoare, credem că poeta din Deva ne va arăta drumul curat al poeziei, până la capăt...

Răzvan Ducan

O carte de „amintiri despre viitor"!

Grecul Aristofan a folosit pentru prima dată în antichitate, în comedia „Plutus", expresia „Ubi bene, ibi patria" (Unde e bine, acolo e patria). Patrioții folosesc expresia „răsturnată": „Unde e patria, acolo e bine". **Valeria Bilț** adoptă o poziție intermediară, lăsând cititorului posibilitatea să decidă, punând expresiei (puțin schimbate) din titlu, semnele de întrebare corespunzătoare. Nu e decât o invitație subtilă la o judecată, posibilă doar post-factum, după citirea cărții, „*un roman al emigrării*", după nota explicativă a autoarei, din pagina „de gardă".

Este cartea unor căutări individuale, în condițiile căderii cortinei de fier și a libertății individuale și colective pentru care s-a murit în `89 în România. Filonul epic se desfășoară în Italia (și nu numai) în anii de dinaintea acceptării României în Comunitatea Europeană, când românii nu aveau încă un statut de cetățeni europeni, cu obligații și drepturi similare cu ale cetățenilor comunitari, când era încă un timp al negocierilor, în căutarea unui statut favorabil pentru țara noastră. Unii români au încercat să-și devanseze starea și statutul, „să-și sară umbra", cum spune poetul și să caute o viață mai bună în țările din vestul Europei, în condițiile în care erau încă priviți ca „ausslander" sau ca „meteque". De aici, dramele pentru cei mai mulți căzuți pradă grupărilor infracționale transnaționale care traficau orice, numai bani să iasă. Pentru tinerele femei, exploatarea sexuală era în linia întâi. Totul, pe fondul unei Europe, la rândul ei traficate, printr-un exod dirijat de emigranți către "bătrânul continent", mai ales din nordul Africii, în care musulmanii ocupau un loc aparte, prin agresivitatea lor religioasă și exclusivistă, prin traiul și aspirațiile lor, în contradicție cu spiritul creștin și educația europeană.

Sunt descrise sau puse în dialog mici sau mari drame individuale, pe fondul unei dezagregări a societății europene, văzute din interiorul ei, de însăși naratoarea acestei cărți, căzută și ea parțial pradă acestei "fete Morgane" ademenitoare, a traiului îmbelșugat din țările capitaliste din vest. Totul într-un timp al unei libertăți câștigate „peste noapte", în care nu mulți români știau „cu ce se mănâncă".Există mai multe planuri care se intersectează într-un melanj fericit, dând cursivitate și credibilitate întregului, făcând acaparatoare parcurgerea cărții.

Un plan este cel creat în jurul lui „Don Padre", de la catedrala "San Lorenzo" din Perugia, în fapt „*Părintelui Leonello Birettoni, protectorul creștinilor, în ilegalitate, în numele Domnului...*", căreia autoarea (alături de alte trei persoane dragi) îi și dedică această carte. Spiritul altruist, de bun creștin, gata să ajute dezinteresat, al părintelui italian nu va fi fără urmări, acesta fiind subiectul unor denunțuri calomnioase „*pentru exploatarea imigrației clandestine, escrocherie și camătă*", motiv pentru care „parohul săracilor", cum era denumit în regiune, a și fost mutat în altă parohie, având parte și de supliciul unui proces.

Un plan important (poate cel mai important) este cel creat din perspectiva povestitoarei, Ressa, o intelectuală frumoasă, cultă, rafinată, între două vârste, care, în urma unei deziluzii din familie, a lăsat în România statutul de profesoară, dorind altceva, personaj mult superior tuturor femeilor românce din roman care, acestea din urmă, se considerau privilegiate dacă ajungeau să șîngrijească bătrâni sau să servească în casă familiile înstărite din Italia. În fapt, femeile tinere și cât de cât drăguțe erau, în în mare, traficate pentru industria plăcerilor.

Planuri secundare sunt cele dezvoltate de „*bilețelele primite de la locatarele lui Padre*", în care sunt povestite, de ele însele, dramele lor, dar și aspirațiile acelor românce care au venit în Italia, pentru o viață mai bună, rânduri exploatate scriitoricește de fosta profesoară, care purta în „ranița de soldat", „bastonul de mareșal", adică, aspira să scrie (și a scris) o carte. De altfel, bilețelele nu sunt altceva decât pretexte de a comunica și povesti situații și deznădejdi. În carte mai apar „pești" și intermediari, atunci când este vorba de exploatarea sexuală a tinerelor românce și nu numai, dar și oameni de bine, ajunși, din varii motive să înțeleagă drama tinerelor femei, debusolate, fără bani și informații, ușor de exploatat și traficat, în aceste condiții.

Planul - fond este cel al migrației necontrolate, al islamismului tot mai impertinent și posesiv într-o Europă pe care islamicii o văd a lor, nesupusă legilor statale, ci doar Shariei, care este reflectată în carte de articole redate "ad litteram" din unele gazete românești , dar și de discursurile unor politicieni europeni lucizi, capabili de a vedea încotro se îndreaptă lucrurile.

Valeria Bilț -
UBI BENE?.... UBI PATRIA?...
Ed. *Grinta*, Cluj-Napoca, 2019

Romanul reflectă dramele personale ale unor românce curajoase, dar prea credule, reflectând totodată drama societății contemporane europene în dezagregare, inconștientă și naivă de ea însăși, în condițiile islamizării pe față și fără scrupule a acesteia.

Cartea este bine și atent scrisă, cu un vocabular elevat, de om cult și versat. Inserții de propoziții și expresii italiene, aduc cititorul în cadrul intim al întâmplărilor, dându-i senzația că se află în holograma contextului. Se remarcă spiritul de atent observator, capabil de a vedea și nevăzutele, de a intui, de a simți stări psihologice diferite și, în acest fel, de a crea portrete complexe. Talentul scriitoricesc al autoarei creează tensiuni și imagini ce dau bucurii de cititor, stârnind, totodată, dorințe și imbolduri de a citi mai departe și paginile următoare. Lectura însăși invită la lectură! Este trăire, forță și suflet. Nimic nu e fals, nimic scris „că dă bine". Totul e autentic. Totul e viață, în majoritate ce doare, dar viață.

Mariana Şenilă-Vasiliu

Sub semnul Centenarului

Paradisul pierdut (XVIII)

...până în 1866 Transilvania, chiar și ocupată de habsburgi, era recunoscută ca Principat independent. Cât despre Ungaria, ea nu a stăpânit efectiv Transilvania decât între 1867, când s-a făcut UNIO peste capul majorității românilor, și 1918. Anexarea este act samavolnic, făcut fără acceptul populației, or la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918 provinciile cu adevărat anexate de Ungaria și Rusia au cerut prin reprezentanții lor „Vrem să ne unim cu țara!”

Unirea Principatelor în 1859 și obținerea Independenței Principatelor Române în 1877 au întărit nădejdile românilor ardeleni în îmbunătățirea situației lor cu sprijinul venit din Regat. Chiar dacă ideea refacerii vechiului teritoriu al Daciei prin unirea Transilvaniei cu România a existat în mințile multor intelectuali români de la nord de Carpați, ea nu a prins contur, era cel mult o speranță, un vis. Realitatea concretă le îngăduia cel mult ideea federalizării imperiului austro-ungar din care Transilvania să facă parte ca stat autonom, iar locuitorii săi români să fie recunoscuți ca națiune egală în drepturi cu celelalte. Mai mult în a doua jumătate a secolului al XIX-lea nu puteau spera, dar și acest lucru s-a dovedit imposibil cât timp Ardealul fusese anexat forțat de Ungaria. Cert este un singur lucru, legătura perpetuă dintre România și Transilvania, fiecare reacționând la problemele celeilalte. În timpul războiului de Independență din 1877, românii ardeleni emigrați în Principatele Unite s-au înrolat voluntar luptând alături de frații lor pentru a scoate ceea ce deja ei numeau România de sub suzeranitatea turcească. În același timp, pentru întrajutorarea soldaților români de pe front, în Ardeal s-au format comitete care au strâns bani, haine, alimente, fețe și medicamente. Locuitorii Apusenilor, de exemplu, cu toată sărăcia lucie în care trăiau, au adunat importante sume de bani ca sprijin pentru armata română. Societatea Femeilor Române din Abrud a făcut două donații totalizând aproape o mie de florini, iar câmpănarii, mai puțin înstăriți, la inițiativa lui Mihail Andreica, au trimis și ei Crucii Roșii de la București suma de 179 de florini și „zece creițari”. Câmpănarii au compensat puținătatea donației prin entuziasm. La aflarea veștii victoriei trupelor române la Plevna, Mihail Andreica și Clemente Aiudeanu au organizat o furtunoasă manifestare patriotică. S-au tras chiar salve cu treascurile, vechile tunuri de cireș. Obiceiul trasului cu treascul ori cu „pușcături” cum li se zice, a rămas de atunci un obicei al locului. În noaptea de Înviere, când se sărbătorește triumful lui Iisus asupra morții, la Câmpeni mai acum vreo 125 de ani, după ce preotul a cântat „Veniți de luați lumină”, s-au dezlănțuit pușcăturile ca odinioară. Înfuriat peste poate, ministrul de atunci al Educației și Instrucțiunii Publice, olandezul naturalizat ungur Agoston Trefort le-a intentat învățătorilor și preoților prezenți la manifestare, mai întâi de toate lui Clemente Aiudean, cel mai entuziasmat dintre cei prezenți, proces... Mișcarea memorandistă i-a mobilizat de îndată pe românii ardeleni, dar și pe cei din Regat. Așa se face că în ziua deschiderii procesului, la 7 martie 1893, la Cluj, 2.000 de moți au protestat în favoarea memorandiștilor. Ca de fiecare dată când li se părea că le este amenințată patria de către români, ziarelor unguresți li s-a făcut a nălucă și în loc de 2.000 de moți au văzut înzecit, 20.000 de moți înarmați, gata să pună de vreo răscoală sau revoluție. Avocatul câmpănar și mare patriot Rubin Patiția a pus pe jar autoritățile maghiare în alt mod, el a tipărit la București, portretele lui Horea, Cloșca și Crișan, dar și pe cel al împăratului Traian, pe care le-a răspândit apoi în Ardeal și mai ales în Apuseni. Trebuie ca tabloul înfățișându-i pe capii răscoalei din 1784, găsit în casa curelarului abrudean Ioan Almășan, pentru care a fost arestat și întemnițat la Sopron, făcea parte din lotul de tipărituri răspândite de inimosul avocat. Ars de tribunalul din Cluj cu doi ani și jumătate de închisoare la Vaț, pe motiv de manifestare „antipatriotică” - în 1885 a ținut morțiș să comemoreze centenarul uciderii capilor răscoalei din 1784 -, Rubin Patiția tot nu s-a domolit, continuând să milizeze contra autorităților unguresți. În 1906 a făcut-o și mai lată, însoțit de o delegație de moți a plecat la București să viziteze Expoziția Jubiliară, dar și să ia contact cu politicienii români. Din păcate, inimosul avocat ardelean n-a apucat să prindă eliberarea Transilvaniei și nici manifestările de la 1 Decembrie 1918 când s-a făcut Marea Unire, a închis ochii chiar în vara acelui an.

La un an după vizita lui Rubin Patiția la București, Ion I.C. Brătianu făcea drumul invers, din capitala României în creierii Munților Apuseni de unde a adus, dezmembrată și declarată la vamă drept lemn de foc, biserica din Albac în a cărei strană cântase odinioară Horea. A adus-o și a remontat-o la Florica, moșia Brătienilor. Din păcate, bisericii cunoscute cu numele lui Horea, nu i-a fost scris să rămână în acel loc prea mult timp, au venit la putere comuniștii, au demontat-o și au dus-o la Olănești unde se află și astăzi, iar conacul de la Florica a devenit casă de odihnă pentru căpeteniile comuniste. În „iepoca de aur”, conacul Brătienilor era preferatul Tovarășei, pentru că, zicea ea, „are bibliotecă”. O pârlită de muscă descoperită în timpul unei vizite documentare a Tovarășei la „biblioteca” de la Florica, a scos definitiv conacul din rândul caselor de odihnă preferate. Cu bibliotecă cu tot, cu ce mai rămăsese adică din vechea bibliotecă după ce cărțile fuseseră puse pe foc cu furca. Cine știe prin ce miracol nu i-au dat foc și bisericuței din Albac, poate să o fi protejat numele lui Horea. Dar apropo de biserica lui Horea, Ion I.C. Brătianu a adus numai grinzile, din nu știu ce motive nu și altarul original. În locul lui a fost adus altarul bisericii din Cărpiniș, satul lui Cloșca, iar în locul potirului de împărtășanie a fost adus potirul de lemn de la biserica din Mesteacăn, satul lui Crișan din care s-a dat semnalul răscoalei și din care au băut sângele Domnului răsculații prezenți. A fost astfel refăcută, moral și religios, Treimea răstigniților pe roată de la Alba Iulia. Odată instalați la putere, comuniștii n-au mai cinstit memoria adevăraților eroi ai neamului, dintre care mulți au pierit în închisorile comuniste de sinistră amintire. Cel puțin în „iepocă”, cele mai importante sărbători erau, pe lângă 23 August și Ziua Partidului, aniversările din ianuarie ale Tovarășului și Tovarășei. Data comemorării lor a fost stabilită de rafala de gloanțe trasă la Târgoviște, în decembrie 1989. Pe bunul principiu al fraternității „Eu sunt frate, tu mi-ești frate/În noi doi un suflet bate”, strânsele legături dintre Transilvania și România au continuat cu aceeași asiduitate până la Marea Unire.

Pe de altă parte, românii ardeleni au găsit un sprijin moral în arhiducele Franz Ferdinand care, zice-se, nu contenea să insiste pe lângă Kaizerul Wilhelm al II-lea să-și pună ambasadorul de la Budapesta să-i repete lui Istvan Tisza: „Domnule, gândește-te la români!” (apud Milton G. Lehrer) Într-o tentativă de *captatio benevolentiae,* regele Carol I l-a invitat pe împărat în 1896 să facă o vizită în România. Nici într-un caz și nici în celălalt situația românilor transilvăneni nu s-a îmbunătățit. Budapesta iubea cu atâta frenezie Transilvania încât nu voia să-i dea drumul din gheare, nu însă și pe românii de acolo pe care îi vedea ca sarea-n ochi. În încercarea de netezire a asperităților politice dintre România și Ungaria, s-au comis și gafe din partea română. Cea mai gogonată i-a aparținut lui Dimitrie Sturza care, din neghioabă neglijență ori nemăsurată prostie, l-a decorat cu un înalt ordin românesc pe Sandor Iezensky, „omul cel mai detestat de școlile românești din Ardeal”, cum îl definește Milton G. Lehrer. Ce ne-om fi mirând atât, când guvernul postdecembrist l-a decorat cu un înalt ordin românesc și l-a trimis în Parlamentul european pe popa Laszlo Tokes, să aibă de unde să-și scuipe veninul antiromânesc. A greși e omenesc, doar că a gafa în politica externă a propriei țări e gest criminal. La ora actuală Tokes reprezintă în Parlamentul european Ungaria.

La 28 iunie 1914, la Sarajevo, naționalistul sârb Gavrilo Princip l-a împușcat mortal pe moștenitorul tronului Franz Ferdinand și pe soția acestuia, fapt ce avea să ducă la declanșarea Primului Război Mondial. Asasinarea arhiducelui a fost însă doar un pretext pentru declanșarea ostilităților, mirosul de praf de pușcă plutea de ceva vreme în aer. O lună mai târziu, Austro-Ungaria a declarat război Serbiei, iar la doar trei zile diferență, Germania a declarat război Rusiei, susținătoarea Serbiei. Ping-pongul declarațiilor de război a continuat ritmic până când în final toată lumea a declarat război tuturor: Germania, Franței și Belgiei; Anglia, Germaniei; Franța, Austro-Ungariei; Austro-Ungaria, Rusiei; Anglia, împotriva Austro-Ungariei; Japonia, Germanei și Germania, Japoniei; Rusia, Turciei; Franța și Anglia împotriva Turciei; Italia contra Austro-Ungariei și mai apoi Turciei; Bulgaria a declarat război Serbiei... Ba, ca războiul să fie cu adevărat mondial, au intrat în stare de beligeranță și state extra-europene la care cu gândul n-ai fi gândit, Brazilia, Haiti, Guatemala și China au declarat război Germaniei.

Deși avea înțelegeri și tratate secrete cu ambele părți, cu Germania din 1883, iar cu Rusia semnase două convenții secrete, una din septembrie 1914, urmată de tratatul cu Antanta încheiat în 1916, cu doar zece zile înainte de a declara război Austro-Ungariei, România s-a menținut timp de doi ani în stare de neutralitate militară. Tratatul încheiat cu Antanta îi recunoștea României *„dreptul de a anexa părțile din teritoriul austro-ungar locuite de români”,* Transilvania, Banatul și Bucovina. Termenul de „anexare” folosit de unii istorici, după mine are o nuanță nu tocmai potrivită, dovadă că el a fost folosit, *intenționat* (!), și în comunicatul ZDF prin care se afirma că *„în 2018 România a sărbătorit **anexarea** unei părți din Ungaria”.* Sic! Or, până în 1866 Transilvania, chiar și ocupată de habsburgi, era recunoscută ca Principat independent. Cât despre Ungaria, ea nu a stăpânit efectiv Transilvania decât între 1867, când s-a făcut UNIO peste capul majorității românilor, și 1918. Anexarea este act samavolnic, făcut fără acceptul populației, or la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918 provinciile cu adevărat anexate de Ungaria și Rusia au cerut prin reprezentanții lor „Vrem să ne unim cu țara!” Se poate vorbi în acest caz de recuperarea sau realipirea spațiilor locuite dintotdeauna de români, dar „anexate” forțat de belicoșii vecini. Istoricul Ion Nistor în închinarea/dedicația din fruntea „Istoriei Bucovinei” folosește termenul de *alipire* la Patria-Mamă, nicidecum de „anexare”. Așa e cazul Basarabiei, al Bucovinei de Nord anexate samavolnic de ruși/sovietici. Ori exemplul Austro-Ungariei care nu a anexat doar teritoriile românești, ci și hălci din țările vecine cu ea, care, cu toatele și-au revendicat după Primul Război Mondial, odată cu independența și pământurile anexate/furate. În „Dicționarul Limbii Române”, cuvintele *anexare* și *alipire* sunt considerate sinonime, cu toate acestea între ele e o diferență mare de sens. Se întâmplă ca și în cazul virgulei a cărei amplasare poate modifica radical sensul unei fraze. Nu degeaba s-au certat timp de o săptămână Baudelaire și Teophil Gautier pe această temă. Folosirea unuia sau altuia dintre cele două sinonime, în materie de acte politice, poate modifica în mod dezastruos sensul textului și granițele țărilor. Folosind intenționat și abuziv termenul de *anexare,* propaganda șovină maghiară a indus ideea cum că, în Primul Război Mondial, România a fost țară agresoare. Același lucru l-a susținut cu tărie și Moscova. Înfuriată că România înăbușise revoluția comunistă maghiară din 1919, ea a cerut prin agentul său internațional, Cominternul, să „coopereze activ pentru distrugerea statului român”. În volumul intitulat „Oaia albă în turmă neagră”, dedicat luptei duse de statul român pentru apărarea independenței și securității României în lagărul comunist, Larry L. Watts explică motivul furiei Moscovei, dar și al nefericitului compromis din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial al alierii României cu Germania nazistă: „Invazia sovietică și anexarea teritoriilor românești în 1940 au determinat Bucureștiul să se alieze cu Berlinul, pentru a nu pierde și alte teritorii solicitate de Moscova, fapt care a consolidat imaginea de dușman ostil a României”.

La ceva timp după oribilul conflict etnic de la Tg. Mureș din 14 martie 1990, i-am făcut o vizită lui Constantin Rosetti-Bălănescu (1892-1992), general de artilerie, scriitor cinegetic și pasionat biolog/ornitholog. C. Rosetti-Bălănescu era nepot după mamă al lui C.C. Cornescu, cel pentru care Al. Odobescu scrisese „Pseudokinegeticos”, și văr cu academicianul Al. Rosetti. Intrasem cu el în corespondență făcând muncă de secretariat pentru soțul meu ocupat până peste cap cu redactarea „Dicționarului bio-bibliografic al biologilor din România”. Rușinată că nu-i răspunsesem lui CRB, cum i se spunea prescurtat

generalului-biolog, la câteva scrisori, am răspuns eu la misive. Între soțul meu și CRB era o diferență mare de vârstă, dar CRB îl prețuia în mod special pentru lucrările sale în biologia animală, iar între mine și CRB diferența era enormă, el avea aproape triplul vârstei mele. Mintea brici a lui CRB a făcut ca diferența năucitoare de vârstă dintre noi să dispară, cel puțin în corespondență, angajându-ne într-un confortabil și interesant schimb de scrisori pe varii subiecte. De văzut nu ne văzusem decât de două ori, o dată împreună cu soțul meu și a doua oară în mai 1990, după moartea lui, când CRB avea matusalemica vârstă de 97 de ani. Nu știu cum, dar la un moment dat discuția cu generalul-scriitor și biolog a deviat spre recentele evenimente de la Tg. Mureș. L-am întrebat atunci ce s-ar întâmpla dacă răzmerița ar escalada prin milenara agresivitate a Ungariei față de români. Generalul, care intrase de două ori cu artileria în Budapesta, o dată în 1919, când trupele române au înăbușit revoluția bolșevică maghiară condusă de Bela Kun (1886-1937), și în decembrie 1944, când a fost eliberată Budapesta, mi-a replicat senin: „Ce să facem? Intrăm în Budapesta și a treia oară”. Pasămite, încercat în două războaie cu ungurii, bătrânul general învățase pe de rost drumul spre capitala maghiară, iar respectul său pentru armata română era nezdruncinat. Ordinul „Mihai Viteazul” cu care fusese decorat și jurământul militar depus față de țară rămăseseră pururea treze în mintea și inima sa. Din trupul firav și răsucit de senectute vorbea curajosul general de artilerie de odinioară.

În curând Europa s-a văzut divizată în două mari blocuri militare, Puterile Centrale din care făceau parte Austro-Ungaria și Germania, și Tripla Înțelegere sau Antanta, cum i se mai spunea (*entente*, fr. înțelegere) compusă din Rusia, Franța și Anglia. După moartea lui Carol I (1839-1914) la tron i-a urmat nepotul său, regele Ferdinand I (1865-1927) care a preferat să păstreze încă doi ani România în stare de neutralitate militară. După îndelungi pertractări, cum ar fi zis Iuliu Maniu, la 27 august 1916, România i-a declarat război Austro-Ungariei. La doar o zi diferență, Germania, aliata Austro-Ungariei, a declarat la rândul ei război României. Până la sfârșitul lunii august 1916, România și-a triplat aliații și quadruplat inamicii. Din păcate, în anul următor România a pierdut aliatul principal, Rusia, căreia i-a dat lovitura de grație Marea Revoluție din Octombrie. Prost înarmată, prost echipată, prost hrănită și dezastruos condusă, armata rusă a refuzat să mai lupte. În atare situație, condusă de soviete, Rusia a încheiat pe rând, un armistițiu cu Germania la sfârșitul anului 1917, și pacea cu Puterile Centrale în martie 1918, ambele semnate la Brest-Litovsk. Între timp, celor din urmă li se alăturaseră Turcia și Bulgaria. Prinsă ca într-un clește de armatele austro-ungare și cele germane, România se afla într-o situație dramatică. Singurul ajutor îl primea de la Franța prin misiunea condusă de generalul Henri Berthelot. Dar nici Puterilor Centrale nu le mergea prea bine din moment ce, încă în decembrie 1916, Germania propunea SUA începerea negocierilor de pace, iar la începutul anului 1917 a venit rândul Austro-Ungariei să-i propună același lucru lui Raymond Poincaré (1860-1934), președintele celei de-a III-a Republici Franceze (1913-1920).

Evoluția României în timpul Primului Război Mondial a fost schimbătoare, de la entuziasmul de început, când armata română a pătruns în Transilvania eliberând o treime din teritoriul ei, s-a trecut la marasmul provocat de repetatele înfrângeri de la Tg. Jiu, la ocuparea Craiovei și în final a capitalei, la situația disperată a retragerii guvernului și a celor doi suverani la Iași, și din nou la speranța pe care au adus-o victoriile de la Oituz - unde s-a strigat: „Pe aici nu se trece!” -, Mărăști și Mărășești din 1917, care au pus capăt ofensivei trupelor germane, conduse de feldmareșalul August von Mackensen (1849-1945). Satisfacția feldmareșalului de a-și bea cafeaua la cafeneaua *Capșa*, celebră nu doar la noi, ci și în Europa, i-a luat loc umilința de a-și vedea făloșii războinici germani bătuți măr de mult disprețuiții români, pe jumătate despuiați, așa cum îi surprinsese atacul matinal. Nemții s-ar fi așteptat la orice, dar nu la imaginea luptătorilor români, în majoritate țărani, pe jumătate goi, răcnind și atacând la baionetă. Ei nu căutau gloria pe câmpul de luptă, așa cum făceau nemții, ei își apărau glia strămoșească de invazia străină. Dublată de curajul nebunesc al soldaților români, ingenioasa invenție a mareșalului francez Sebastian Vauban (1633-1707), baioneta și-a arătat la Mărășești eficacitatea ca niciodată până atunci. Printre germanii care au mușcat țărâna românească la Mărășești sper să se fi aflat și nemernicul care, din fanfaronadă, în mersul trenului, a împușcat ultimul vultur din țara noastră (*Gypaetus barbatus*) aciuat, din ce motiv doar el știa, taman în clădirea gării din Focșani. Populația de vulturi din România, de atunci nu s-a mai refăcut niciodată. În volumul „Fauna vertebratica Romaniae”, autor George D. Vasiliu, vulturul este dat „dispărut din fauna noastră”... Pe de altă parte, bătălia de la Mărășești a pus capăt ofensivei germane, nemții n-au mai putut trece pe nicăieri în Moldova unde se afla guvernul țării împreună cu cei doi suverani.

Una din situațiile cele mai cumplite pentru țara noastră a fost dezastrul de la Turtucaia, din Bulgaria, din septembrie 1919 în care armata română a fost înfrântă și măcelărită de trupele bulgaro-germane. Bilanțul a fost de-a dreptul tragic: 6.000 de soldați și 160 de ofițeri răniți sau morți și 28.000 de soldați împreună cu 480 de ofițeri luați prizonieri. Pictorul Nicolae Tonitza, luat și el prizonier și închis în lagărul de la Kîrdjali, a surprins calvarul acestora atât în pictură (vezi tabloul „Prizonierii” din Muzeul Moldovei de la Iași), sau în grafică (vezi dramatica imagine a unui invalid de război cu picioarele retezate, decorat cu ordinul „Mihai Viteazul”, târându-se prin zloată în speranța unei bucăți de pâine sau a câtorva bănuți ca să poată supraviețui, ori a desenului intitulat „Convoi de soldați” căruia orice comentariu îi este de prisos...). S-au petrecut în luptele de la Turtucaia scene teribile, de o inimaginabilă cruzime: bulgarii le spintecau răniților și muribunzilor soldați români abdomenul, turnând în el țărână, zicându-le: „Vreți pământ? Na-vă, pământ!”, prin pământ ei înțelegând Dobrogea, la care râvneau. După 1917 situația generală a războiului a început să se inverseze, vecinii bulgari au fost învinși în Macedonia, armata austro-ungară răvășită a părăsit în degringoladă frontul italian, iar cea germană mătrășită de trupele aliate franceze și engleze a cerut armistițiu, act pe care l-a încheiat la 11 noiembrie 1918. Cu două săptămâni mai devreme, la 29 octombrie Austria ceruse și ea armistițiu. Rând pe rând națiunile aflate până la război în componența Austro-Ungariei se revendicau drept state independente. Și tot pe rând, provinciile românești, până atunci anexate de Austria, Ungaria și Rusia au luat decizia unirii cu România.

Victoriile repurtate de trupele române la Oituz, Mărăști și Mărășești au pus capăt ofensivei germane, din păcate nu și calvarului țării. Pe jumătate ocupată, în decembrie 1917, România s-a văzut nevoită să încheie armistițiul cu Puterile Centrale, iar peste o jumătate de an, în mai 1918, cu aceleași, Pacea de la București.

Participarea României la Primul Război Mondial a avut un singur scop, *eliberarea Transilvaniei de sub stăpânirea maghiară* și realipirea ei la patria-mamă. Celelalte pământuri românești anexate ba de Austro-Ungaria, ba de Rusia, precum Basarabia și Bucovina, au profitat de situația creată proclamând aceleași doleanțe: alipirea lor la România. În stare de război ca parte a imperiului austro-ungar, ardelenii s-au aflat într-o grea cumpănă morală: trebuiau să-și servească „patria” maștehă, dar cu inima erau alături de România. Într-o ultimă tentativă de a menține Ardealul în cadrul imperiului, împăratul austriac Carol I (1887-1922) s-a arătat dispus să accepte federalizarea, însă era prea târziu, în luna octombrie 1918, când s-a ținut Consiliul de Coroană, soarta imperiului habsburgo-maghiar era de mult decisă, iar provinciile nu mai acceptau federalizarea, ci doreau recunoașterea lor ca națiuni și state independente. Amenințarea lui Istvan Tisza cum că „acela care încearcă să ia Ungariei numai un singur metru pătrat de pământul ei, va fi împușcat” n-a avut niciun efect. La doar două săptămâni de la Consiliul de Coroană, în data de 31 octombrie 2018, în plină revoluție bolșevică maghiară, ex-prim-ministrul Tisza a fost asasinat de conaționalii săi înfuriați de halul în care adusese Ungaria prin inițierea intrării în război, iar împăratul Carol I, ultimul Habsburg a fost nevoit să plece, fără a abdica însă. La 1 Decembrie 1918 Ungaria nu pierdea doar un metru pătrat de pământ, ci întreaga Transilvanie. Însă până la 1 Decembrie, până la Marea Adunare de la Alba-Iulia ardelenii au fost nevoiți să treacă prin purgatoriul războiului.

Ținuți o mie de ani sub călcâiul Ungariei, românilor li s-a părut oarecum firesc să-și facă datoria față de „patria” maștehă, mai ales că vicleanul Istvan Tisza, a recurs în momentul mobilizării la strategia de *captatio benevolentiae* admițând, lucru de neimaginat până atunci, ordine de chemare în limba... română, arborarea steagului românesc, a cocardelor tricolore și intonarea mobilizatorului „Deșteaptă-te române!”. Aparent tolerantul comportament al lui Tisza față de românii înrolați nu ținea de vreo bruscă revelație, ci de teama că până atunci neutra Românie s-ar putea alia cu Antanta contra Austro-Ungariei, lucru care s-a și întâmplat. Pe plan intern transilvănean, lucrurile au rămas *statu quo*: politică represivă contra celor rămași acasă, arestări și întemnițări, internări în lagăre, suspendarea drepturilor civile, cenzurarea drastică a presei, suspendarea drepturilor de întrunire precum și alte mizerii făcute românilor, cu deosebire intelectualilor, care ar fi putut influența opinia acestora.

Conform datelor publicate de Vasile Vesa în capitolul „Transilvania în timpul Primului Război Mondial” („Istoria Transilvaniei”), Ungaria a trimis, din Ardeal, aproape un milion de soldați și ofițeri pe câmpul de luptă, dintre care peste o jumătate de milion erau români, adică 52,27%, iar maghiari numai 27,75%, restul fiind de alte naționalități. Cu totul alta a fost atitudinea lui Tisza când și-a dat seama că Puterile Centrale sunt pe punctul de a pierde războiul, deci implicit Ungaria. Milton G. Lehrer citează spusele ex-prim-ministrului rostite cu ocazia unei vizite în Bosnia și Herzegovina la sfârșitul lunii septembrie 1918: „Este posibil să ne prăbușim. Dar, nainte ca noi să ne prăbușim, vom găsi încă suficiente forțe pentru ca să vă distrugem”. Mai e, oare, ceva de comentat?

Pe o lungă listă de câmpănari căzuți la datorie pe fronturi străine, și cine știe poate chiar pe frontul cu România, în monografia „Câmpeni (1366-2012)”, publicată de Vasile Bud, am descoperit cu surprindere numele unui oarecare Nicolae Șenilă. Datorită informațiilor prea sumare, numele și doar atât, mi-a fost imposibil să stabilesc gradul de rudenie al acestuia cu familia paternă. Oricum, numele neobișnuit de Șenilă, aflat doar în arealul Munților Apuseni, dezvăluie cât se poate de clar că era rudă cu bunicul. Dacă ar mai fi fost specificat și că era de-al Ghiuțului, relația de rudenie ar fi devenit și mai apropiată, poate de gradul doi sau trei. Dar apropo de neobișnuitul nume, *tancurile pe senile,* de la care se crede că se trage numele de familie, au fost folosite pentru prima dată abia în ofensiva franco-britanică de pe Somme, din vara lui 1916, or la acea data numele de Șenilă era vechi de peste un secol. Când am descoperit numele lui Nicolae Șenilă pe lungul pomelnic al câmpănarilor căzuți la „datorie”, am tresărit și întâia reacție a fost să aprind o lumânare pentru el. Și nu doar pentru el, ci pentru toți adormiții cu acest nume, dar și pentru sufletele tuturor moților uciși sau morți în condiții năpraznice, fie în minele de aur din Apuseni, fie în inumanele exploatări de păduri, fie pe frontul Primului Război Mondial mânați carne de tun de interese politice care nu erau ale lor. Bărbații din familia paternă și-au plătit obolul de suferință: un străbunic omorât de un copac slobozit pe jilipul exploatării forestiere dintre Câmpeni și Certege; acest soldat care și-a lăsat oasele să-i putrezească pe cine știe ce pământ străin și unde-l mânase fatalitatea politică. Și tata, care a plătit cu patru ani din tinerețea sa pe fronturile celui de-Al Doilea Război Mondial. S-a ales cu „Virtutea militară” și două schije, cea din tâmplă nemaiputând fi scoasă fără riscul de a muri. Și cine știe câți alți purtători ai acestui nume neobișnuit pe care uitarea i-a înghițit.

Înainte de a închide pentru totdeauna ochii, tata a cerut să fie dus la fereastră, să vadă pentru ultima oară munții. N-a cerut să-și mai vadă copiii, ci munții pe care atât i-a îndrăgit și de care nu s-a putut desprinde. Tot așa cum nu s-au putut desprinde de ei nici ceilalți moți. Nu știu care a fost ultima imagine a soldatului Nicolae Șenilă, din Câmpenii Apusenilor, înainte de a muri. Secerat de vreo rafală de mitralieră sau cu capul zdrobit de vreo explozie, poate că n-a mai apucat să-și imagineze nimic. Dacă totuși a mai avut câteva clipe de răgaz, asemeni tuturor moților va mai fi zărit nălucind în apa morții un colț din paradisul pierdut al Apusenilor.

Inițiala M

Nemții s-ar fi așteptat la orice, dar nu la imaginea luptătorilor români, în majoritate țărani, pe jumătate goi, răcnind și atacând la baionetă. Ei nu căutau gloria pe câmpul de luptă, așa cum făceau nemții, ei își apărau glia strămoșească de invazia străină.

Inițiala E

Ştiri de la Centrul Cultural Piteşti

■ Centrul Cultural Piteşti, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu” şi redacţia revistei-document Restituiri Piteşti a organizat în Sala Ars Nova, de la Casa Cărţii, colocviul cu tema „Din istoria călătoriilor: zborul cu balonul”. Dezbaterea s-a înscris în proiectul cultural-educativ, sub genericul „Istorie şi istorii cu

„Primăvara Poeţilor”

Marin Toma”, coordonat de redactorul-şef al revistei-document Restituiri Piteşti, lector univ. dr. Marin Toma. „Printre primii care au folosit zborul cu balonul au fost chinezii, acum două milenii, cu baloane mici, în scop militar, potrivit unor surse istorice. Au fost unele încercări în epoca medievală, avem informaţii despre invenţiile şi inovaţiile lui Leonardo da Vinci, iar după al II-lea Război Mondial, putem vorbi despre zborul cu balonul în scop turistic, de curse, dar şi evenimente temerare”, a precizat Marin Toma, în faţa auditoriului format din elevi şi cadre didactice de la Colegiul Economic Maria Teiuleanu.

■ Centrul Cultural Piteşti şi Fundaţia Literară Liviu Rebreanu organizează un nou proiect cultural-educativ, sub genericul “Confluenţe literare”, coordonat de preşedintele fundaţiei, poeta şi profesoara Allora Albulescu. Prima

Vernisajul Expoziţiei de pictură, grafică şi arte decorative “Primăvara”

ediţie, care s-a desfăşurat joi, 14 martie, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărţii, a cuprins lansarea volumului de proză, cu tematică religioasă, intitulat “Domnul meu, Dumnezeul meu”, de scriitorul Adrian Georgescu. Autorul, care s-a născut printr-o întâmplare la Piteşti, are domiciliul la Bucureşti, este absolvent al Facultăţii de Filologie, secţia Română-Franceză, din cadrul Universităţii Bucureşti şi este redactor de programe muzicale la Radiodifuziunea Română. A debutat editorial în anul 2000, cu romanul ,,Rebutarea omenirii”, dar scrie si versuri, eseuri si critică literară. Până acum a publicat peste 40 de volume, în română, engleză şi franceză, dintre care, mai mult de jumătate au tematică religioasă şi au fost lansate la Piteşti. Volumul ,,Domnul meu, Dumnezeul meu” face parte dintr-un ciclu de jurnale lirice, impresionante prin sinceritatea confesiunii si profunzimea spirituală, cu o mare încărcătură de autoreferenţialitate. “Titlul Domnul Meu, Dumnezeul Meu este inspirat din uimirea apostolului Toma, după ce a pus mâna pe rănile Mântuitorului şi a văzut că este Învăţătorul răstignit pe cruce şi înviat. Cartea are subtitlul Un Jurnal de Uimire, pentru că numai aşa putem vorbi cu Dumnezeu, uimindu-ne şi minunându-ne că ni s-a dat darul de a-l descoperi prin creaţia sa”, a spus Adrian Georgescu. Despre noua apariţie editorială şi despre autor au luat cuvântul preşedintele Fundaţiei Literare Liviu Rebreanu, poeta Allora Albulescu, profesoara de limba şi literatura română Renata Alexe, scriitorul Mihail Ghiţescu, iar actorul Puiu Mărgescu a susţinut o lectură din poemele publicate în volumul “Domnul Meu, Dumnezeul Meu”.

■ Centrul Cultural Piteşti a organizat la parterul Casei Cărţii, expoziţia de pictură, grafică şi arte decorative, sub genericul “Primăvara”, realizată de artiştii plastici Mara Diaconu, Georgeta Gherghinoiu, Adina Preda Şerbănoiu şi Tatiana Ciurea. Mara Diaconu s-a născut în judeţul Iaşi, este absolventă a Facultăţii de Arte Plastice a Universităţii Alexandru Ioan Cuza din Iaşi, a Institutului de Arte Plastice Nicolae Grigorescu Bucureşti şi este membru al Uniunii Artiştilor Plastici din România. Georgeta Gherghinoiu este originară din comuna Corbeni, judeţul Argeş, cu domiciliul actual în Bucureşti, este absolventă a Academiei Naţionale de Artă Bucureşti, Secţia Grafică, este membru al Uniunii Artiştilor Plastici din România şi este profesor de arte la Şcoala Engleză Verita din Bucureşti. Adina Preda Şerbănoiu este din comuna Albeştii de Argeş, a absolvit Academia Naţională de Arte Bucureşti, Secţia Arte Decorative - Imprimerie şi este profesor de educaţie plastică la Liceul Teoretic Ion Mihalache din Topoloveni. Tatiana Ciurea, originară din Câmpulung Muscel este absolventă a Institutului de Arte Plastice Bucureşti, Secţia Pictură Monumentală - Restaurare – Muzeologie - Pedagogie, şi este membru al Uniunii Artiştilor Plastici din România. La vernisaj au luat cuvântul poeta Denisa Popescu şi autoarele, care le-au vorbit celor prezenţi despre lucrările expuse, mesajele transmise, modul de exprimare plastică, viziunea artistică.

■ Centrul Cultural Piteşti şi Uniunea Scriitorilor din România Filiala Piteşti au organizat joi, 21 martie, în Sala Multifuncţională, de la Casa Cărţii, un recital liric, manifestare care s-a înscris în Festivalul Internaţional „Primăvara Poeţilor”. Evenimentul a fost susţinut din propriile creaţii, de poeţii filialei, printre care: Mircea Bârsilă, Virgil Diaconu, Denisa Popescu, Ilie Vodăian, Florian Silişteanu, Liviu Măţăoanu, Cristina Onofre, Allora Albulescu, Maria Chirtoacă, Aurel Udeanu, Domniţa Neaga. Invitat de onoare, Înaltpreasfinţitul Calinic, Arhiepiscopul Argeşului şi Muscelului a susţinut o prelegere tematică, împletită cu poeme şi rugăciuni, din lucrarea sa intitulată „Mai Citeşte o Dată”. „Primăvara Poeţilor” este o mişcare literară, care a pornit din Franţa, şi care a fost iniţiată în România în anul 2005, de către poeta, traducătoarea şi criticul literar Linda Maria Baros.

■ Centrul Cultural Piteşti a găzduit în Complexul Expoziţional Casa Cărţii, expoziţia itinerantă de artă decorativă, intitulată „Urma unui pas”, de Mariana Frăţiţa. Născută la Piatra Neamţ, stabilită în municipiul Târgu Jiu, autoarea a absolvit două facultăţi, în domenii diferite - Politehnică şi arte plastice şi este membru al Uniunii Artiştilor Plastici din România Filiala Gorj. S-a remarcat prin lucrări de artă decorativă, care au o mare forţă de transmitere a simbolurilor tradiţionale româneşti şi ancestrale, dând posibilitatea unor multiple interpretări şi receptări. La vernisaj au luat cuvântul poeta Denisa Popescu, artistul plastic Ion Pantilie, redactorul-şef al revistei literare Cuvântul Argeşean, scriitorul Nicolae Cosmescu şi autoarea.

■ Ziua Basarabiei a fost sărbătorită de Centrul Cultural Piteşti, prin colocviul cu tema „Unirea Basarabiei cu România”, desfăşurat în Sala Ars Nova, de la Casa Cărţii. Manifestarea, dedicată împlinirii a 101 ani de la Unirea Basarabiei cu ţara-mamă, a fost susţinută de redactorul-şef al revistei-document Restituiri Piteşti, lector univ. dr. Marin Toma. La dezbatere au participat elevi, cadre didactice de la Colegiul Economic Maria Teiuleanu, istorici şi pasionaţi de istorie, care au abordat aspecte interesante despre conjunctura în care a avut loc evenimentul de la 1918.

■ Primăria Municipiului Piteşti, prin Filarmonica Piteşti a organizat spectacolul extraordinar, cu titlul „Dor de Basarabia”, dedicat împlinirii a 101 ani de la Unirea Basarabiei cu România. Evenimentul a debutat cu o prelegere tematică, susţinută de conf. univ. dr. Aurelian Chistol, de la Facultatea de Istorie din cadrul Universităţii Piteşti. Au urmat recitaluri, susţinute de cantautorul Tiberiu Hărăguş şi Grupul Folk P620, de la Centrul Cultural Piteşti şi de soliştii de la Chişinău – Lucreţia Racu Katiusha, Andrei Stanchevici şi Ala Zasmenco.

■ „Cunoaşte-te!” a fost tema dezbaterii interactive, care s-a înscris în ediţia din luna aprilie a proiectului de dezvoltare personală, sub genericul „Personalitatea de la A la Z”, coordonat de psihologul-clinician Camelia Dragomirescu. Manifestarea a fost susţinută de Camelia Dragomirescu şi asistenţii săi – psihologii Mihaela Matei şi Alexandru Popa. „Cea mai bună metodă de cunoaştere este comunicarea cu cineva, pe principiul – Dacă vorbesc doar eu, nu voi afla nimic nou. Iar atunci când îi analizăm pe alţii, trebuie să ştim că, de cele mai multe ori, părerea pe care o exprimăm despre celălalt este propria noastră proiecţie”, au subliniat specialiştii, în faţa auditoriului format din elevi, cadre didactice de la Colegiul Economic Maria Teiuleanu şi alţi interesaţi de cunoaştere şi mai ales de autocunoaştere.

■ Centrul Cultural Piteşti şi Fundaţia Culturală Memoria Filiala Argeş au organizat în Sala Ars Nova, de la Casa Cărţii, lansarea volumului de memorialistică, intitulat „Pecetea memoriei. Ziua când tata a devenit nemuritor”, de Maria Stoica. Evenimentul editorial, coordonat de preşedintele fundaţiei, prof.univ. dr. ing. Ilie Popa a cuprins prelegeri susţinute de autoare şi de eroul cărţii, economistul Ion T. Ilie, fost director economic al Trustului de Construcţii Industriale Piteşti şi fost deţinut politic. Distinşii invitaţi au evocat cu acest prilej eroismul soldaţilor români care şi-au pierdut viaţa în cele două războaie mondiale, la Revoluţia din decembrie 89, dar şi al martirilor care au îndurat ororile din închisorile comuniste. Chiar eroii noii apariţii editoriale sunt reprezentanţi ai acestor categorii. Ion T. Ilie a petrecut 4 ani în detenţie pentru că a răspândit 100 de manifeste împotriva dictaturii ceauşiste, iar tatăl său a pierit pe frontul de luptă în cel de-al doilea război mondial.

■ „Un olandez în căutarea fericirii” a fost tema colocviului susţinut de călugărul tibetan Losang Tendar, joi, 4 aprilie, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărţii. Evenimentul s-a înscris în proiectul cultural-educativ, sub genericul „Întâlnire cu spiritualitatea tibetană”, organizat periodic la Centrul Cultural Piteşti de Grupul de Studiu Budist „Tara Albă” al Fundaţiei pentru Păstrarea Tradiţiei Mahayana, coordonat de promotorul cultural Alexandra Grigorescu. Născut în Olanda, Losang Tendar a studiat psihologia, şi, atras de cultura Extremului Orient a îmbrăţişat religia budistă, locuind în prezent la mănăstirea Nalanda, din Franţa. „Cum mi s-a schimbat viaţa de când am devenit călugăr tibetan? Am mai mult timp pentru studiu, meditaţie, reflecţie, totul s-a simplificat, cea mai fericită schimbare este că pot să-i servesc pe ceilalţi; dezvoltarea minţii nu este uşoară, pentru că avem obiceiuri puternice, credem că fericirea vine de la ceilalţi, pe când adevărata fericire vine din interiorul nostru”, le-a spus venerabilul Losang Tendar celor prezenţi, traducerea fiind asigurată de terapeutul Anne Pleşuvescu.

CARMEN ELENA SALUB

„Ce crezi că sunt englez?...”

(urmare din p. 32)

să mă vezi. Tatăl meu a fost grec, mama româncă, eu sunt Panait Istrati. Eram de-a dreptul fericit la gândul că voi vedea un bărbat care cunoaște înțelesul luptei. Mi-am învins neîncrederea care mă stăpânea când era vorba să fac o nouă cunoștință și m-am dus să-l caut plin de încredere. Zăcea bolnav în pat și în clipa când m-a văzut s-a ridicat și a strigat foarte bucuros în grecește: ***More**, bine ai venit! Bine ai venit, **more**!” (**More**,* în grecește e un fel de echivalent muntean al lui ***Bre***, n.n. Un apelativ afectuos și familiar...*)* Alexandru Talex, un om tobă de carte când e vorba de biografia lui Istrati, știe exact unde și când s-au văzut cei doi. “Întâlnirea are loc pe 13 decembrie 1927, într-o cameră din hotelul moscovit *Passage*. Cei doi se plac și pleacă împreună să descopere marea Uniune Sovietică. O fac vreme de 16 luni, de la Murmansk și până-n Caucaz, din Urali și pân-la Marea Neagră. Vor să vadă totul și să înțeleagă totul. Strigă de bucurie când văd opera socialistă și se ceartă când unul sau altul descoperă imperfecțiunile sistemului. În februarie 1929 se despart tot în hotelul unde se cunoscuseră. Istrati se întoarce acasă (un termen cam impropriu când e vorba de un vagabond perpetuu... n.n.) iar Kazantzakis își continuă călătoria sa euro asiatică”. Nu se despart în cei mai buni termeni. Kazantzakis vedea totul în roz, Istrati începe să sesiseze fisurile, gri-urile și petele negre din sistemul care propunea omului să accepte faptul că Raiul este doar terestru. (“*Românul Zografi a murit!* am declarat eu și am apucat brațul scheletic al lui Istrati de parcă voiam să-l consolez. *Trăiască rusul Adrian Zografi!* Panait, e timpul să părăsești îngustele mahalale ale Brăilei, neliniștea și speranța lumii au căpătat azi noi speranțe. *Destul!* a strigat Istrati. *Cine naiba te-a adus aici? Și eu m-am gândit zi și noapte la ceea ce mi-ai spus, stând culcat în patul meu, dar nu mă întrebi dacă pot. Îmi strigi: **Sări!** Dar nu mă întrebi dacă pot.”*) Adrian Zografi e, pentru iubitorii operei scriitorului brăilean, un fel de alter ego al lui Panait Istrati, atunci când scriitorul alege un erou literar care să-i semene leit... Urmează ani de tăcere adâncă și grea. În toamna lui 1930, Panait Istrati se întoarce la Brăila. E singur-cuc și suferă de tuberculoză. Se retrage la Mănăstirea Neamț și îi scrie, în ziua de 5 decembrie 1932, un mesaj lui Kazantzakis. Cretanul se afla la Madrid, unde ținea, la Universitate, un curs de greacă veche. După o lună vine și răspunsul plin de căldura toridă a unei prietenii regăsite. “Numai văzându-ți scrisoarea și inima mi-a sărit din loc. Mă gândesc la tine, ideile și ideologii îmi fac greață”. Îi propune dragului său Panaitaki să scrie împreună un dialog, în care două inimi de vagabonzi dărâmă și reconstruiesc pământul. Cum plâng împreună și-și râd de toate instituțiile umane. „De ce nu cunoști greaca? Ai fi putut găsi în această epopee însuși sufletul meu...” Pe atunci Odyseea (cea de 33.333 cuvinte) exista doar în versiunea originală. Apoi au venit și versiunile în marile limbi de circulație mondială... “Spune-mi ce iubești mai mult?” „Iubesc tot ceea ce cred”, a răspuns Istrati. “Da, să crezi totul...”, concede Kazantzakis. „Dar, nu uita niciodată, fără să te aștepți la nimic! Altminteri, suntem pierduți!”

A propos de iubire și de Gorki. Maxim Gorki

La Moscova, Istrati a vrut neaparat să se vadă cu Maxim Gorki, părintele realismului socialist. Generos, Istrati îi propune lui Kazantzakis să-l însoțească. În anul 1905, omul nostru din Brăila participă la o manifestație de protest împotriva arestării lui Gorki de către țariști. Istrati e printre cei arestați. “Acesta a fost botezul meu revoluționar”. După 23 de ani, întovărășit de Nikos Kazantzakis, îl întâlnește pe Maxim Gorki la Moscova. La acea dată, Istrati scrisese, deja, „Kyra Kyralina” și criticii vorbeau despre el ca despre un Gorki al Balcanilor. Amândoi Gorki, și cel rus și cel balcanic, aveau un mare prieten comun: pe francezul Romain Rolland. Ziua cea mare a fost fixată pe 28 mai 1928, în biroul editurii *Gosizdat* din Moscova. Întâlnirea îi este relatată, peste o săptămână, lui Romain Rolland. „L-am văzut pe Gorki timp de un sfert de oră în biroul lui Kalatov, directorul editurii”. E foarte ciudat, recunoaște Istrati, ceea ce am simțit eu. „Sunt disperat că nu vorbește nici o limbă de circulație universală. De neconceput pentru un om inteligent care a trăit 25 de ani în străinătate. Îl cred bun și generos. Nu-i deloc amar (*Gorki*, pe rusește, înseamnă *amar*, n.n.) E un voinic care fumează ca un turc și mi-a spus că ar vrea să bea cu mine o sticlă de vin bun franțuzesc”. Kazantzakis, care nu era un fan Gorki, scrie mult mai detașat despre această întâlnire ratată. “*E timpul să plecăm*, a zis Istrati. A chemat chelnerul și a cumpărat patru sticle cu vin bun armenesc, pe care le-a îndesat în buzunarele pardesiului, alături de pachețele cu gustări; și-a umplut tabachera cu tutun și am ieșit. Era emoționat. Îl va vedea pe Gorki pentru întâia oară. Fără îndoială că se aștepta să fie primit cu îmbrățișări, cu mese întinse, în timpul discuțiilor râsetele să se amestece cu lacrimile și, din nou, îmbrățișări interminabile. *Ești tulburat, Panait*, i-am spus. Nici un răspuns; a grăbit pasul, nervos. *Ai să fii în stare să te stăpânești când o să-l vezi pe Gorki?*, l-am întrebat. *Poți să te reții și să nu te lansezi în îmbrățișări și strigăte. Nu!*, a răspuns el mânios. *Ce, crezi că sunt englez? Și de câte ori să-ți spun că sunt grec, că sunt din Kefalonia? Țip și îmbrățișez, îmi ies din fire. Tu n-ai decât să faci pe englezul, dacă dorești... Și dacă vrei să știi*, a adăugat el o secundă mai târziu, *aș fi preferat să fiu singur, prezența ta mă enervează”*.

Clipa cea mare a sosit: Gorki recunoaște care-i marea lui iubire

Dacă relatarea lui Istrati despre întâlnirea cu Gorki e telegrafică, povestea lui Kazantzakis răsucește cuțitul în rana compatriotului nostru: “Gorki i-a întins mâna calm, fără să vorbească, se uita la Istrati cu o expresie care nu trăda nici cel mai mic semn de bucurie sau curiozitate. După o clipă a spus: *Să intrăm*... El a intrat primul, cu pas măsurat, Istrati în urma lui, nervos. Pachețelele cu gustări și cele patru sticle de vin îi ieșeau din buzunarele pardesiului. Ne-am așezat într-un birou mic, plin de lume. Gorki nu vorbea decât rusește, așa că discuția s-a înfiripat greu. Istrati a început să sporovăiască într-o mare agitație. Nu-mi amintesc ce spunea dar nu voi uita niciodată ardoarea discursului său, intensitatea glasului, gesturile largi, ochii înflăcărați”. Rusul fuma ca un turc. (Asta o știam încă de pe vremea când eram student la filologia clujeană. În holul faimoasei instituții era un bust din ghips al lui Maxim Gorki. Tot bustul era de un alb imaculat dar mustața lui Gorki era veșnic cafenie. Toți fumătorii, studenți și profesori deopotrivă, își stingeau chiștoacele de mustața lui extrem de stufoasă.) Cei doi balcanici vor să afle chiar din gura lui Gorki care sunt maeștrii lui literari. “Pentru mine cel mai mare dascăl a fost Balzac. Îmi amintesc când l-am citit, că ridicam paginile în lumină, mă uitam la ele și ziceam plin de uimire: *Unde se ascunde atâta viață și atâta forță? Unde se ascunde marea lui taină?”* Ai noștri nu se lasă: *Dar Dostoevski, Gogol? Nu, nu, dintre ruși numai unul singur: Leskov* (?!, n.n.). *Și mai presus de toate viața. Am suferit mult și în mine s-a născut o mare iubire pentru toți cei care suferă: nimic altceva”.* Kazantzakis descrie și scena (relativ penibilă) în care Istrati a scos sticlele, pachetele și pachețelele cu gustări, le-a pus pe masă dar nu a avut curajul să le și deschidă. (Ion Băieșu zice, într-una din piesele sale, că doar cu mijloace balcanice nu poți cuceri Vestul. Iată că observația sa a fost valabilă și-n Est...) „A înțeles că nu era momentul potrivit, atmosfera pe care și-o dorise nu se crease. Se așteptase la ceva cu totul diferit: își închipuise că ei, doi luptători năpăstuiți ai vieții, vor bea vin și vor striga, vor ține discursuri, vor cânta și vor dansa până când însuși pământul va începe să duduie”. Dar, în mod evident, Gorki nu era Zorba. Așa că tinerii care erau de față l-au chemat pe Gorki și s-au închis cu el în biroul alăturat. “Ei, bine, l-am văzut pe Gorki, asta-i...” Și-a pus sticlele în buzunare, a strâns pachetele și pachețelele iar apoi cei doi au plecat să se cinstească. Aveau la îndemână tot ce-și doreau... (Alexandru Talex n-a fost de față la întâlnirea celor trei dar crede că scena cu vinul și mezelicul adus de Istrati e doar o fabulație a grecului...)

Un îndemn părintesc la părăsirea Insulei: “Mergi cu bine, îți doresc noroc și deschide bine ochii!”

Când am vizitat Muzeul din Myrtia am vrut să văd dacă, în secțiunea dedicată prietenilor și influențelor literare era ilustrată, așa cum se cuvine, povestea sau imaginile acestei prietenii pe care tocmai v-am descris-o mai sus. N-am găsit nimic. N-am văzut nici măcar fotografia faimoasă în care cei doi sunt înfățișați cum își beau, liniștiți, cafeaua afară, într-o cafenea ce are în spate imaginea unui templu grec. Păreau să se simtă bine, păreau fericiți că erau acasă. I-am reproșat asta domnului care ne-a așteptat cu stoicism, după program, într-o zi de duminică, la Myrtia, în casa-muzeu. Și am mai constatat că acolo unde erau expuse traducerile lui *Zorba, grecul* în multe din limbile pământului, nu se regăsea nici una din versiunile românești ale cărții. Drept pentru care i-am promis amicului nostru grec că, la întoarcerea acasă, îi voi trimite cel puțin una dintre ele. Apoi am trecut, împreună, drumul și ne-am oprit, inevitabil, la cafeneaua grecească. *Cafele pentru toată lumea, vă rog! De care?,* a întrebat patronul. *Grecești!*, am zis noi în cor. (*Vezi să nu greșești*!) Până când patronul ne-a adus cafelele fierbinți și cu un zaț consistent, am cumpărat o vedere pe care am scris următoarele: „Myrtia, Creta, 26 august 2018. Această vedere e o dovadă de netăgăduit că l-am vizitat pe Nikos Kazantzakis la el acasă...” Ne-am autoadresat-o și, iată, că după nici șapte săptămâni, am primit-o la domiciliu...

SFÂRȘIT

Post Scriptum

Dincolo de reproșurile sentimentale pe care le-am făcut mai sus, Muzeul Nikos Kazantzakis din Myrtia, Creta, este absolut superb. Nu o să întâlnești acolo nici o curte pătrată închisă între ziduri înalte, nici lămâi, nici chiparoși, nici vase cu busuioc și măghiran, nici o poartă grea cu un zăvor la fel de greu. Nu e casa natală a Scriitorului dar spiritul său e peste tot: și în Cetate și în clădirea străjuită, la intrare, de statuia, la scară umană, verzuie și hieratică, a lui Francisc de Assisi, zis și Il Poverello. Iar în partea de Muzeu dedicată lui Zorba, rulează, la nesfârșit, scena în care, pe muzica lui Mikis Theodorakis, Antony Quinn și Alan Bates dansează sirtaki, după prăbușirea funicularului. *E ceva mai adevărat decât adevărul? Da. Povestea!*

Inițiala B

Nota redacției:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunțăm pe colaboratorii noștri că ***Argeș*** *nu publică decât texte originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc., iar textele nu le primește decât în format electronic, cu diacritice.*

Număr ilustrat cu reproduceri din SLUJEBNICUL MITROPOLITULUI ȘTEFAN AL UNGROVLAHIEI (1648-1688), Editura *Meridiane*, București, 1974 (Dr. G. Popescu-Vîlcea)

actualitate

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

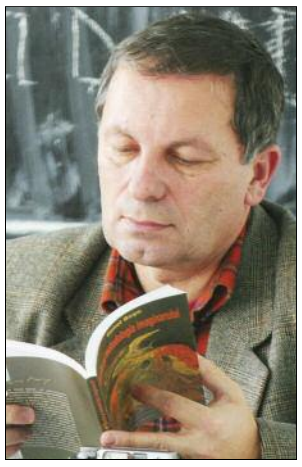
IMPORTANT! Vă puteți abona pentru anul 2019, costul abonamentului fiind de 42 lei/an.
Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
● **Revistă lunară de cultură**
● Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
● Editată de **Centrul Cultural Pitești**
● Membră **ARIEL**

Senior editor:
CALINIC,
Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului
Redactor-șef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN**
(augustindoman@yahoo.com,
http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilier editorial:
NICOLAE OPREA
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**
Tehnoredactor: **SIMONA FUSARU**

Redacția:
Pitești,
Casa Cărții,
Centrul Cultural Pitești;
http:
www.centrul-cultural-pitesti.ro;
tel./fax: 0248/219976
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeșul liber SA
ARG PRESS

Mihai Barbu

Privit de aproape, ne relatează Panait Istrati, „capul lui Kazantzakis pare asemenea unui cap de pasăre de pradă: negricios, fruntea teșită, un smoc de păr zbârlit pe creștetul capului, sprâncene de abanos, ochi de mare dulce, perfect rotunzi, dar negri, pomeți foarte proeminenți; la colțul buzelor, două cute adânci, verticale, care-i contractează obrajii și-i prind gura ca-ntr-o zăbală. Era un amestec de senzualitate și renunțare.

reportaj

La Myrtia, acasă la Kazantzakis, în căutarea Omului nostru din Brăila:

„Ce crezi că sunt englez? Și de câte ori să-ți spun că sunt grec, că sunt din Kefalonia? Țip și îmbrățișez, îmi ies din fire. Tu n-ai decât să faci pe englezul, dacă dorești...”

“O să fim prieteni pentru că simt de pe acum nevoia să-ți trag un pumn în nas. E bine să știi că eu nu concep prietenia fără pumni și palme. O să ne certăm, din când în când, și-o să ne spargem, unul altuia, capetele. Asta înseamnă iubire. Am intrat într-un restaurant și ne-am așezat la o masă. A scos o sticluță mică cu ulei de măsline pe care o purta la gât ca pe un talisman și a turnat câteva picături de ulei în supa slabă de carne. După aceea a adăugat piper din belșug dintr-o cutiuță pe care a scos-o din buzunarul jiletcii. Ulei și piper, a zis el lingându-și buzele; exact ca la Brăila. Am mâncat cu poftă. El își aducea aminte cuvinte grecești și la fiecare vorbă care îi venea în minte bătea din palme vesel ca un copil...”

Contra sumei de 15 euro, la Knossos, am aflat că Nikos Kazantzakis a fost fascinat de trei creaturi ale naturii...

În ziua de 26 august 2018, la ora 14:00, casierul de la Muzeul de Arheologie din Knossos mi-a eliberat biletul tip free (price 0,00 euro) după ce l-am convins, pe cuvânt de onoare, că sunt un serios ziarist român care voi scrie, la întoarcerea acasă, despre minunatul sit al străvechilor regi cretani. Dovadă că nu l-am dus cu vorba este chiar acest articol. Tovarășii mei de călătorie m-au privit cu invidie pentru că, în raport cu bugetul lor cultural, făcusem o economie de 15 euro. Când am fost, împreună cu scriitorul Ioan Lascu la Paris, concitadinul nostru mi-a deschis ochii asupra unei evidențe: poți vizita, în interes de serviciu, toate muzeele lumii fără să dai bani grei (afirmația se referă la români...) și, în contra partidă, să dai seama despre cele văzute. Sigur că aici e vorba de un „gentlemen agreement” între două părți care se consideră a fi doi parteneri la fel de serioși. Ca să atenuez supărarea companionilor mei mi-am cumpărat, de față cu ei, o carte despre faimosul sit cretan. „Nu voi putea scrie ceva serios fără o temeinică documentare...”, le-am zis eu ca să le ușurez durerea pagubei suferite și le-am demonstrat imediat că, în jurnalism, ce nu dai pe mere, dai pe pere. Așa se face că am redevenit, brusc, amici. Toți eram mai săraci cu fix aceeași sumă. Eu, contra sumei de 15 euro, am aflat că Nikos Kazantzakis a fost fascinat de trei creaturi ale naturii : de larva care se face fluture, de peștele care sare deasupra apei și de viermele care își preface măruntaiele în fire de mătase. Scriitorul a simțit o comuniune misterioasă cu aceste făpturi pe care și le-a închipuit ca semne ce marchează drumul sufletului său. A lui - în particular și a omului - în general. Că ce altceva sunt aceste exemple decât încercările ființei de a-și depăși starea? O larvă a descoperit-o gravată pe talerul unei balanțe de aur scoasă la lumină în situl de la Mycene iar un fluture se afla imprimat pe celălalt taler. Sunt simboluri pe care Kazantzakis e sigur că au fost preluate din Creta sa natală. Peștele zburător l-a descoperit pe frescele de la Knossos. Atunci, după mii de ani, tânărul din satul Barbari s-a simțit într-o comuniune, firească și directă, cu faimoșii săi strămoși. Am ieșit din sit la ora 14:49. Am fi putut poposi, mult și bine, la palat dar trebuia să ajungem, înainte de ora 17:00, la Myrtia. Voiam să vedem, neaparat, Muzeul Kazantzakis care își închidea porțile la ora respectivă. Ne-am luat la revedere de la bustul pitic al marelui arheolog sir Arthur Evans care, din cei 90 de ani pe care i-a petrecut pe pământ, și-a sacrificat 35 dintre ei (plus o parte importantă din avere) pentru a scoate la suprafață palatele unui trecut fabulos. Pentru a fi imparțial îl voi aminti, aici și acum, și pe cretanul uitat, Minos Kalokairinos, cel dintâi care a descoperit, cu 22 de ani înaintea lui Evans, palatul minoan din Knossos. (Am menționat acest fapt pentru o mai dreaptă împărțire a gloriei postume...) Și Heinrich Schliemann, descoperitorul Troiei, știa de existența cetății minoice dar turcii, stăpânitorii de atunci ai Cretei, nu i-au permis să facă săpături. De eliberarea Insulei, petrecută în 1899, a profitat doar Evans care a cumpărat terenul și a escavat, temeinic, pământul care acoperea minunea. Apoi am trecut, peste drum, să ne luăm fiecare câte un suvenir. Eu am ales o pictură *hand made, designed in Crete*, desigur, cu un aferent *Certificate of authenticy* eliberat de E. K. Maniadis (care se mai îndeletnicea, ca orice om polivalent, și cu proiectarea & confecționarea pălăriilor și a poșetelor). Suvenirul meu înfățișa saltul nebun al omului peste trupul masiv și, parcă, nesfârșit al unui taur furios. O imagine, la o scară pitică, a unei faimoase fresce din Palatul de vizavi.

Bine, ne-a zis el, nu vă mai grăbiți, vă aștept până când credeți c-ați văzut tot ceea ce vă interesează...

Am plecat, din nou, la drum cu intenția de a verifica, la fața locului, cum era înfățișată, pentru ochii posterității, o prietenie (cum n-au fost multe) între doi oameni, doi scriitori și două suflete pereche. Odată, un prieten, fost director al teatrului nostru, se lăuda, oricărui interlocutor care i se ivea în cale, că e prieten cu d. Cutare sau d-na Cutare, niște oameni importanți din lumea literelor și ai scenei românești. „Dar ăia sunt prieteni cu dv.?”, a întrebat, curios, un subaltern. „De atunci”, mi-a mărturisit d. director, „m-am exprimat cu foarte mare grijă vizavi de oamenii mari pe care-i socoteam a fi și prietenii mei”. Toată lumea îi considera pe Kazantzakis și Istrati amici ba, chiar, mai mult decât atât. O prietenie cu suișuri și coborâșuri, așa cum a fost și viața tumultoasă a celor doi. La 15 km, înspre sud, de orașul Heraklion, în satul Myrtia, funcționează, din anul 1983, un muzeu consacrat lui Nikos Kazantzakis. Am căutat satul respectiv pe hartă și nu l-am găsit nicăieri. A trebuit să ajungem la mormântul lui Kazantzakis de la Heraklion ca, citind cele scrise pe un panou informativ, să aflăm că Myrtia e, de fapt, numele de azi a satului Barbari de ieri. (*Case close!/ Caz închis!*, vorba milițienilor poligloți.) La un moment dat, drumul nostru, care a avut ca punct de plecare Knossos-ul pe care tocmai l-am părăsit, s-a intersectat, la Skalani, cu cel care venea de la Kalithea și ducea la Viannos și, în cele din urmă, la Rethymno și Aghios Nikalaos. Acolo, la această încrucișare de drumuri fără o semnalizare adecvată, o domnișoară care ținea un magazin cu de toate ne-a pus, cu amabilitate, pe direcția cea bună. Am ajuns la destinație cu un sfert de oră înainte de ora închiderii. Tânărul muzeograf era în cumpănă. Ce puteai să vezi în doar 15 minute? E drept că intrarea era doar de 5 euro (pensionarii și studenții - 3 euro) dar cum puteai să străbați, cu folos, sălile care îți prezentau „Biografia”, „Poemul Odyseea”, „Operele timpurii și piesele de teatru”, „Prietenii și influențe lor literare” sau „Romanele și scrierile de călătorie” într-un sfert de oră academic? N-a fost prea greu să-l înduplec pe cerberul de la intrare. I-am arătat legitimația de ziarist, i-am zis că am ales să-mi petrec vacanța în Creta doar pentru a putea vizita Muzeul Kazantzakis și că vreau să văd, cu ochii mei, manuscrisul poemului său de 33.333 cuvinte. Și încă un motiv special pe care o să i-l dezvălui doar la sfârșitul vizitei. „De unde știți că Odyseea lui Kazantzakis are fix 33.333 cuvinte?” „Pentru că și mie îmi place să scriu texte cu un număr fix de cuvinte. Dar mie mi-e ușor pentru că am la îndemână un calculator care îmi socotește, în orice moment, cât am scris și cât mi-a mai rămas de zis. La mașina de scris așa ceva mi se pare de neimaginat... Și, în plus, ca argument suplimentar i-am mărturisit că sunt fascinat de minerul Zorba pentru că am venit chiar dintr-o fostă regiune minieră, că am lucrat o vreme în mină și că eroul cretan mi se pare a fi întruchiparea Minerului prin excelență. „Bine”, ne-a zis el, „nu vă mai grăbiți, vă aștept până când credeți c-ați văzut tot ceea ce vă interesează”.

Aleg, întotdeauna, drumul care urcă. De ce? Fiindcă e fără logică și fără certitudine...

“Într-un spațiu care alternează lumina și umbra, muzeul oferă vizitatorilor un fascinant voiaj prin viața și gândurile scriitorului grec, prin intermediul scrisorilor, carnetelor, obiectelor personale, al amintirilor din peregrinările sale, al fotografiilor, al unor documente audio vizuale rare și a operelor de artă inspirate din universul său literar”. V-am prezentat cele scrise în pliantul muzeului. Așa era dar... Calea spre Myrtia este o continuă ascensiune de-a lungul unui drum care șerpuiește printre vii (morții cu morții, viii cu viile, vorba lui Păstorel...) acolo unde pacea peisajului cretan se împletește cu ospitalitatea vizibilă, la orice pas, a localnicilor. “Neamul tatălui meu se trage dintr-un sat numit Barbari, la două ore de Megalo Kastro (Marele Zid, pre limba lor...) Când împăratul bizantin Nikoforos Fokas a luat înapoi Creta de la arabi, în secolul X, el i-a adunat pe toți arabii care au supraviețuit măcelului și i-a mutat în câteva sate care au căpătat numele de Barbari. Într-unul din satele astea își au rădăcinile strămoșii mei din partea tatii. Toți au trăsături caracteristicile arabilor: sunt mândri, încăpățânați cu buzele strânse, nesociabili. Își adună în ei, ani de zile, mânia sau iubirea, fără să sufle o vorbă și, deodată, ca posedați de un demon, izbucnesc frenetic. Suprema binefacere pentru ei nu e viața, ci patima”. Ce-ar însemna, oare, să-i prefac pe barbarii mei strămoși în spirit?, se întreabă Kazantzakis într-un *Raport către El Greco*. „Înseamnă să-i duc până la sacrificiul suprem și să-i fac să piară”. Privit de aproape, ne relatează Panait Istrati, „capul lui Kazantzakis pare asemenea unui cap de pasăre de pradă: negricios, fruntea teșită, un smoc de păr zbârlit pe creștetul capului, sprâncene de abanos, ochi de mare dulce, perfect rotunzi, dar negri, pomeți foarte proeminenți; la colțul buzelor, două cute adânci, verticale, care-i contractează obrajii și-i prind gura ca-ntr-o zăbală. Era un amestec de senzualitate și renunțare. Torsul lat. Un ac de aur, făurit dintr-o frumoasă piesă antică, la cămașa cu guler răsfrânt. Nimic suplu în această ființă”.

O, un fluturaș de-aș fi/ În jurul tău să zbor...., îi fredona Panait lui Nikos

Povestea prieteniei dintre Istrati și Kazantzakis a început la Moscova unde au fost invitați amândoi, pe motiv că erau socotiți a fi scriitori de stânga. Sovieticii sărbătoreau cea de-a zecea aniversare a Revoluției lor din Octombrie. Cel care provoacă întâlnirea e scriitorul nostru iar relatarea despre acest prim *rendez vous* îi aparține lui Kazantzakis: „Cunoșteam viața eroică, plină de necazuri a lui Panait Istrati și-i citisem povestirile pline de farmecul oriental, dar nu-l văzusem niciodată. Într-o zi am primit un bilet mototolit, scris cu litere mari, grăbite: *Vino*

(continuare în p. 31)